

33043

ПІДРУЧНИК ДО ВЕДЕННЯ КНИГ

В КООПЕРАТИВНИХ ГОСПОДАРСЬКО-
ТОРГОВЕЛЬНИХ І СПОЖИВЧИХ СПІЛКАХ

З ПРИМІРАМИ І ВЗОРАМИ

УЛОЖИВ
СИЛЬВЕСТЕР ГЕРАСИМОВИЧ.

ЛЬВІВ 1920.
НАКЛАДОМ М. ЗАЯЧКІВСЬКОГО.

33043

ЛІДЬЯНІН

БЕДЕНІН КІНІ

В. КОДЕНАТІНІН І КОДЕНАТІНІН
КОДЕНАТІНІН І КОДЕНАТІНІН

КОДЕНАТІНІН І КОДЕНАТІНІН

33043

КОДЕНАТІНІН І КОДЕНАТІНІН

2007
2012

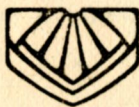
ПІДРУЧНИК ДО ВЕДЕННЯ КНИГ

В КООПЕРАТИВНИХ ГОСПОДАРСЬКО-
ТОРГОВЕЛЬНИХ І СПОЖИВЧИХ СПІЛКАХ

З ПРИМІРАМИ І ВЗОРАМИ

33043

УЛОЖИВ
СИЛЬВЕСТЕР ГЕРАСИМОВИЧ.

ЛЬВІВ 1920.
НАКЛАДОМ М. ЗАЯЧКІВСЬКОГО.

657.53

2.00
1/1

ВЗНОС

ЛІВЬСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ 47 302

47.302

Від Автора:

З приходом мира жде наші кооперативи велика будучність. Вони будуть без сумніву дуже важним чинником в господарськім розвою нашого народу без огляду на се, в яких обставинах будемо жити, бо вони служать інтересови зорганізованих широких мас сільського і мійського населення, а що в нас нема великого капіталу то на них впадає головне завдання відбудувати наше економічне життя.

Якраз тому вони повинні в кождім напрямі відповісти вимогам своїх членів і цілої суспільности.

Одною з перепон в розвою наших кооператив був брак підручника до ведення книг на українській мові, що відповідавби діловодству цих спілок узглядноючи як найповнійше ріжні случаї їхньої діяльности. Через це ціль мого підручника буде осягнена, якщо він причиниться до заведення в наших кооперативах ясного і точного книговодства та допоможе робітникам на полі кооперації побороти труднощі впливаючі з браку фахових книговодчиків в нових або малих, незасібних спілках.

* * *

На цім місци складаю сердечну подяку Вп. П. проф. Д. Коренцеви і директорам О. Саєвичеви та М. Заячківському за це, що зволили переглянути рукопись та допомогти мені своїми цінними замітками.

* * *

Головна Рада Краєвого Союзу ревізійного у Львові на засіданню дня 13. лютого 1920 р. признала цей підручник відповідним для книговодства господарсько-торговельних і споживчих спілок а Краєвий Союз господарських Спілок у Львові асигнував частину коштів накладу.

=====

Зміст.

Передмова.

Стор.

I. Про подвійне книговодство і книги взагалі:

Потреба і користи подвійного книговодства в спілках	1
Приписи що до ведення і переховування книг	2
Майно спілки	4
Маєткові зміни і їх записування	6
Книги подвійного книговодства	10
Місячне замкнення рахунків	21
Річне замкнення рахунків	23

II. Книговодство в середно-великих торг.-госп. і споживчих спілках:

Загальні уваги	28
Прийняття членів	28
Виступлення члена	33
Купно товару за готівку	34
Купно товару на кредит	40
Продаж товару за готівку	42
Система Рочдель	45
Продаж товару на кредит	45
Заплата товару вірителеви	50
Заплата довгу довжникам	51
Задатки на товар	52
Продаж товару за векслем	53
Реєсонт векслів	54
Вкладки ощадности	57
Льокація готівки на біжучім рахунку	62
Агенти за провізією	63
Адміністраційні видатки	65
Движимости	66
Посередництво	68
Розділ чистого зиску	70
Дівіденда від уділів	71
Зворот товару, або опаккування доставцєви	75
Приміри з діяльності спілки вписані до ліквіційної книги	76—81
Річне замкнення книг спілки	82

III. Книговодство в малих споживчих і господарських спілках

105

Поазбучний спис.

ОШИБКИ ПОМІЧЕНІ В ЧАСІ ДРУКУ: На стор. 35 у взорі товарової книги в третій колюмні приходу і розходу має бути „Ч-о фактури“ замість „Ч-о фолія“.

I. Про подвійне книговодство і книги взагалі.

Потреба і користи подвійного книговодства в торговельних (господарських і споживчих) спілках.

Заробкові і господарські товариства, то є спілки з обмеженою і не-обмеженою порукою, основані на (австр.) законі з 1873 р. мають обов'язок вести торговельні книги так, як звичайний купець, бо в розумінню закона вони є купцями. Тим самим книговодство спілок повинно бути купецьке, то є поєдинче або подвійне. Поєдинче книговодство не дає достаточної контролю кожодчасного маєткового стану спілки, тому є недогідне навіть для малих спілок. Через те ведеться у спілках майже без виїмку подвійне книговодство при дуже ріжнородних книгах залежно від рода діяльності спілки.

У нас в Галичині найширше розвинулися товариства щадничі і позичкові, звані спілками або касами ощадности і позичок, народними домами, кредитовими товариствами і т. п. Звідси їх великий вплив на книговодство в спілках іншого рода: споживчих, господарських, молочарських, збуту худоби, дахівкарських і др.

В кредитових спілках мається до діла з грішми: готівкою, або її су-рогатами, векслями, довжними скриптами і т. п. Через те книговодство тих інституцій є розмірно дуже просте, бо опирається на приходи і розходи готівки, причім векслі, скрипти і т. п. через відповідне записування відсотків спроваджується також до ролі готівки так, що найважлишою підставовою книгою кредитових спілок є касова книга.

Всі інші книги опираються вже лише на записках в касовій книзі. Навіть при записуванню чисто кредитових інтересів, де не приходить ані сотик до вплати або виплати, часто не ведеться до цього окремої книги т. зв. пріманоти, лише твориться рівночасно позицію приходу і розходу і одержується записку через рахунок каси. Це дало можливість впровадити в книговодстві кредитових спілок значну скількість шаблєонів, які є великим улєкшенням для книговодчиків особливо малих сільських спілок. Вони можуть без знання теорії книговодства вести записки в книгах зовсім точно, орієнтуючися більше інстинктом і привычкою, що дана позиція має бути в такій то лінійці чи колюмні записана, щоби стояла в згоді з цілим книговодством.

Споживчі, господарські, молочарські і другі спілки, котрі звичайно повставали побіч кредитових або навіть яко їх відділи, взорували своє діловодство на книгах кредитових спілок, розширюючи їх лише о одну-дві

конечні книги та додаючи в т. зв. ліквідаційній книзі ще одну колюмну на рахунок товару, набілу і т. п. Для малого товарового обороту і для торгів за готівку се вистарчало і так також інші категорії спілок, особливо сільські споживчі мають книговодство подібне до кредитових спілок, оперте лише на рахунку каси, значить не пригоже для інтересів термінових і заміних.

Вже при спілках, що користали з товарового кредиту таке книговодство не було вистарчаюче. Приходив товар, за котрий на разі нічо не видавано з каси, отже й нічого не записувано. При більших і частіших оборотах заходять легко ошибки того рода, що побраний товар на кредит не вписано і він вийшов з евіденції чи то в книзі товаровій чи з рахунку вірителя і т. д.

Це виступило ще сильніше при господарсько-торговельних спілках, котрі з титулу своєї діяльності мусіли користуватися товарним кредитом і уділювати членам часом навіть довгоречинцевого інвестиційного кредиту при продажі більших машин, штучних погноїв і т. п. Як довго це все були ще малі спілки, котрі не могли держати окремих книговодчиків, то їм вистарчало книговодство оперте на касовім приході і розході, причім кредитові і заміні інтереси записувано також подібно як готівку. Зі зростом діяльності господарсько-торговельних спілок удержане цієї системи книговодства показалося неможливим з огляду на точність записок. Книговодчики спілок, що записували все касовий прихід і розхід, мимоволі пропускають без впису до книг кредитові і заміні інтереси, при яких не було ніякої вплати, ані виплати готівки мимо того, що в дійсности наступила дуже важна маєткова зміна. Через це показувалося опісля, що рахунки вірителів не є точні, часто товар, виданий на кредит, не є записаний в книзі довжників, або товар присланий без грошей не є вписаний до товарової книги і т. п. Ще гірше мається справа з посередництвом, коли спілка не одержує сама товару, або з підприємствами, де треба спеціального розчислення, як це було з запомоговими акціями, знижками цін і т. п.

Щоби цих промахів не було, мусить книговодчик навчитися і привикнути до записування всіх без виїмку маєткових змін і тому для таких спілок, що мають до діла з кредитовими і заміними інтересами є одиноко відповідним подвійне книговодство так, щоби записування всіх маєткових змін зробилося системою. Коли книговодчик спілки привикне, що кожний лист, кожний рахунок, переказ на товар, потвердження відбору товару і т. п. є не лише на те, щоби їх перечитати і зложити до актів, але, що зміст даної записки або доконаний факт треба відповідно записати в книгах спілки, то книговодство вийде на властиву дорогу. Опісля навіть якби були ошибки і пропуски, то ціла система подвійного книговодства є того рода, що ошибки самі від себе або через порівняння одних книг з другими або з рахунками інтересованих других осіб чи інституцій виходять на верх та даються легко поправити а ціле книговодство спілки є точне і ясне та дає кожного часу докладний образ її маєткового стану.

Приписи що до ведення і переховування книг.

Господарсько-торговельні спілки, основані на австр. законі з 1873 р. мають законний обовязок вести торговельні книги, з яких можнаби кожного часу пізнати торговельну діяльність і стан маєтку спілки. Нема отже постанови, котра наказувалаби, які книги або після якої системи має спілка вести. Закон про заробкові і господарські товариства наказує однак ведення одної книги, то є реестру членів, яка до системи книговодства властиво не вхо-

дять, бо в ній ведеться лише евіденцію членів і заявлених уділів а не квот, вплачених на рахунок уділів.

Без огляду на приписи закона ведення книг є конечне для спілки. Передовсім управа спілки обов'язана здавати перед загальом членів звіт з діяльності і маєткового стану спілки а се вона може зробити лише на підставі точно ведених книг.

Може так бути, що без вини Управи діла спілки не йдуть добре і треба сей стан спілки представити загальним зборам. Навіть коли діла спілки йдуть добре, то часто знаходяться критики невдоволені роботою управи. На всякий случай тоді добре ведені книги є першою і найважнішою обороною управи перед закидом злого господаровання маєтком товариства.

Книги повинні бути переплетені, оправлені в окладинках і картка за карткою понумеровані. В місцях, котрі призначені до впису, не вільно оставлять порожних відступів. Так само не вільно в них що небудь замазувати або вискробувати так, що давніше написане годі перечитати. Взагалі не повинно бути в книжках ніяких поправок або дописок до первісного, давніше вписаного змісту, котрі будилиби сумнів що до того, як дана записка виглядала при першій вписі. Ошибки переводиться сторнами а поправки в тексті иншим чорнилом. Книги треба переховувати що найменше через 10 (десять) літ від часу, коли послідний раз до них вписувано; те саме відноситься до інвентарів, білянсів, одержаних фактур і листів та копій висланих письм.

Порядно і по приписам закона ведені книги мають велику вартість яко судовий доказ, хоть не безоглядну. Про це рішає судія відповідно до того, чи ті книги були порядно ведені.

Спілка має обов'язок що року замикати рахунки і робити інвентар та білянс маєтку. Статут спілки постановляє, коли кінчиться діловий (адміністратційний) рік спілки і з тим днем повинно наступити замкнення рахунків. Звичайно є се день 31. грудня або 30. червня.

Інвентар має після закона обіймати спис всіх складових частий маєтку спілки (недвижимости, движимости, готівку, товари, цінні папері ітп.) і всі довги спілки та зіставлення, з якого виходилоби, яке є відношення маєтку спілки до довгів. Інвентарі і білянси мусять бути фірмово (то є після припису статута) підписані. Їх можна вписувати в окрему книжку або складати в порядку рік за роком і старанно переховувати.

При інвентаризації товарів на складі треба держатися правила, що ліпше оцінити їх на меншу квоту як їх дійсна вартість, чим на більшу. Се відноситься особливо до товарів, що з якої небудь причини в часі інвентури мають нищу вартість, як в часі закупна, пр. насіння по сезоні ітп.

Кождий товар закуплений спілкою повинен зараз по приході на підставі калькуляції бути означений ціною нетто і брутто, то є ціною закупна з дочисленням коштів довозу ітп. та ціною продажі. Деякі спілки виписують на товарах ціну власну (нетто) шифрами (знаками, звичайно буквами, яких значіння є звісне лише управі і персоналеви спілки). Ціну продажі належить все виписувати цифрами так, щоби кождий міг прочитати.

Ті ціни нетто і брутто списується до інвентаря, узглядняючи страти на вартости при обох цінах. При тім треба уважати, щоби до інвентаря не вписати товару, котрий ще не переведений рахунково в книгах, бо тоді він ще є чужим товаром і на відворот, можуть бути товари в дорозі, які в книгах спілки вже переведені рахунково. Їх треба вчислити до інвентаря по ціні фактури, бо вони вже є власністю спілки.

Після австр. скарбових законів торговельні книги мали бути стемпльовані від аркуша: головна по 50 сотиків, а побічні по 10 сотиків. З приводу неактуальности тих приписів їх не поміщується в сім підручнику.

Маєток (майно) спілки.

Власний маєток.

Коли основується заробково-господарська спілка з обмеженою, або з необмеженою порукою, то члени складають певні квоти на уділи а також звичайно малу квоту на резервовий фонд, тзв. вписове. З часом коли спілка розвивається і виказує зиски, то з них загальні збори призначають певні квоти на різні резерви, пр. резерву страт на довжниках, на товарах і т. п. Сі квоти, то є резервовий фонд, резерви і уділи. а також зиск, (як довго ще не є розділений) належать до спільників і при розв'язанню спілки малиби бути звернені членам, розуміється, як що до них не малиби претенсії які інші незаспокоєні вірителі.

Сі квоти називаємо власним або чистим маєтком (майном) спілки.

Хто однак оцінювавби вартість та кредитову спосібність спілки лише після кількості уділів, резерв та інших квот, котрі після статута або закона належать до членів, сей мігби дуже легко перечислитися.

Се найліпше видно на примірі: Коли якась спілка має уділів, резервового фонду і резерв разом на суму К 10.800.— то се після звичайного розуміння мавби бути власний маєток спілки. Єсли вона має рівночасно дім вартости К 40.000.—, а різних довгів на К 45.000.— то при продажі дому забраклоби до сплати довгу К 5.000 а тим самим єї власний маєток зменшився о К 5.000 і виносить в дійсности лише К 5.800.

Уділи, резервовий фонд і резерви та в загалі квоти, які після свого законного чи статutowого призначення належать до загалу членів, є отже лише тоді дійсно маєтком спілки, коли по відчисленню всіх довгів спілки від того, що в загалі спілка має в недвижимостях, готівці, движимостях та різних иньших претенсіях, остане ще що найменше така квота, яка покривалаби суму тих всіх фондів, що мають творити власний маєток.

Власний маєток є отже різницею між тим, що спілка має а її довгами.

Актива — пасива.

Се, що спілка має в запасах включно з її претенсіями до других осіб називаємо активами або чинним станом (гроші, т. зв. готівка, товарі на складі спілки, готівка зложена в банках або иньших публичних інституціях, движимі річі, недвижимости, відсотки належні від довжників, позички виплачені довжникам, борги в товарах, цінні папери, векслі і т. п.). Друга часть се є всі довги спілки називані пасивами або довжним станом (вкладки ощадности, позички зятягнені в банках, довги за товарі, називані коротко „вірителями“, відсотки довжні спілкою від зятягнених позичок і т. п.).

Маєтком (майном) спілки взагалі є отже актива і пасива разом взяті.

Щоби обчислити власний масток спілки треба відняти пасива від активів, на прим.:

Актива	Кор. сот.
готівка	395·05
товарі	2.099·30
довжники	560·—
льокації в банках	2.268·—
движимости	362·50
	K 5.684·85
Пасива	Кор. сот.
позички в банках	1.327·10
вірителі за товарі	1.251·50
власний масток.	2.578·60
	K 3.106·25

Білянс.

Порівняння активів з пасивами називаємо білянсом або „балянсом“. Слово „білянс“ є латинського походження і значить два рамена при вазі, а слово „балянс“ є французьке і означає рівновагу. Обі назви відносяться до способу, яким звичайно представляється мастковий стан, бо актива пишеться звичайно по лівій стороні, а пасива по правій; ріжницю, то є власний або чистий масток вставляється по тій стороні, де пасива і через те повстає рівновага, а саме зіставлення нагадує вагу. Прим.:

Актива	Пасива
Кор. сот.	Кор. сот.
„ 395·05 готівка	
„ 2.099·30 уділи	2.820·—
„ 560·— резервовий фонд	181·—
„ 2.268·— запас товарів	
„ 362·50 довжники	
„ 105·25 позички в банках	1.327·10
„ 105·25 вірителі за товарі	1.251·50
„ 105·25 льокації в банках	
„ 105·25 движимости	
„ 105·25 чистий зиск	105·25
K 5.684·85 разом	K 5.684·85

Власний масток спілки одержимо з отсего зіставлення, коли в пасивах вишукаємо ті квоти, котрі спілка винна загалови членів:

уділи	K 2.820·—
резервовий фонд	181·—
чистий зиск	105·25
разом	K 3.106·25

Білянс повинен однак бути все так уложений, щоби навіть люди, що не розуміють книговодства, могли виробити собі по перечитанню прав-

дире поняття про маетковий стан спілки. До обставин, котрі затемнюють білянс, треба зачислити передовсім називання поодиноких частий маєтку чужими незрозумілими для загалу словами або заступлення звичайних назв відкликом до якогось рахунку, прим. замість „довжники“ пишеться „дебітори“, або замість готівка пишеться лише „з рахунку каси“, або „каса“.

Другою обставиною, що утруднює людям читання і розуміння білянсу, се конечність уміщення і власного маєтку і зиску межи пасивами для виказання рівноваги. Коли власні фонди і довги є попереставлювані, то власний маєток треба щойно обчислювати, з чим не кождий дасть собі раду. Для доброго перегляду належить отже в пасивах ставити на першій місці всі довги спілки і їх окремо додати; на другій місці треба так само окремо додати всі фонди, що належать до власного маєтку а на третій місці рівнож окремо умістити чистий зиск. Його пишеться окремо тому, що він не є постійною складовою частиною власного маєтку. Чистий зиск є переходовою формою надвижки цілорічного доходу понад страти а загальні збори членів рішають, кільки з него сейчас розділюється поміж членів яко дивіденду а кільки має лишитися на побільшення власного маєтку.

Тоді білянс виглядає так:

Активa			Пасивa				
	К	с		К	с	К	с
Готівка . . .	395	05	1. Довги.				
товарі . . .	2099	30	позички в бан-				
довжники . .	560	—	ках	1327	10		
льокації в бан-			вірителі за то-				
ках	2268	—	варі	1251	50	2578	60
движимости .	362	50					
			2. Власн. маєток				
			уділи	2820	—		
			резерв. фонд.	181	—	3001	—
			3. Чистий зиск			105	25
разом . . .	5684	85	разом . . .			5684	85

В книговодстві вправді вигідно послуговуватися міжнародними технічними термінами а білянс укладати пишучи поодинокі рахунки в такій черзі, як вони приходять в книгах, але коли такий білянс оголошується, то треба до него додати відповідне пояснення в звіті з діяльності управи спілки так, щоби і нефаховці могли його зрозуміти.

Маєткові зміни і їх записування.

Діяльність спілки викликає зміни в її маєтковім стані, бо поодинокі складові части маєтку збільшаються або зменшаються, прим. через продаж товару збільшається готівка а зменшається запас товарів; як член платить уділ, то збільшається готівка і загальна квота уділів і т. д. Ті зміни записується в книгах, звичайно так, що по лівій стороні записується прихід а по правій розхід.

Вигляд книг.

Книги можуть бути пагіновані, то є нумеровані сторона за стороною; тоді прихід і розхід є поміщені побіч себе і їх записується по черзі, як наступають по собі; прим.:

Книга касова.

1.

День	арт.		Прихід		Розхід	
			К	с	К	с
15 1 1913	45	М. Стефанишин, вкладка	10.000	—		
26/1 1913	64	Земельний Банк, Львів на сплату векся			560	—
28/1 1913	69	Кр. Союз госп. Спілок Львів			1000	—

Більше уживані є фоліовані книжки, то є такі, що в них на прихід призначається цілу ліву сторону книжки а на розхід цілу праву і при тім обі сторони означається тим самим біжучим числом, прим.

Фоліо 6.

Книга касова.

Фоліо 6.

Арт.	день	Прихід	К	с	Арт.	день	Розхід	К	с
		3 перенесення	10.356	40	65	5/3 1919	чинш за льо- каль	80	—
74	5 8 1919	І. Наконечний уділ	20	—	66	"	довіз томасини	368	—
75	"	денний торг	846	30					

Часом провадиться записки маєткових змін в драбинковій формі на те, щоби кожної хвили знати кінцевий вислід, прим. вкладки ошадности:

Ч. вкл. 45.

Іван Березюк, Підліски

Дата	арт. каси	Вкладка або зворот	К	с	Дні	Відсотки		Увага
						К	с	
1912 1. січня	10	Вкладка	500	—	360	20	—	
1912 1. марта	105	Зворот	200	—	285	6	33	
		Стан	300	—		13	67	

Маєткові зміни повстають не лише в запасах, котрі спілка посідає, т. є. в грошах, товарах і т. п. але також в її претенсіях і довгах. Щоби книговодство спілки було вірне, то вона мусить записувати у себе також претенсії, які другі особи мають до неї. В них може наступити зміна мимо того, що в запасах спілки, в грошах та товарах нічого не зміниться, прим. коли віритель спілки признає її опуст на доставленім вже товарі. Запас товару через це не побільшується ані готівки віритель не присилає зараз. Мимо того дохід спілки піднісся а разом зменшається претенсія вірителя за товар і сю зміну треба записати.

Коли віритель виплачує спілці готівку, дає товар і т. д., то записує у себе розхід даної вартости в касовій книзі, товаровій і т. д. Спілка записує у себе рівночасно прихід тої самої готівки в касову книгу або прихід товару в товарову і т. д., значить записує відворотно, чим віритель у себе.

Рахунки (конт).

Колиж спілка хоче перечислити, кілька разом всего віритель побрав від неї, а кілька дав, то мусить всі приходи від одної особи і всі розходи на її річ зібрати разом в одній книжці і тоді повстає рахунок даної особи зі спілкою.

Записки маєткових змін, які відносяться до одної особи або до певного рода предметів в посіданню спілки, називаємо рахунком (конт) даної особи або части маєтку, прим. рахунок довжника Н. Н., рахунок Кр. Союза госп. спілок, рахунок готівки, товарів і т. п.

Для перечислення різних складових частей маєтку, котрі спілка посідає, ведеться рахунки звані запасовими, бо вони все виказують якийсь запас, як на прим. рахунок готівки, товарів, векслів, движимостей і т. п.

Вони різняться способом записування на них маєткових змін від рахунків осіб, що стоять зі спілкою в зносінах а котрі для відріжнення називаємо особовими рахунками. Коли приймемо за основу, що по лівій стороні книжки записується все прихід, а по правій розхід, то запасові рахунки (готівки, товарів, і т. д.) ведеться так, що в прихід записується це, що спілка одержала, а в розхід це, що вона видала (розходила), як це видно на примірі касової книги. Рахунки різних осіб, що стоять зі спілкою в зносінах, ведеться так, як колиби їх писала дана особа сама а не спілка, значить записується по стороні приходу це, що дана особа одержала а по стороні розходу це, що вона дала спілці. Прим. Спілка вислала чеком до Союза квоту К 10.000.—, а одержала сто сотнарів томасини за К 950.— і 50 плугів за К 15.000.—. Рахунок Союза в книзі спілки буде тоді виглядати так:

Прихід

Кр. Союз господарських спілок, Львів.

Розхід

День	Предмет	К	с	День	Предмет	К	с
1912 1.1.	За готівку	10.000	—	1912 10.1	За 100 сотн. то- масини	950	—
				15.1	За 50 плугів	15.000	—

Рахунки різних осіб записується в одній книжці, если їх зносили зі спільною є того самого роду і тоді ті всі рахунки називається одною спільною назвою, прим. рахунок довжників, рахунок вірителів, рахунок банкових позичок, вкладок ощадності і т. д.

Уявимо собі, що спілка має до ведення кожного з тих рахунків окремого урядника і поручила одному брати і давати готівку, другому відбирати і видавати товар, третьому заступати вірителів, четвертому виступати в заступстві всіх членів. Если тоді приглянемося якій небудь маєтковій зміні в спілці, то побачимо, що вона дотикає все двох рахунків, один з них дає, а другий бере. На прим. довжник платить К 100.— довгу. Готівку бере касієр і це записує на рахунок каси як свій прихід, а що довжник дає готівку, отже урядник, котрий заступає інтереси довжників супроти спілки, мусить це в себе записати як свій розхід. Значить рахунок каси побрав, а рахунок довжників дав. Хтось бере товар на кредит; значить рахунок довжників побрав, рахунок товарів дав ту саму вартість. Спілка платить вірителеві довг: значить рахунок каси дає а рахунок вірителів бере дотичну квоту.

Винен—Має.

При кожній маєтковій зміні одна сторона (один рахунок) дає, значить одна сторона має право жадати звороту або признання претенсії, котра через це повстала, а друга бере, значить винна віддати одержану в тій хвилі вартість або признати її при розчисленню.

Щоби вірно записати в книжках кожду маєткову зміну, мусимо уявити собі докладно, хто при тій зміні бере а хто дає. До цього береться на увагу все лише сам факт, який стався в дану хвилю через певну маєткову зміну а не вглядається ані в причини тої зміни ані в її наслідки.

Того, хто в даній хвилі бере називаємо довжником і означаємо словом „винен“ (debit), а того хто дає називаємо вірителем і означаємо словом „має“ (credit).

Довжник платить довг. Дає довжник, бере спілка, зглядно в заступстві спілки, рахунок каси а за довжника рахунок довжників. Отже „винен“ рахунок каси, „має“ рахунок уділів. Довжник бере товар на кредит; „винен“ рахунок довжників, „має“ рахунок товарів. Спілка побрала позичку в банку; „винен“ рахунок каси, „має“ рахунок позичок в банках.

Книжкові позиції.

Для записування в книжках можна кожду маєткову зміну представити в формі т. зв. книжкової позиції. В ній пишеться, котрий рахунок винен а котрий має, випикується кількома словами зміст маєткової зміни і подається квоту прим.:

Продаж плуга за К 150.— готівкою, буде яко книжкова позиція так виглядати:

Рахунок каси	„винен“	
рахунок товарів	„має“	
за 1 плуг готівкою	.	К 150.—

Гриць Николишин складає К 500.— на вкладку:

Рахунок каси	„винен“	
рах. вкладок ощадн.	„має“	
за вкладку готівкою	.	К 500.—

Миколі Гаєвому видано віз за К 1.000.— на кредит:

Рахунок довжників „винен“
рахунок товарів „має“

Микола Гаєвий за віз . . . К 1.000.—

Рахунок, котрий „винен“ лучимо з рахунком, котрий „має“ слівцем „до“, прим.:

Рахунок каси „винен“
до рах. вірителів „має“

Если треба поставити на першому місці той рахунок, котрий „має“ (дає) то пишемо:

Рахунок вірителів „має“
від рахунку каси „винен“

В практиці все пишеться яко перший рахунок беручий „винен“ а під ним рахунок „має“ так, що звичайно лучиться їх лише словом „до“ а пропускається слова „винен“ і „має“, пр.

Рахунок каси
до рах вірителів
за готівку К 500.—

Записання якоїсь квоти на рахунку яко „винен“ називаємо обтяженням даного рахунку, а по стороні „має“ узнанням, приміром за товар виданий на кредит обтяжуємо рахунок довжника а узнаємо рахунок товарів; за вплату на уділ обтяжуємо рахунок каси а узнаємо рахунок уділів.

Роди маєткових змін.

Маєткові зміни, які діються в спілці за час її діяльності, можуть бути троякі:

1. Спілка бере або дає що небудь другій особі, даючи або беручи за се зараз відповідну грошову квоту. Се є касові або готівкові інтереси, прим. купно товару за готівку, продаж товару за готівку, вплата уділу ітд.

2. Спілка бере або дає що небудь другій особі з тим, що рівновартість має одержати доперва в пізнішому часі. Се є кредитові інтереси прим. купно або продаж товару на кредит.

3. Замінні інтереси, то є такі, при яких спілка бере або дає якусь вартість а за се бере або дає рівновартість сейчас, але не в готівці, прим. продаж товару на вексель.

Книги.

Касова книга.

Касові інтереси найлекше записувати через те, що при них завсігди приходить побирання або виплачування готівки, отже муситься записувати їх всіх в одній касовій книзі. В той спосіб можна все перевірити, чи вони є всі добре записані, бо при кожній ошибці готівка в касі не годиться з тим останком (рештою), який виказує касова книга (т. зв. сальдо каси). Всі приходи і розходи в готівці є вписані в касовій книзі по черзі як приходять і через порівняння з другими книжками можна легко перевірити, чи вони в інших рахунках і книжках є добре записані.

Касову книгу ведеться звичайно в формі книжки, в котрій кожді дві сторони означається одним числом т. зв. фоліована касова книга і в ній по лівій стороні записується прихід (каса „винен“) а по правій стороні розхід (каса „має“). Крім записок, які показують біжуче число, т. зв. артикул каси дату виплати або виплати і на який рахунок, зміст і квоту, є ще вузка рубрика перед грошевою колумною, в котрій вписується число сторони тої книжки, в якій занотовано виплату або виплату на дотичний рахунок, прим, при виплаті за товар покликується сторона товарої книги, при виплаті уділу число уділу або сторону книги уділів і т. д.

Касова книга.

Винен (Прихід)

Січень 1912.

(Розхід) Має.

Арт.	Дата		Ф-О	К	с	Арт.	Дата		Ф-О	К	с
		<u>До рах. білянсу</u> <u>за 1911 р.</u>				1	1	<u>від рах. адміністр.</u>	1		
		Початкова готівка		6859	40			чинш за льокаль		150	—
1	1	<u>до рах. вкладок</u> <u>ощадн.</u>				2	3	<u>від рах. товарів</u>	1		
		М. Наконечний, вкладка	68	500	—			за 100 q томасини		950	
2	3	<u>до рах. позичок</u>				3	6	<u>від рах. відсотків</u>			
		М. Мигаль, рата	31	158	60			6% від позички Кр. Союзу кред.		30	—
3	3	<u>до рах. товарів</u>						Сальдо		9166	—
		За 10 q томасини	1	120	—						
4	6	<u>до рах. банк. кр.</u>									
		Кр. Союз кредит., позичка	8	2000	—						
25	7	<u>до рах. товарів</u>									
		денний торг	1	658	—						
				10296	—					10296	—
		Лютий 1912.									
		Готівка з січня		9166							

При книгах з двома грошевими колумнами передню грошеву колумну касової книжки уживається до записування складаних касових по-

зицій, які треба вписати під одним біжучим числом, пр. часто виписується під одним артикулом ціну товару і перевіз; тоді їх виписується в окремих лінійках в першій колюмні, а суму разом в другій колюмні. Касову книгу можна провадити також на одній стороні книжки (т. зв. пагінована книга касова) так що записки пишеться одну під другою без огляду чи це була виплата чи виплата а лише квоти приходу вписується в першій грошовій колюмні а квоти розходу в другій.

Пагінована касова книга.

Арт.	Дата		Предмет	Ф-о	Винен		Мас	
					К	с	К	с
1.	січня	1	До рахунку уділів Н. Петришин, уділ	8	20	—		
2.	"	5	Від рах. товарів За 100 q томасини	1			950	—
3.	"	15	Від рах. коштів адм. Платня урядника	1			150	—

Сей спосіб ведення касової книги є непрактичний. Місця в книжках є мало і зміст пишеться дуже коротко а в колюмнах побіч себе легко ошибнутися і переставити цифри приходу і розходу так, що опісля навіть після тексту (змісту) тяжко знайти ошибку.

Замкнення касової книги.

Касову книгу замикається в той спосіб, що по стороні розхід вписується готівку, яка остає з порівняння суми приходів і розходів, опісля підчеркується обі сторони книжки в тій самій висоті а если одна сторона є менша то лінійку заломлюється так, щоби в тексті не можна було вже нічого дописати. Сума розходів і готівки мусить бути рівна приходови; ті суми виписується під обома підчеркненими колюмнами і ще раз підчеркується. Остаток т. зв. сальдо, котре виказує готівку в даній хвилі, переписується по лівій стороні книжки яко перший прихід, однак сего приходу не означається окремим біжучим числом.

Прихід (Винен)

С і ч е н ь 1912.

(Мас) Розхід

Арт.	Дата	Предмет	Ф-о	К	с	К	с	Арт.	Дата	Предмет	Ф-о	К	с	К	с
1	1	Вписове і уділ	1			1980	—	1	2	Уділ в Союзі і впис.	—			55	—
2	3	100 q томасини	1			717	—	2		чинш за льокаль	—			100	—
3	4	денний торг	2			1150	—	3		Союз на томасину	1			2000	—
4	6	за 1 сівачку	2			2400	—	4		порто грошей	—			1	50
5		денний торг	2			966	50	5	6	кошти основаня	—			26	—
6	31	Н. Мигаль, вкладка	6			2000	—	6	8	цеювання ваги	—			4	—
								7	11	ляда	—			360	—
								8	29	задаток на овес	5			100	—
										Сальдо 31/1 1912				6567	—
						9213	50							9213	50
Л ю т и й 1912.															
1		Сальдо з січня				6567	—	9	1	За 10 плугів				3000	—

Пріманота.

Всі інші маєткові зміни, при котрих нема виплати або виплати (приходу або розходу) в готівці, записується по порядку в книзі званій **пріма нота** (перша записка) або щоденник. Для кожної трансакції (маєткової зміни) твориться окрему книжкову позицію а одну від другої відмежовується поземою лінійкою. При кредитових інтересах подається також термін (реченець, дату) заплати (валюта, в скороченню пр. В-а 5/1.).

Взір пріманоти спілки.

Січень 1913.

Дата	Конт	Предмет	Число алег.	К	с	К	с
13.	1.	<u>Рах. товарів</u>					
	6.	<u>до рах. вірителів</u>					
		Кр. Союз господ. Спілок, Львів за 100 q томасини, В-а 1/1.	Ф-а 1			956	—
15.	8.	<u>Рах. довжників</u>					
	1.	<u>до рах. товарів</u>					
		М. Приступа, Коровники За 10 q томасини В-а 15/IV.	коп. 6.			130	—
16.	6.	<u>Рах. вірителів</u>					
		<u>до рах. відсотків</u>					
		Кр. Союз госп. Спілок, Львів 6 ⁰ / ₁₀ дівіденда від уділу за 1911 р.				60	—
18.	19.	<u>Рах. вкладок ощадности</u>					
		Михайло Наконечний, Сівка до 2 вірителів					
	1.	<u>до рах. товарів</u>	коп. 8.	960	—		
		За 1 сівачку					
		<u>до рах. відсотків</u>					
		сконто $\frac{1}{4}\%$ від виплати					
		вкладки без виповідження		2	40	962	40

В кождім підприємстві ведеться ще різні помічні книги, в яких треба записувати позиції з пріманоти; при них є заняті часто окремі урядники, так що уживання одної пріманоти спиноє вписування до тих книжок. Щоби сему зарадити ведеться часто дві пріманоти, одну на паристі а другу на непаристі дні і коли в одну записується біжучі інтереси то з другої вписується до помічних книжок, порівнується і т. д.

Асигнати місто пріманоти.

Ще дальшим улекшенням є ведення пріманоти на окремих картках т. зв. асигнатах враз з касовими позиціями. На кожній картці є вже видруковані рахунки, які найчастійше приходять, побіч них дві колюмни на „винен“ і „має“, а над ними лінійки на зміст. Поодинокі картки заосмотрюється біжучим числом, т. зв. артикулом. Тому, що асигнати вписується по черзі до ліквідаційної книги (гляди дальше) то біжуче число асигнати є заразом артикулом ліквідаційної книги.

Взір асигнати:

ч.	дня	191		
За				
	Винен		Має	
	К	с	К	с
Рах. каси				
„ товарів і перевозу				
„ вкладок ошадности				
„ кредитів банкових				
„ довжників				
„ відсотків				
„ коштів адміністр.				
„ вірителів				
„ векслів				
„ льокацій і П. К. О.				
„ движимостей				
„ фонду резервового				
„ уділів				
Разом				
Ліквідатор.	Книговод.	Касієр.		

В головній книзі ведеться рахунки всіх складових частин маєтку спілки то запасові рахунки кожний окремо а особові звичайно після груп, до котрих належать.

Всі позиції, які в касовій книзі і пріманоті згідно на асигнатах є записані в такому порядку, в якому по собі наступали повинні бути записані в головній книзі після тих рахунків до яких відносяться.

В головній книзі признається для кожного рахунка окреме фоліо зглядно окрему сторону, если книжка є пагінована.

[illegible]

Дата	Арт.		К	с	Дата	Арт.		К	с
		3 білянсу за 1911 р.	56810	60	1/1. 1912	2	Денний торг	1650	60
2/1 1912	3	Желізнi товари	3650	80	2/1.	4	10 q томасини i 3 плуги	980	—
3/1.	8	20 плугів з до-ставою	2400	13	3/1.	16	денний торг	3620	80
4/1.	12	100 q томасини	950	—					

До кожного рахунку провадиться ще окрему побічну книжку, в якій вписується всі позиції не лише після рахунків, але і після осіб (пр. книга вкладок ощадности, де записується окремо вкладку кожної особи, книга уділів що до кожного члена окремо і т. д.), тому до головної книги вписується всі позиції дотичного рахунку разом за цілий день або за місяць залежно від об'єму підприємства. Тоді поодинокі рахунки в головній книзі виглядають при щоденнім вписуванню так:

Винен				Рахунок вкладок ощадности				Має			
Дата			К	с	Дата			К	с		
1912	1	Звороти	600	—			З білянсу за 1911 р.	160.250	60		
"	2	"	2000	—	1912	1	вкладки	5.600	—		
					"	2	"	3.800	—		
					"	3	"	10.600	—		

або при місячнім вписуванню, прим.:

Винен				Рахунок уділів				Має			
Дата			К	с	Дата			К	с		
січень	1912	Звороти	20	—			З білянсу за 1911 р.	10.650	—		
					січень	1912	вплати	830	—		
					лютий	"	"	1.080	—		

Тому що кожною позицією один рахунок обтяжуємо, а другий рівночасно узнаємо тою самою квотою, то по записанню всіх позицій до головної книги сума сторони „Винен“ всіх рахунків мусить бути рівна сумі сторони „Має.“

Збірник.

Щоби до головної книги вписати позиції з касової книги і пріманоти сумарично разом за один день або місяць треба ті позиції зібрати і уложити після відповідних рахунків. Се робиться в той спосіб, що в книзі з двома грошовими колюмнами, зв. збірник, випикується рахунок, який перший є узнаний в касовій книзі а під ним випикується всі квоти якими касу обтяжено до сего рахунку. Покінчивши випикувати з касової книги вишукуємо в пріманоті всі квоти, якими дотичний рахунок узнано і їх випикуємо рівнож, подаючи який рахунок рівночасно обтяжено. Як вже ви-

писано всі позиції, що відносяться до одного рахунку, тоді береться другий рахунок, третій і т. д. по черзі аж доки всі позиції не будуть виписані.

Взір збірника.

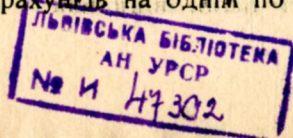
Конт.	Арт.	С і ч е н ь 1912.	К	с	К	с
2.		<u>Рах. вкладок ощадности (має)</u>				
	1.	від рах. каси	600	—		
	9.	" " "	800	—		
	3.	" " товарів	658	—	2058	—
3.		<u>Рах. товарів (має)</u>				
	2.	від рах. каси	811	—		
	6.	" " "	930	—		
	12.	" " "	80	—	1821	—

Коли в той спосіб випишемо і додамо всі рахунки, котрі узнано якиминбудь квотами, виписуємо так само по черзі всі рахунки які обтяжено а під ними всі відносні позиції з касової книги і приманоти. Тому що кожною квотою один рахунок є узнаний а другий обтяжений то сума всіх рахунків узнаних і сума всіх обтяжених мусить бути рівна і тим способом можна перевірити, чи позиції вірно перенесено до сего збірника. Се не виключає, що котру небудь позицію зовсім пропущено; щоби се перевірити треба додати всі позиції в приманоті і касовий прихід і розхід а їх сума повинна виказувати половину тої суми, яку дає збірник. тому, бо в збірник ми вписували кожду позицію два рази.

Так зібрані і перевірені позиції вписується до головної книги яко збірні позиції на дотичних рахунках по стороні винен або має відповідно до того, чи даний рахунок був тими позиціями обтяжений чи узнаний.

Ліквідаційна книга.

Таким збірником, але значно практичнішим є також т. зв. у нас ліквідаційна книга. Всі рахунки з обома колюмнами, які можуть приходити в книговодстві є в ліквідаційній книзі уложені побіч себе а позиції вписується по черзі одну під другою, через що неможливо ніякої позиції пропустити, особливо, если вписується з асигнат, означених біжучим числом. Кожду позицію вписується оден раз в загальній колюмні "Оборот" при чім зміст можна писати в скороченню але можливо ясно, а опісля подвійно в колюмнах дотичних рахунків на однім по стороні "винен" а на другім

на „має.“ Сума даної колюмни показує, якою квотою взагалі в данім часі дотичний рахунок обтяжено зглядно узнано. Сума всіх колюмн „винен“ мусить бути рівна сумі колюмн „має“ а також мусить рівнатися сумі загальної колюмни „Оборот“, бо кожною квотою рівночасно один рахунок є обтяжений а другий узнаний.

В підприємствах, де ведеться перші записки на асигнатах повинна бути асигната сейчас по виставленню вписана до ліквідаційної книги а щойно тоді може наступати даліше вписування до побічних книг, касової і т. п. Асигнати заступають в повні пріманоту лише в полученню з ліквідаційною книгою, бо щойно по вписі до неї нема небезпеки, щоби асигната підлягла змінам і т. п., а також доперва з ліквідаційної книги можна обчислити суму всіх трансакцій. Ліквідаційна книга має ще й то за собою, що з неї можна кожної хвилі обчислити, який є остаток (сальдо) кожного рахунку, чого ніяк не можливо зробити звичайним збірником без переглядання всіх взагалі позицій і то два рази.

По записанню цілої сторони ліквідаційної книги додається всі позиції а суми переносяться на слідуючу сторону.

Замкнення ліквідаційної книги можна робити що дня або що місяця залежно від величини оборотів. Замикається так, що всі рахунки підчеркується і додається. (Гл. стор. 19.)

Загальні суми з ліквідаційної книги належалоби що дня вписувати до головної книги. Єсли в підприємстві нема великих оборотів то можна вписувати суми до головної книги раз на місяць. Тому, що головна книга малаби всі ті самі конта і в тім самім порядку, то її ведеться часто на таких самих друках, як ліквідаційну. Ріжниця між ними є така, що в ліквідаційній книзі кожда асигната є окремо вписана а в головній є лише сума кожного рахунку за цілий день або місяць а також, що в головній книзі вписується з початком року яко перші позиції сальда з білянсу за минувший рік а при замкненню рахунків за цілий рік вписується яко послідні позиції актива і пасива та зиски і страти чого в ліквідаційній книзі нема. Взорець такої головної книги є на окремій табелі, гл. даліше.

Головна книга ведена на друках ліквідаційної є практична о стілько, що дає легкий і ясний перегляд оборотів за цілий минувший час.

Буває однак так, що спілка має багато окремих рахунків і в ліквідаційній книзі нема досить місця на те, щоби кождий рахунок записувати в окремій колюмні. В тім случаю можна лучити два або більше малих рахунків, які рідко коли приходять, і вписувати в одній колюмні, пр. рахунок движимостей і недвижимостей, резервового фонду і резерв а до головної книги вписувати з окремих побічних книг, в котрих записки мусять бути згідні з відповідними позиціями в ліквідаційній книзі. Головної книги не можна тоді вести на таких самих друках, як ліквідаційну, бо в головній книзі кождий рахунок повинен бути окремо ведений, отже місця також забраклоби. Для спілок, що мають багато окремих рахунків ліпше отже вести фоліовану головну книгу. (Гл. стор. 16.)

Сальдаконті.

В кождому книговодстві є необхідима книга сальда-конті, звана також книгою біжучих рахунків. В ній записується всі довги спілки і всі її претенсії до других осіб. Позиції, які записується до ліквідаційної і головної книги, о скілько вони відносяться до довжника або вірителя, мусять бути записані ще раз на рахунку дотичної особи в книзі сальда-конті, щоби виказати що до кожної особи віддільно її довг або претенсію.

ВВІР ЛІКВІДАЦІЙНОЇ КНИГИ.

(Нормальна має значно більше колоном в то уділі, банки, біжучі рахунки, льокації і т. д. які тут з браку місця пропущено).

Артикул	Дата	Предмет	Обо- рот	КАСА		ТОВАРИ		ВКЛАДКИ		ДОВЖНИКИ		ВІРИТЕЛІ		АДМІНІСТР.	
				Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має
27	1	1. Мельничук, вкладка	1600		1000				1000						
28	11	чинш за льокаль	80			80								80	
29	"	денний торг	861	861			861								
30	2	1000 томасини зі Союза	960			960						960			
31	"	Ф. Мусій, за 1 млинок	540	540			540								
32	"	С. Коваль, за 1 млинок на кредит	540				540			540					
33	3	П. Мигаль, за 1 млинок з 33% опустом субвенц.	540	360			540	610				180			
34	"	посліплата, Мадяруч	610	610			610								
35	"	Краєвий Союз госп. Спілок, Львів	1000		1000							1000			
36	4	П. Климок, зворот вкладки	300		300			300							
37	"	пеховання ваги	310		310									310	
38	21	денний торг	460	460			460								
39	26	300 рискалів за готівку	1300		1300		1300								
40	28	платня урядника	200		200									200	
		Разом за лютий	8394	10383	2883	102260	3551	300	1000	540		1180	960	283	10

так входячі, як і виходячі (видані) можна вписувати до окремих книжок по черзі або після родів товару.

До правильного ведення книг належить також відповідне складання всіх письм і актів (регістрація) та переховування відписів всіх письм, які висилаються. Письма, які приходять складається після початкових букв тих осіб, від яких они прийшли а для осіб чи інституцій, від яких часто одержується письма, закладається окремі течки або зшитки письм. Виходячі письма пишеться копійним чорнилом і копіюється в книжці з тонкими картками (копіял). Копіювання можна заступити писанням через кальку подвійно так, що копії робиться на окремих а не сшитих картках і їх складється поміж входячі письма дотичних осіб, так що побіч себе лежать їх письма і відписи відповідий на них.

Інші письма і записки складається після предметів до яких відносяться, пр. після родів товару (цінники, описи, зіставлення запасів і т. д.), окремо умови службові, найму льокалю і т. п.

Місячне замкнення рахунків.

Контроля книг.

Для обчислення маєткового стану спілки по упливі певного часу діяльності переводиться замкнення книг, звичайно що місяця і що року.

Замкнення при кінці кожного місяця діяльності полягає лише на тім, що до книг вписується всі книжкові позиції аж до послідної хвили, порівнується одні книги з другими, чи виказані ними суми є згідні, при чім вишукується евентуальні ошибки та переводиться поправки т. зв. сторна.

Робиться се так: Коли вписано за малу квоту, то виповняється нову асигнату на недостаючу квоту і вписується її яко окрему позицію до відповідних книг. Пр. коли довжник побрав товар на кредит за 240 К а через ошибку виставлено асигнату на 200 К то виставляється нову асигнату на К 40.— В тексті записується, що се є додатковий впис та покинується число ошибочно виставленої асигнати. Если вписано за високу квоту то сторнується цілу позицію асигнатою, на якій таку позицію записується відворотно а опісля вписується властиву квоту новою асигнатою, пр.: Союз узнано за доставлений товар квотою К 780.— замість К 760.— Асигната була отже: Рахунок товарів винен К 780.— а рахунок вірителів має К 780.— Асигната на сторно буде: „за сторно ошибочно вписаної квоти до арт. . . рахунок вірителів винен К 780. а рахунок товарів має К 780.—“ а нова добра асигната буде: „Рахунок товарів винен К 760.— а рахунок вірителів має К 760.—“ В тексті доброї асигнати покинується число фактури і т. д. а в обох покинується число рахунку Союза. Асигнати записується в усіх книгах, до яких они відносяться. Ошибки в тексті або в даті можна поправити перечеркаючи ошибочний впис так, щоби його мимо сего можна було відчитати та вписуючи — найліпше иньшим чорнилом — на горі те, що має бути.

Коли всі ошибки вже поправлені а книги годяться, тоді випикується сальда всіх рахунків з головної книги і укладається по стороні „винен“ або „має“ відповідно до того, котра сторона виказувала надвижку. Суми тих сальд по обох сторонах мусять годитися, інакше в книгах або в численню є ошибка. Таке замкнення називається сирим або пробним білянсом а до його уложенья можна уживати друку з відповідними рубриками. (Гл. стор. 22.)

Сей друк має пять колюми, се є на білянс з минушого року, суму оборотів за всі попередні місяці біжучого року, оборот за послідний місяць, суми всіх трех попередних колюми і сальда з кінцем місяця. У всіх колюм-

Сирий біланс за цвітень 1913.

Рахунок	Білянс з мин. року		Суми оборотів з поперед. місяців		Оборот за місяць цвітень		Разом				Сальда									
	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має								
каси	4856	48	43757	18	46058	02	39421	76	37261	25	88035	42	83319	27	4716	15				
товарів	56348	60	69094	43	65296	23	17221	83	30231	74	142664	86	95527	97	47136	89				
посередн.			15335	18	15963		8490	50	8936	40	23825	68	24899	40		1073				
вірительів			14215	88	54950	63	30493	22	25822	73	92366	52	94989	24		2622				
вкл. ошад.			13965	30	5165	—	100	—	1340	—	2666	—	20470	30		17804				
довжників	8346	—	7693	45	9818	59	3716	89	2895	66	19756	34	12714	25	7042	09				
кошт. адм.	209	—	1994	53			510	79			2705	32			2705	32				
кред. банк.			16000	—	14900	—	6256	—	6130	—	20606	—	37030	—		16424				
випотків	264	40	645	80	34	57	208	93			841	71	680	37	161	34				
провізії			64	—			216	25			382	75	64	—	318	75				
уділів			26789	40	1285	—			355	—			28429	40		28429				
рез. фонду			2486	—	2105	—			31	—			4622	—		4622				
движимост.	1560	26		120							1680	26			1680	26				
льотацій	7612	47		8501	90	13703	40	8692	45	2360	—	24806	82	16063	40	8743	42			
дівіденди			749	36	1468	40	35	16			689	68	2217	76		1528				
зиску з 1912			4272	47	4272	47					4272	47	4272	47						
РАЗОМ	79188	21	79188	21	230747	84	230747	84	115363	78	115363	78	425299	83	425299	83	72504	22	72504	22

нах сума сторони „винен“ мусить бути рівна сумі сторони „має“ в тій самій колонці і се є контролею, чи замкнення є добре зроблене.

Сирий білянс не виказує зисків і страт спілки, бо до сего треба обчислити також маєток спілки і запаси після всіх інших книг. Головна книга виказує лише рахункові остати, котрі треба порівняти з дійсним запасом товарів і інших складових частин маєтку спілки. Деякі з них мають більшу вартість чим сальдо рахунків головної книги виказує (пр. товарі, бо їх продається з зарібком) а деякі мають меншу вартість (пр. движимости, котрі зуживаються.)

Помимо того сирий білянс дає також досить добрий погляд на стан спілки, бо виказує приріст уділів, вкладок, суму адміністраційних видатків, скількість уділених і сплачених позичок, зятягнених довгів і т. п. Если знається, кілька спілка пересічно дочисляє зарібку на купленім товарі то можна з уторгованої квоти відчислити відповідний процент і в той спосіб довідатися, кілька буде виносити в приближенню заробок.

Річне замкнення рахунків.

Інвентура.

При річнім замкненню рахунків переводиться по виготовленню сього білянсу ще інвентуру, то є обчислення всіх складових частин маєтку після книг, записок і запасів. Такі списи називаються інвентарями, прим. інвентар товарів, довжників, векслів, вірителів і т. п.

Рахунки, котрі виказують довги спілки і претенсії через інвентуру зовсім не змінюються, пр. книга довжників не може виказати більше довжників, чим дотичний рахунок в головній книзі а запас готівки мусить годитися з касовою і головною книгою; дотичні книги побічні і рахунки в головній книзі мусять бути все згідні з дійсним станом. Се є сталі рахунки і вони виказують складові части маєтку спілки не даючи спільникам-членам ані користи ані втрати. До таких рахунків належать рахунки вкладок ошадности, каси, кредитів банківих, давжників вірителів, льокацій, векслів і др.

З деяких рахунків ціла надвижка або недобір іде на зиск або на страту спілки, пр. рахунок коштів адміністрації, відсотки. Се є вислідні рахунки.

Крім них є ще рахунки, котрі є разом і сталі і вислідні бо остаток, який вони виказують, в части є сталою складовою частию маєтку а в части переходить до власного маєтку спілки як зиск або страта. Таким рахунком є пр. рахунок товарів; з него переходить запас товарів до активів як складова часть маєтку а крім того до зисків або страт спілки переходить різниця між ціною купна з одної сторони а уторгованою квотою і запасом товарів з другої сторони. Коли уторгована квота і запас товарів разом дають більшу квоту чим ціна купна товарів, то надвижка є зиском, в противнім случаю є це страта.

Рахунок білянсу, страт і зисків.

При річнім замкненню рахунків заводиться в головній книзі два нові рахунки: рахунок білянсу і рахунок страт і зисків. В хвилі замкнення рахунків оба ті рахунки є неначе особами: рахунок білянсу відбирає від всіх інших рахунків запаси і претенсії; його обтяжується отже всіми активами. Рівночасно він вирівнує претенсії других рахунків, то є довги спілки; його узається отже всіми пасивами спілки.

Рахунок страт і зисків є знова неначе особою, відвічальною за всі страти і відбираючою зиски: за страти його обтяжується а зисками узнається. Сих обтяжень і узнань білянсу і рахунку страт і зисків не переводиться асигнатами через ліквідаційну книгу, бо она тоді вже замкнена а цифри за послідний місяць вже вписані до головної книги: до цього уживається такого друку, як головна книга, до котрого переписується суми обох сторін кожного рахунку з головної книги і на нім переводиться замкнення. Се називається штрафою замкнення. Всі цифри замкнення вписується до головної книги, тому замкнення можна переводити також прямо в головній книзі не уживаючи штрафи.

Замкнення стагих рахунків.

При такій передачі запасів і довгів рахункови білянсу а надвижок і недоборів рахункови страт і зисків всі інші рахунки в головній книзі мусять бути зовсім вирівнані, значить не можуть виказувати жадного сальда.

Если це є довг спілки супроти другої особи (пр. вкладки, позички в банках, довги за товарі, уділи і др.) то уважається, що даний рахунок побирає сі довги в хвилі замкнення а рахунок білянсу платить ті квоти. Сі, т. зв. сталі рахунки, обтяжується отже їх власними сальдами зглядно квотами, які виказує інвентар, бо вони повинні бути згідні а узнається рахунок білянсу.

Если це є претенсії спілки, то уважається, що відповідні рахунки платять в даній хвилі свої належитости а рахунок білянсу побирає їх; значить, їх узнається сальдом зглядно квотою інвентаря а обтяжується рахунок білянсу (пр. рахунок каси, довжників, льокацій, і т. п.).

Замкнення мішаних рахунків.

При мішаних рахунках то є таких, що дають і певний запас а також зиск або страту обтяжується рахунок білянсу за запас після інвентаря а узнається відповідний рахунок. Мимо того рахунок не буде ще вирівнаний, бо інвентура ніколи не є згідна з тим сальдом, яке виказував рахунок — значить в даній часті маєтку спілки наступила зміна на користь або некористь спілки. В рахунку товарів сторона „має“ виказує квоти, які уторговано за товарі. При замкненню рахунок товарів віддає решту запасу товару після інвентури рахункови білянсу, значить рахунок товарів узнається а рахунок білянсу обтяжується за запас. Товарі продавано по вищій ціні чим закуплено отже остане ще надвижка на користь спілки. Та надвижка є по стороні „має“ рахунку товарів; для цілковитого вирівнання того рахунку переноситься її на рахунок страт і зисків при чім рахунок товарів обтяжується а рахунок страт і зисків узнається за зиск.

Рахунки движимостий і недвижимостий є також мішаними рахунками. Їх вартість зменшується через зужите і звідси повстає звичайно якась невелика страта а самі движимости і недвижимости переходять в зменшеній вартості до рахунку білянсу. Їх вартість обчислюється звичайно так, що від виплачених на них квот потручується 10—20% при движимостях а 1—5% при недвижимостях. Квотами, які виплачено на закупно движимостий або недвижимостий є дотичний рахунок обтяжений, при замкненню рахунків вписується по стороні „має“ для вирівнання відписану квоту зужиття, яку рівночасно вписується на страту (винен) рахунку страт і зисків. Так само остаючу вартість движимостий чи недвижимостий вписується на „має“ дотичного рахунку а на „винен“ (в актива) рахунку білянсу.

Замкнення вислідних рахунків.

Сальдо рахунку коштів адміністрації переноситься в цілості до рахунку страт і зисків яко страту; інвентура звичайно не виказує ніяких квот належних спілці або довжних нею і тому цей рахунок є звичайно чисто вислідним. При замкненню вписуємо ціле його сальдо, яке виходить все по стороні „винен“ для вирівнання на сторону „має“, а рівночасно обтяжуємо рахунок страт і зисків. Коли мимо того і в тім рахунку знайдуться квоти довжні спілкою або належні їй то й цей рахунок стає мішаним, значить треба відповідні квоти перенести до рахунку білянсу пр. за наперед виплачений чинш або платню урядника треба обтяжити рахунок білянсу а узнати (вписати на „має“) рахунок коштів адміністрації та на відворот пр. за залеглі платні або чинші треба перед замкненням обтяжити рахунок коштів адміністрації а узнати рахунок білянсу та щойно тоді сальдо перенести до рахунку страт і зисків.

Рахунок відсотків є також вислідним рахунком, котрий виказує зиск або страту а крім того звичайно деякі квоти відсотків належні спілці або такі, що їх спілка винна.

При замкненню рахунку відсотків дочисляється по стороні „винен“ відсотки, які спілка винна другим особам, обчислені до дня замкнення рахунків і відсотки, котрі спілка побрала наперед від своїх довжників за час по замкненню рахунків.

До сторони „має“ дочислюється відсотки, котрі спілка має право жадати за час до замкнення рахунків від своїх довжників, то є відсотки довжні спілці а також відсотки, які спілка заплатила наперед за час по замкненню рахунків.

Рахунок білянсу обтяжується отже квотою відсотків належних спілці від довжників і заплачених наперед спілкою а узнається відсотками, які спілка винна від своїх довгів і тими, що їх довжники спілки заплатили наперед.

Так обчислений рахунок відсотків замикається вписуючи сальдо по меншій стороні для вирівнання. Если сторона „має“ була більша, то рахунок відсотків дає зиск і сальдо переноситься на сторону „зиск“ до рахунку страт і зисків а если сторона „винен“ була більша, то надвижку, котра є стратою, переноситься на сторону „страта“ того рахунку.

Вислідним рахунком є також рахунок провізій, котрі виплачується агентам або котрі спілка побирає від деяких спеціальних інтересів, пр. за посередництво в стягання асекураційних премій. Звичайно ціле сальдо сего рахунку переходить до рахунку страт або зисків так, як в рахунку відсотків. Если в дни замкнення рахунків є ще не вирівнані провізії, які спілка винна агентам або котрі її напевно від других осіб належаться то їх переноситься до рахунку білянсу так, як довжні і належні відсотки а сальдо до рахунку страт і зисків.

Замкнення рахунків головної книжки.

Коли вже всі рахунки так обчислено і вирівнано замикається їх кожний з окрема, то є підчеркується обі сторони рахунку після взірця, який подано при замкненню касової книжки (стор. 12.) і випикується кінцеві суми на доказ, що обі сторони є рівні, значить рахунок є вирівнаний.

З черги замикається рахунок страт і зисків. Если спілка виказує зиск, то сторона „має“ є більша, для вирівнання вставляється надвижку на

сторону „винен“, значить обтяжується рахунок страт і зисків а разом вписується на сторону „має“ рахунку білянсу. Если є більша сторона „винен“ то спілка виказує страту. Її вписується для вирівнання на „має“ в рахунку страт і зисків, а в рахунку білянсу по стороні активів як страту.

Рахунок білянсу обтяжується отже за страту а узнається за зиск.

По такім вирівнанню рахунку страт і зисків повинен вирівнатися також зовсім рахунок білянсу; если ні, то знак, що якусь позицію невірно вписано на иншу сторону або зле обчислено. Щоби не бути змушеним робити поправки в головній книзі, если замкнення не згодиться, добре є виписати вперед всі сальда рахунків на друку, подібнім до головної книги і на ній перевести пробне замкнення.

Табеляричне замкнення рахунків.

Коли головну книгу ведеться на друках ліквідаційної книги, то замкнення рахунків можна переводити також так, що в головній книзі дві вільні колюмни означається написами рахунок страт і зисків і рахунок білянсу і до них переноситься запаси, вказані інвентурою згідно зиски і страти поодиноких рахунків. Коли якийсь рахунок виказує для спілки активну вартість (готівку, запас товарів, претенсії, движимости і недвижимоости) то в тексті головної книги випикується назву активів а квотою узнається дотичний рахунок записуючи разом на винен рахунку білянсу. Пасивні вартости (довги за товарі, зятягнені позички, довжні відсотки ітп) вписується на „винен“ дотичного рахунку а на „має“ рахунку білянсу. Рахунки, що виказують зиск, обтяжується для вирівнання за дотичну квоту узнаючи рахунок страт і зисків та на відворот страти вписується на „має“ дотичного рахунку а на „винен“ рахунку страт і зисків.

Чистий зиск вписується на „винен“ рахунку страт і зисків а на „має“ рахунку білянсу, если ж є страта то противно. Замкнення можна переводити також так, що рахунки укладається один під другим а колюмни винен і має побіч себе на окремому друку, котрий має крім того колюмни на рахунок білянсу з минушого року, обороти в часі замкнення, сальда, рахунок страт і зисків і білянсу і є доповненням головної книги, даючи перегляд оборотів і білянсових цифр. (Гл. дальше).

Замкнення инших книг.

Рівночасно з замкненням головної книги замикається також касову книгу, всі книги сальда-конті і всі побічні книги. Книги ведені в контовій формі замикається після взору, поданого при замкненню касової книги (стор. 12). В різних спілках ведеться різні спеціальні книжки залежно від рода підприємства тому і замикання їх різно відбуваються, пр. замкнення товарової книги. Деяких книг зовсім не замикається, приміром: книги уділів, яка є ведена в драбинковій формі або книги векслів, лише випикується з них сальда на окремих аркушах і додається для порівняння з другими книгами. (Гл. інвентарі).

Відчинення книг на новий рік.

При замкненню побічних книг, книги сальда-конті і касової переноситься рівночасно сальда на новий рахунок або на продовження того самого опускаючи під замкненим рахунком одну або дві лінійки після взорів, поданих при замкненню касової книги і товарової. Це називається відчиненням книг на новий рік.

Головну книгу відчиняється на ново тоді само, що й побічні в той спосіб, що з рахунку білянсу переноситься всі позиції активів на „винен“ дотичних рахунків а позиції пасивів на „має“. Це можна перевести одною асигнатою, на якій рахунок білянсу обтяжується а дотичні рахунки узнається квотами пасивів та узнається рахунок білянсу обтяжуючи відповідні рахунки за актива. Щоби не збільшувати обороту в ліквідаційній книзі в новому році звичайно не переводиться відчинення головної книги асигнатою, лише переписується квоти активів і пасивів на дотичні рахунки в головній книзі а єсли їх треба до контролі ліквідаційної книги то дочислюється додатково до оборотів за новий рік.

II. Книговодство

в середно великих торговельних (господарських і споживчих) спілках.

Загальні уваги.

Вказівки ведення рахунків, подані в сім розділі, надаються для середно великих торговельних (господарських і споживчих) спілок, котрі ведуть не лише sklep, але також посередництво, приймають вкладки ощадности, уділяють членам кредиту за вексями, котрими з черги покривають свої зобов'язання за товарі і т. п.

В такій спілці мусить бути в управі що найменше одна особа, котра сама веде стало книги спілки або контролює помічнику силу, котрій повірено ведення книг.

Крім цього мусить бути відповідно уряджена продаж товарів в sklepі. Мусить бути особа, відвічальна за товар і друга відвічальна за гроші, то є sklepар і касієр. Каса skleпу повинна бути відділена від властивої каси спілки, значить skleповий касієр чи касієрка має приймати виключно гроші з торгу; всі інші вплати і виплати має провадити касієр спілки — член управи або урядник а книговодчик має відразу виставляти асигнату на кожду вплату і виплату.

Книговодчик має повідомляти sklepаря про кожде обтяженє товару і давати йому до впису до товарової книги всі одержані рахунки на товарі та всі видатки на перевіз. Sklepар зі своєї сторони має що дня подавати книговодчикови суму денного торгу, товарі видані на кредит із уповажнення управи та всі звороти або браки в одержаних товарах. В той спосіб є взаїмна контролля записок в книгах і дійсного приходу і розходу товарів та готівки.

Прийняття членів.

Заяви приступлення в члени.

Кождий новий член спілки мусить підписати заяву приступлення до стоваришення в приписаній формі (Взір А). Заява приступлення в члени спілки має дуже велике значіння для спілки, бо вона є підставою взаємин між спілкою а членом. Всі заяви мусять бути точно виповнені, без поправок і черкань, мають бути поскладані після порядкових чисел і переховані в безпечному місци, найліпше в огнетревалій касі. Заяву приступлення кожного члена виповняється біжучим числом спису членів а в усіх вільних лінійках заяви вписується бракуючі дати що до члена: його імя і назвиско.

Взір А.

(Вільне від стемпля по мысли §. зак. з дня 21. мая 1873. В. з. д. ч. 87.).

Ч. п. Спису членів: _____

Заява приступлення до Стоваришення.

(стампілля):

*Господарсько-торговельна спілка, стов. зар.
з обм. порукою в Снятині.*

Я, нище підписаний ІВАН НАКОНЕЧНИЙ з ВИДИНОВА

заявляю отсим,
що приступаю яко член до стоваришення:

(стампілля):

*Господарсько-торговельна спілка, стов. зар.
з обм. пор. в Снятині.*

з 2-ма уділами в квоті 20 корон, словами: двайцять корон
і піддаюся всім постановам статута з дня 20. грудня 1911 р., вписаного в ре-
єстр заробкових і господарських стоваришень на підставі рішення Суду
окружного як торговельного в коломиї з дня 30. грудня 1911
ч. фірми IV. стов. 163 а надто додаю, що годжуся на всякі по приписам ста-
тута в будучности переведені правосильні зміни статута, та що всяку вплату
на уділ чи то через дописання дивіденди чи то готівкою, понад декляро-
вану на сій заяві квоту, узнаю без підписання дальшої окремої заяви за
декляровання мною дальшого уділу.

Снятин дня 25. грудня 1913 року.

Власноручний підпис приступаючого: ІВАН НАКОНЕЧНИЙ

на жадання підписав як свідок:

Увага: Коли приступаючий не вміє пи-
сати то має сам власноручно положити знак
хреста в присутности 2 свідків, з котрих оден
допише при тім его ім'я і назвиско. Оба свідки
мають також підписатися.

(другий свідок):

Місце пробування приступаючого: ВИДИНІВ

Характер або звання: ГОСПОДАР

Ухвалою Управи Стоваришення з дня 25. грудня 1913 р.

принято в члени.

(стампілля):

*Господарсько-торговельна спілка, стов. зар.
з обм. порукою в Снятині.*

Підписи Управи: ІВАН КІСЬ

ПЕТРО МЕЛЬНИК

Взір Б.

Число порядкове	Ім'я і назвисько члена	Становисько	Місце замешкання	Дата при- ступлення в члени, відтак заявлення дальшого уділу			Квота декляро- ваного уділу			Дата виповідження			Висота випові- дного уділу			Дата виступлення		
				рік	місяць	день	К	сот.		рік	місяць	день	К	сот.		рік	місяць	день
181	Іван Наконечний	господар	Видинів	1913	грудня	25	20											

місце пробування, скількість заявлених уділів, квоту яку вони творять і т. д. З окрема що до уділів, то кожда спілка має в статуті установлену квоту уділу, тому приступаючий в члени не може підписувати іншої квоти чим установлений уділ або його многократ, на пр. коли один уділ спілки виносить 10 К то член може приступати з уділом К: 10, 20, 30, 40 і т. д., а ніколи К 5, 12, 25.

Щоби заява приступлення в члени була однаково важна і для члена і для спілки треба, щоби управа спілки прийняла члена на засіданню, щоби се було вписане в протоколі засідань управи а саму заяву повинна управа спілки підписати також в тих лінійках, де зазначено ухвалу прийняття члена.

Реєстр членів.

Коли член підписав вже заяву, то треба записати його до реєстру членів в відповіднім черговім місці та вповнити всі рубрики, котрі до него відносяться: порядкове число, ім'я і назвисько члена, становисько, місце замешкання, дата приступлення в члени і квоту заявленого (деклярованого) уділу (після взору Б.).

Вплата уділу і вписового.

При вступленню члена побирається від него звичайно т. зв. вписове, то є оплату на резервовий фонд і цілий уділ або що найменше одну рату уділу, если статут спілки дозволяє складати уділ ратами. Найліпше вимагати, щоби член при вступленню зложив відразу цілий заявлений уділ готівкою, бо пізніше звичайно дуже тяжко стягнути решту уділу і через це повстає дуже велика різниця між заявленими а вплаченими уділами.

На квоту, яку член складає на вписове і уділ, виповняється сейчас асигнату після отсего взору:

Взір I.

Арт. 622

Снятин, 25. грудня 1913.

За готівку на вписове і уділ
Іван Наконечний з Видинова

	Винен	Має			
	Ф-о	К	с	К	с
рахунок каси	165	21	—		
„ резервового фонду				1	—
„ уділів	181			20	—
Разом		21	—	21	—

Асигнату вписується до ліквідаційної книги (гляди прим. діяльн.) іменно в першій рубриці артикул, то є біжуче число асигнати, котре є разом біжучим числом в ліквідаційній книзі, в другій рубриці дату а в третій імя і назвиско члена. В першій грошовій колюмні з написею „Оборот“ вписується цілу квоту, яку виказує асигната на долі; в колюмні „каса винен“ вписується дійсно зложену готівку, в колюмні „резервовий фонд має“ квоту зложену на вписове а в колюмні „уділи має“ квоту зложену на уділ.

Через те, що на асигнаті і в ліквідаційній книзі записується подрібно, кілька грошей на що зложено, то касову книгу проводиться упрощеним способом: записується порядкове число, число асигнати, імя і назвиско складаючого та загальну квоту, яку зложив. Пропускається отже на який рахунок зложено гроші і тому касіером може бути особа, котра не є факхово образована в книговодстві але дає гарантію за повірену готівку.

Касова книга.

Фз 165.

Грудень 1913.

Фз 165.

Ч.	Дата	Прихід	Арт.	К	с	Ч.	Дата	Розхід	Арт.	К	с
		З перенесення		5821	09			з перенесення		4900	19
341.	25.	І. Наконечний Видинів	622	21	—						

Коли вже вписано члена до реєстру членів а асигнату до ліквідаційної і касової книги то виповняється в книзі уділів найблищу вільну сто-

Взір В.

Книга уділів.

Ч. 181.		Ім'я і назвико: ІВАН НАКОНЕЧНИЙ						
		В ВИДИНОВІ						
Скількість заявлених уділів $\frac{1}{20} + \dots = \dots + \dots = \dots$								
Заявлена квота $\frac{20}{K} + \dots K = \dots K + \dots K = \dots K$								
Рік	Місяць	День	Арт.	Вплата або виплата	Уділ		Дівіденда	
					корон	с	корон	с
1913	грудня	25	622	готівкою оплата . .	20	—		
				Стан				
				Стан				

рінку так, що число порядкове уділу дається таке саме, як в реєстрі членів, записується ім'я і назвико члена, місце його замешкання, скількість заявлених уділів і суму, яку вони творять, а опісля вписується в відповідних рубриках з асигнати рік, місяць і день, коли член на уділ якусь квоту зложив, артикул або число асигнати, в тексті випикується слово „готівкою“, а в рубриці „уділ“ квоту зложену.

Взір Г.

— 2 —

Уділова книжечка.

— 3 —

Заявлені уділи.

Рахунок випл. уділів і дівіденд.

Дата	Число уділів		На квоту корон	
	буквами	числ.	буквами	числ.
25/11 1913	два	2	двайцять	20

Дата	Артикул	Уділ або дівіденда за рік	буквами		числ.		Потвердження каси
			корон	с.	К	с	
25/12 1913	2	уділ	двайцять	—	20	—	Підпис касієра

Для кожного члена належить виставити одну уділову книжечку, котру заосмтрюється числом таким, як в книзі уділів, прибивається печатку стоваришення та виповняється відповідно ім'я, назвико, місце замешкання і дату приступлення члена. Книжечка має бути на долі підписана членами

управи спілки під печаткою. Другу сторону виповняється згідно з заявою, датою приступлення члена і скількістю заявлених уділів словами і числами. На третій стороні вписується в першій рубриці дату зложення уділу, в другій відповідне число асигнати, в третій рубриці вписується слово уділ а дальше квоту зложену на уділ та числами. В останній рубриці потверджують два члени дирекції вплату, або если є особний касієр то потверджує це касієр. Дальші вплати на уділ без рівночасного декляровання нового уділу, переводиться як перше асигнатами і в книгах, де записується впливи готівки.

Виступлення члена.

Виступити може член лише через письмєнне зголошення, котре має бути приняте на засіданню управи спілки. Виступлення члена числиться доперва з кінцем адміністраційного року. Виповідження має наступити в рєчинци статутом означєнім (пр. на 3 місяці перед кінцем року) а щонайменше на один місяць перед кінцем ділового року. Если отже член виступає пр. перед 30. падолиста, в такім разі виступлення числиться ще з біжучим роком, значить член зі спілки виступає 31. грудня біжучого року. Еслиж виступлення зголошено по упливі того рєчинця то є по 30. падолиста, в такім разі член виступає шойно з кінцем слідуєчого адміністраційного року і то в дни 31. грудня. Если рік кінчиться 30. червня то виповідження має наступити найдальше до 31. мая. Виступлення члена зі спілки зглядно виповідження уділу має бути занотованє також в рєєстрі членів в відповідних до сєго рубриках. Виступлення не є однак рівнозначне з виплатою уділу. Член, котрий зголосив своє виступлення перед 30. падолиста дотичного адміністраційного року, виступає зі спілки з днем 31. грудня тогож року, однак його уділ мусить після закона лежати в спілці ненарушений ще через слідуєчий адміністраційний рік. Виплата уділу виповідженого в однім році, може наступити доперва по упливі часу означєного статутом а що найменше по упливі цілого слідуєчого адміністраційного року, причім відповідно до постанов статута, уділ сєй через той рік гваранції процентується або ні. На виплачену квоту виставляється асигнату, котру вписується до касової книги, ліквідаційної та книги уділів, пр.:

Арт. 76.

Снятин, 5. січня 1914.

Федько Михальчук, Залучє
зворот уділу

		Винєн			Має	
		Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси	.	3			20	—
„ уділів	.	26	20	—		
	.					
Разом	.		20	—	20	—

Якщо член має більше уділів а виступає лише з одним або кількома лишаючи ще часть невиповіджених, то ці виповіджені уділи мусять рівнож оставати ще в спілці через цілий слідующий адміністраційний рік а виповідження мусить бути також зголошене на місяць перед кінцем адміністраційного року. Скорша виплата виповіджених уділів є недозволена і за це відповідає управа спілки.

Купно товару за готівку.*)

Коли спілка в заміну за товар виплачує з каси сейчас цілу належистість то се є купно за готівку. Товар, який приходить почтою або желізницею а його ціна має бути заплачена посліплатою (при відборі), є куплений також за готівку і його записується так само, на пр.:

Спілка одержала вагон каїніту за посліплатою К 198— а фрахт коштував К 70-80 то асигната буде така:

Взір III.

Арт. 624.		Снятин, 25. грудня 1913.				
За 100 сотн. каїніту за посліплатою		і кошти перевозу				
		Винен			Має	
		Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси		165			268	80
„ товарів		16	268	80		
Разом			268	80	268	80

Асигнату записується до ліквідаційної книги в колюмну „Оборот“, під „каса має“ виплачену квоту і цю саму квоту під „товарі винен“. Крім сего вписується її до касової книги на розхід, бо з каси видано готівку а одержаний товар записується до товарової книги в прихід.

Увага! При записуванню закупна товару за готівку, особа доставця виходить зовсім з рахунків, як це видно на асигнаті і через це на рахунку доставця (вірителя) не буде згадки про доставку цього товару. Щоби мати повний образ цього, коли і які товарі в кожного доставця куповано і як плачено, поручається записувати кожний товар так, як куплений на кредит (гл. уступ купно товару на кредит) а виплату грошей за такий товар як заплату вірителеви. Для принагідних доставців відчиняється рахунки так, як в малих спілках. (Гляди відпов. уступ).

Взір Д. Прихід

Товарова книга. 1913 р.

Розхід

Ф. 16.

Дата	Артикул	Ч. Фолія	Предмет	Ціна товару і перевіз		Заробок назначений		До уискання при продажі		Дата	Артикул	Ч. Фолія	Предмет	Продано за		Опусти і відтяження		Разом	
				К	с	К	с	К	с					К	с	К	с	К	с
			перенесе- но з ф. 15	237,141	—	36,530	26	273,671	26				перенесе- но в ф. 15	172,407	14	2,654	88	175,062	02
25/12	624	71	Кр. Союз госп. спіл. Львів							25/12	625		денний торг	846	80	10	60	857	40
			100 метр. сотнарів каїтиту	268	80	31	20	300	—	26/12	631		"	439	64			439	64
26/12	626	72	Кр. Союз госп. спіл. Львів							27/12	636		"	368	56			368	56
			100 метр. сотн. то- масини	836	70	63	30	900	—	28/12	641		"	539	18	20	—	559	18
										29/12	642	67	Мазярчук, сівачка на кредит	300	—			300	—
											644	68	Зворот ко- ловоротка Кр. Союз госп. спілок	20	—	9	—	38	—
										"	649		денний торг	656	30			656	30
										30/12	652		"	268	36			268	36
										31/12	655		"	339	70			339	70

Увага! В нормальній книзі є значно більше місця на вписання предмету, це є адреси доставця і якості та кількості товарів. Числа до цього розряду взяті з примірника діяльності спілки, гл. даліше.

Товарова книга.

Товарова книга має по лівій стороні місце на дату, артикул, число фактури, означення товару і три грошеві колюмни, іменно на ціну купна враз з перевозом, заробок назначений з гори і ціну, яку мається взяти при продажі разом за весь товар. По правій стороні записується уторговані квоти відтяження і опусти з ціни причім покликуються артикул і дату а при відтяженнях і опустах також докладнійше випикується, для чого їх переведено. Товарову книгу веде управитель skleпу чи взагалі особа, що відповідає за товарі, на те, щоби знати кожного часу, за яку квоту прийшли товарі по ціні закупна і кілька виносить ціна продажі а кілька уторговано вже. Товар записується до товарової книги тоді, коли він надійде і так, щоби в грошових колюмнах були вписані вже разом всі квоти видані на один товар і на його перевіз. Той, хто веде товарову книгу, мусить доставати до вписання всі асигнати і рахунки, що відносяться до товару так, щоби при одержанню товару він міг вписати до товарової книги разом цілу ціну купна товару. Навіть, если рахунок доставця ще не є заплачений, то його треба записати до товарової книги перевівши через асигнату квоту рахунка яко купно на кредит (гл. асигната взір IV.). В той спосіб повстає в товаровій книзі позиція, що відповідає одному транспортові товару і виказує ціну нетто товару, то є власні кошти спілки.

В дальшу колюмну з написею „назначений заробок“ вписується вже не з асигнат, лише на основі калькуляції, яку переводить управа спілки на рахунок (фактурі), цю квоту, яку спілка має на данім товарі заробити понад власну ціну, а в третю колюмну вписується суму першої і другої квоти, то є ціну купна враз з заробком яку спілка по розпродажі всього товару має осягнути. Треба глядіти, щоби всі квоти видані на товар зглядно вписані в довг рахунку товарів в ліквідаційній книзі були безсудовно вписані в першу грошеву колюмну товарової книги, значить сума колюмни „нетто“ в товаровій книзі має бути рівна сумі колюмни „товарі винен“ в ліквідаційній книзі.

Книга входячих фактур.

На кождий куплений товар спілка повинна одержати від доставця рахунок, т. зв. фактуру. Ті фактури складається в такім порядку, як приходять і означається біжучим числом. Так зложені творять вони книгу входячих фактур і служать до контролі товарової книги. На них можна переводити також калькуляцію ціни продажі одержаного товару. На долі фактури або на противній стороні переписується ще раз цілу квоту, на яку виставлена фактура, додається кошти перевозу і доставки до магазину, манко ваги і т. д. і заробок і вишукується суму нетто і брутто з цілої фактури. З тих цін обчислюється опісля одиничну ціну і випикується на товарі. Калькуляцію можна переводити також в окремії книзі в той сам спосіб, однак тоді треба докладно переписати зміст фактури. (Гл. взори фактур.)

Магазинові книги.

Крім товарової книги і книги входячих фактур ведуть спілки відповідно до обему діяльності магазинові книги в яких записується після скількості прихід і розхід товарів. Сі книги можуть бути дуже ріжнородні, більше або менше дрібничкові, можуть мати по одній стороні прихід а по другій розхід без огляду на рід товару або на ріжних фоліях записується лише товарі одного рода і т. д.

КРАЄВИЙ СОЮЗ ГОСПОДАР-СЬКИХ СПІЛОК

стов. зар. з обмеж. порукою
торговельний синдикат Тов-а
„Сільський Господар“

Дирекція
у Львові, вул. Зіморовича 20.

Склади:
Перемишль, дім „Віри“;
Коломия, ринок ч. 40;
Стрий, ринок ч. 6.
Телефон ч. 40. — Чековеkonto
ч. 75.497.

Адреса для телеграм:
Господарство Львів.

Поважана

Господарсько-торговельна

спілка

Рогатин

Фактура.

Львів, дня 30. вересня 1913

На ласкаве замовлення з дня 28. серпня б. р. вислали ми низше вичислені товари на адресу Вашу до станції Рогатин а їх вартістю обтяжуємо Ваш цінний рахунок з терміном платності дня висилки

Очікуючи дальших ласкавих замовлень остаємо з поважанням

Ч. 895
Реф. Т.
Кол. К.

Краєвий Союз господарських спілок
стовар. зареєстр. з обмеж. порукою у Львові
торг. синдикат тов. „Сільський Господар“.

Квота фактури є платна і позивається у Львові.

Головна продаж штучних погнів як: суперфосфатів, томасини, каїніту, салітри чилійської, соли нота-сової, вапна азотого і т. п.

В сезоні великий вибір насіння: ярин, цвітів, трав і збіжжя.

Склад машин і знарядів господарських. Байца проти сніги.

Уголь країнний пруський і краєвий найліпшої сорти.

Машини до цементових виробів, цемент, фарби і олива до форм. Дерево опалове вагонами.

Каси огнетревалі.

Печі до залізні різної величини.

Достави для війська збут збіжжя, наші, овочів, стручкових рослин та ярин.

Коловоротки.

Рекламації угляються до 8 днів по відборі товару. Без огляду на термін платності має бути квота фактури до 8 днів по відборі товару покриття векселем після нашого узнання.

Знак КСС.	Ч. вагона 81049	К	с	К	с
134	папероох міхів по 75 кґ. томасини брутто 10050 кґ. 16.2% цитр.		56	911	74
	за міхи від 100 кґ по	1	60	160	80
	стемпель				50
	франко ваґ. Вітковице			1073	04
	нетто каса без скопта				
	Калькуляція:				
	100 сот. томасини	1073	04		
	фрахт	186	90		
	достава до магазину	120			
	Сума нетто	1379	94		
	заробок 15%	206	98		
	Сума брутто	1586	92		
	Ціна за 100 кґ. з мі- хами	15	87		

Продаж наступне лише після нашого посліднього чинника і в ному поданих умовий продажі. Товар вислається на рахунок і ризико замовляючого, а за всякі ушкодження і браки відповідає лише замішниця або пошта.

На случай неприяття товару або невикуплення посліплати всі кошта поносить замовляючий. — По упливі речинця платності числимо відсотки проволоки о 2% висші від льомбардової стопи австро-угорського банку.

КРАЄВИЙ СОЮЗ ГОСПОДАР-СЬКИХ СПІЛОК

стов. зар. з обмеж. порукою
торговельний синдикат Тов-а
„Сільський Господар“

Дирекція
у Львові, вул. Зіморовича 20.

Склади:

Перемишль, дім „Віри“;

Коломия, ринок ч. 40;

Стрий, ринок б.

Телефон ч. 40. — Чекове conto
ч. 75.497.

Адреса для телеграм:
Господарство Львів.

Поважана

Повітова спілка

господарсько-торговельна

Товмач

Фактура.

Львів, дня 28. лютого 1912

На ласкаве замовлення з дня 15. с. м. вислали ми низше вичислені товари на адресу Вашу з магазину у Львові а їх вартістю обтяжуємо Ваш цінний рахунок з терміном платности дня 14. марта 6. р.

Очікуючи дальших ласкавих замовлень остаємо з поважанням

Ч. 149

Реф. Гл.

Кол. Кп.

Краєвий Союз господарських спілок
стovar. зареєстр. з обмеж. порукою у Львові
торг. синдикат тов. „Сільський Господар“.

Квота фактури є платна і позиваєма у Львові.

Головна продаж
штучних погноїв як:
суперфосфатів, тома-
сини, кайніту, салітри
чілійської, соли пота-
сової, вапна азотогово
і т. п.

В сезоні великий вибір
насіння: ярин, цвітів,
трав і збіжжя.

Склад машин і знарядів
господарських.
Байца проти снігу.

Уголь камінний прусь-
кий і краєвий найліп-
шої сорти.

Машини до цементо-
вих виробів, цемент,
фарби і олива до форм.
Дерево опалове ваго-
нами.

Каси огнетревалі.

Печі залізні різної
величини.

Достави для війська
і збут збіжжя, паші, ово-
чів, стручкових рoстин
та ярин.

Коловоротки.

Рекламації углядняються до 8 днів по відборі то-
вару. Без огляду на термін платности має бути квота
фактури до 8 днів по відборі товару покрита векселем
після нашого узання.

Знак КСС.	Ч. вагона	К	с	К	с
20	січкарень ETN3 з ключами і пр.	125	—	2500	—
10	січкарень ETG3 з ключами і пр.	130	—	1300	—
	франко магазин, Львів			3800	—
	Калькуляція:				
20	січкарень ETN3	2500	—		
	фрахт по К 3 60	72	—		
	довіз до магаз. по К 2	40	—		
	Сума нетто	2612	—		
	10% заробку	261	20		
	Сума брутто	2873	20		
	Ціна за 1 шт. ETN3	143	66		
10	січкарень ETG3	1300	—		
	фрахт по К 3-60	36	—		
	доставка по К 2—	20	—		
	Сума нетто	1356	—		
	10% заробку	135	60		
	Сума брутто	1491	60		
	Ціна за 1 шт. ETG3	149	16		

Продаж наступне лише після нашого посліднього
цініки і в ньому поданих услівій продажі. Товар
висилається на рахунок і ризико замовляючого, а за
всіх ушкоджень і браків відповідає лише задізниця
або пошта.

На случай неприняття товару або невикуплення посліплати
всі кошта поносить замовляючий. — По упливі речинця плат-
ности числимо відсотки проволоки о 2% висші від льомбар-
дової стопи австро-угорського банку.

Взір Е. — Магазинова книга.

31. Прихід

ТОМАСИНА

Розхід 31.

Ч.	Дата	Ф-а	Доставець і товар	сотн.	кї.	Ч.	Дата	Ч-о дисп.	Відборець і товар	сотн.	кї.
1.	26/12 1913.	72.	Мили томасини, Витковинці 200 мішків 17% томасини марка „звізда“ по 50 кї. Пробки ч. 15. а, б, в, до аналізи фрагт К 119-60	100	00	1.	13 1	637.	Кружок Сільського Господаря, Клекотів 80 мішків томасини 17%	40	00
						2.	14/1	683.	Петро Мигаль, Різдвяни	2	00
						3.	16/1	713.	Кружок Сільського Господаря, Девятир 20 мішків томасини 17%	10	00
						4.	„	714.	Іван Наконечний, Дарахів 8 мішків томасини 17%	4	00

2. Прихід

СІЧКАРНІ БУВНОВІ НА 3 НОЖІ.

Розхід 2.

Ч.	Дата	Ф-а	Доставець і товар	штук	Ч.	Дата	Ч-о дисп.	Відборець і товар	штук
1.	28/2 1913.	9.	Краєв. Союз Господарських спілок, Львів січкарни ЕТНЗ з кілочками і пр. „ ЕТГЗ „	20 10	1.	28/2	135	Іван Підвербний, Залісе січкаря ЕТНЗ	1
					2.	1/3	140	Петро Мигаль, Різдвяни січкаря ЕТГЗ	1

Коли спілка веде лише дрібну продаж товарів в склепі, то магазинну книгу можна вести лише що до приходу товарів, бо записування розходу кожної дрібної скількості товару займало би за багато часу і коштів. До магазинної книги записується по черзі всі товари, що приходять з можливо докладним описом від кого, коли, число вагона або фрахту, зверхний знак на опакованню, скількість штук опаковання (т. зв. коллі), вага або міра товарів, опис недостачі ваги, якості і т. д. При кождім транспорті товару нотується квоти видані на перевіз і т. п. котрі опісля разом з ціною товару після рахунку доставця творять ціну нетто товару і є підставою калькуляції. Добре ведена магазинна книга є підставою контролі рахунку товарів і товарової книги, бо часто буває, що товар, на який прийшов рахунок, в дорозі пропаде або не відповідає услів'ям а тоді магазинна книга є доказом, що товар не прийшов або не був такий, як написано в рахунку.

При дрібній продажі можна запас товарів перевірити лише через інвентуру і лише що до вартості, бо годі подрібно записувати, кому і кілько якого товару продано. Інвентуру тяжко часто переводити, тому управа спілки є в великій мірі зависима від чесноти персоналу. Щоби і тут зробити ризико як найменшим добре є відділити головний магазин від склепу, відбирати товар від доставців до головного магазину і провадити магазинну книгу докладно що до приходу і розходу кожного товару. Головний магазин віддає тоді до склепу товар за посвідкою обчислюючи його по ціні брутто а склеп мусить мати товар на складі або виказатися уторгованою квотою. Товарову книгу ведеться тоді що до всіх товарів які одержав головний магазин — а склеп веде свою окрему товарову книгу, з яку записує по лівій стороні товар, одержаний з головного магазину а по правій уторговані квоти.

Купно товару на кредит.

Если спілка закупує товари на кредит, то звичайно одержує рахунок перед тим, заки товар надійде. Сей рахунок мусить спілка унаглядити в своїх книгах сейчас по приході товару, щоби мати перегляд, о скілько запас товарів збільшився та скілько спілка за него винна. Рахунок треба порівняти точно з одержаним товаром що до скількості і якості, бо часто можуть бути в обох напрямках різниці, яких навіть доставець не завинив (пр. крадіж підчас перевозу і т. п.).

Фактуру записується на асигнати яко обтяження рахунку товарів і узнання рахунку вірителів, (гл. взір IV.)

З цієї асигнати вписується до ліквідаційної книги в колюмні „Оборот“ квоту К 717-10 і цю саму квоту в розділенню на поодинокі рахунки: в колюмні „товарі“ під „винен“ а в колюмні вірителі під „має“.

Книга вірителів.

Через утворення цієї позиції збільшилися довги спілки, отже се треба записати ще в книгу вірителів. Книга вірителів є частию сальда-конті і в ній є зібрані конта всіх осіб, котрі звичайно являються вірителями спілки. Може зайти такий случай, що особа записана до книги вірителів одержить від спілки наперед гроші і через те на око виглядає довжником а не вірителем. В тім случаю є міродатним, чи дана особа є вписана в книгу вірителів чи ні і тому особа раз записана як віритель мусить бути при всіх записках уважана за вірителя без огляду на се, чи сальдо її рахунку є по стороні винен чи має.

З асигнати, якою вірителя узнано якоюсь квотою, вписується до тичну квоту по правій стороні (має) рахунку даного вірителя, покликаючи число, дату і зміст асигнати і речинець платности належитости. (Гл. вз. Ж.)

Взір IV.

Арт. 626

Снятин, 26. грудня 1913.

За 100 сотн. томасини, рахунок Кр. Союзу
госп. Спілок, Львів.

		Винен			Має	
		Ф-о	К	с	К	с
рахунок каси	.					
"	товарів	16	717	10		
"	вірителів	5			717	10
Разом	.		717	10	717	10

Взір Ж. Книга вірителів.

Краєвий Союз господарських спілок у Львові.

Ф-о 5. Винен

Має Ф-о 5.

Дата	Арт.	Предмет	В-а	К	с	Дата	Арт.	Предмет	В-а	К	с
		перенесено з Ф-о 1.		67652	30			перенесено з Ф-о 1.		56136	18
26/12	630	за послплату П. Климка		70	—	26/12	626	за 100 сотн. томасини	25/6 1914	717	10
27/12	634	за вексель ч. 13	25/6 1914	717	10	"	629	за борону для П. Климка		63	—
"	635	за гот. К 950-60 каса-сконто 29 40		980	—	30/12	651	за 100 сотн. каїніту		677	30
29/12	644	за зворот ко- воротка		29	—			31/12 1913 сальдо		11854	82
				69448	40					69448	40

Впис фактури до товарової книги.

Квоту, котрою після асигнати обтяжено товар записуючи фактуру на добро рахунку вірителя, вписуєся до товарової книги так само, як коли-би товар був куплений за готівку, в колюмнах нетто і брутто.

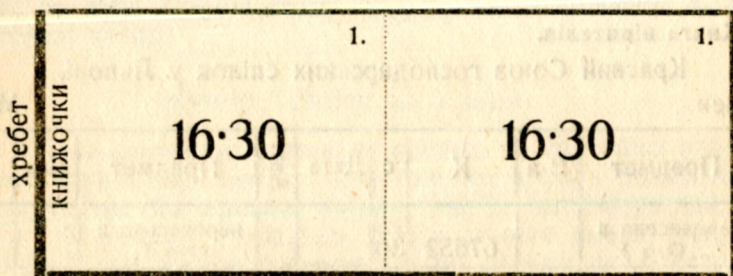
Може зйти случай, що спілка одержала товар а не одержала ще рахунку від доставця. Спілка заплатила отже за товар кошти перевозу і доставки до магазину, однак не можна ще овначити ціни товару. З вписанням сего товару до товарової книги і з продажию його треба через те здержатися доки не прийде рахунок. При записуванню товарів до магазинової книги нотується при данім товарі всі видатки на його перевіз і т. д. а коли прийде рахунок — то переводиться калькуляцію і впис до товарової книги. Як що ціна товару напевно знана то можна вписати належитість після знаної ціни на добро вірителя і в довг товарів а по одержанню фактури провірити чи ціна згоджується.

Продаж товару за готівку.

Юкста.

Спосіб записування продажі товарів залежить від сего, як ведеться саму продаж: чи за готівку чи на кредит або часть за готівку а решта на кредит а також від сего чи спілка має sklep для дрібної продажі, чи лише видає товари з магазину в більших скількостях.

Звичайно спілки мають sklep і управителя skleпу що відповідає за товар відданий йому до розпродажі. В skleпі мусить бути праця поділена так, що иньша особа видає товар а иньша відбирає гроші. Між ними є контролю при помочи т. зв. юкстів. Є се книжочка звичайно на 100 карток а кожда картка дірками поділена на дві половини з тим самим біжучим числом.

Особа, що видає товар, записує олівцем на обох половинках картки квоту, за яку купуючий бере товару і віддає відривну половину картки до каси. Касієр відбирає відповідну квоту гроший а квіток застромлює на цвях забитий в дощинку. Єсли тих skleпових помічників, що видають товар є більше, то кождий має квітки иньшої краски які опісля застромлюється на окремі цвяхи.

Касієр, що відбирає готівку в skleпі, записує кожду квоту з юкстів сейчас до дневника торгів (т. зв. лядової книги). Це є вузка довга книжка з двома грөшевыми колюмнами і місцем на текст. При відчиненню skleпу вписується дату а опісля по черзі квоти з юкст в другій грөшевій колюмні, бо в першу записується товар виданий на кредит. Вечером порівнується квітки, відобрані касієром з дневником торгів і з книжочками юкстів і счислюється разом всі квоти вписані до дневника торгів а суму випиується чорнилом. Як що межи сумою юкстів, дневником торгів а готівкою в касі є ріжниця, то треба вишукати де зайшла ошибка.

В касі повинна бути крім готівки з торгу невелика квота 50—100 К дрібними, котра остається з дня на день яко т. зв. „змінне“. Її дістає касієр з головної каси на бон і її до торгу не вчисляється а при обчисленню уторгованої готівки відчисляється.

В цей спосіб обчислену квоту цілоденного торгу за готівку вписується на асигнату після цього взору:

Взір V.

Арт. 649.

Снятин, 29. грудня 1913.

За денний торг після дневника торгів.

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси	165	656	30		
„ товарів	16			656	30
Разом		656	30	656	30

Взір 3. — Дневник торгів.

		29. грудня 1913.	К	с	К	с
		З перенесення			332	70
					39	50
Ф о	Арт.	Семен Малярчук, Шнирів			120	—
31	642	1 сівачка: задаток 27/12 К 100.—			28	—
		пл. 1/4 і 1/7 ратино К 100.— К 200.—	300	—	12	60
					6	—
					64	50
					14	—
					39	—
		Разом торг 29/12 1913.			656	30

Асигнату, котрою переведено уторговану квоту, вписується до касової книги в прихід, до ліквідаційної під „каса винен“ і „товарі має“ а до товарової по правій стороні в колюмні „продано за.“

Треба уважати, щоби до дневника торгів не вписувати тих квот, які складають довжники за давніше побрані товари, за які їх вже обтяжено в книзі довжників, ані взагалі ніяких иньших квот, що до торгу не належать. Такі квоти переводиться окремими асигнатами. Особливо на заплату давних довгів треба дуже уважати і її записувати зовсім окремо від щоденного торгу, бо їх найлекше помішати.

Опусти і відтяження.

З ціни продажі товарів, яку назначено і вписано до товарової книги, приходиться часом давати купуючим опуст, пр. коли член купує товар, котрий продається для членів по дешевших цінах або коли купує сільська крамниця для дальшої відпродажі і т. п. Єслиби сего не записувано, то при обчисленню запасу показавбися брак товару на певну квоту, бо торгами не осягнено тої ціни яку записано в товарову книгу в колюмні: „До узискання при продажі.“ Для оминення цього записується всі опущені з ціни квоти що дня разом при обчисленню денного торгу в товарову книгу в колюмні „опусту і відтяження.“ Щоби не було неправильности при уділюванню опустів повинна управа спілки сама рішати, кому і які опусту мають бути призначані а купуючим треба виставляти рахунок з зазначенням опусту на ціле купно, так, щоби з копії можна переконатися чи опуст був оправданий. Управитель skleпу має записувати кожний опуст в дневнику торгів в тексті. (Гл. взір дневника торгів і товарової книги.)

Так само мається справа, єсли спілка звертає доставцеви якийсь товар, що вже був вписаний в товарову книгу. Звернений товар треба записати по стороні „має“ в товаровій книзі в колюмні „продано за.“ Тому, що доставець прийме назад товар лише по ціні нетто або й ще низшій, то при обчисленню запасу товару забраклоби назначеного на той товар заробку. З тої причини при відсилянню товару вписується в товарову книгу по правій стороні в колюмні „опусту і відтяження“ ріжницю, якої через зворот товару не уторговано і се є відтяження товару. В колюмні „разом“ записується суму брутто, яка була назначена на даний товар. Пр. спілка звернула Союзови 1 коловороток за К 29. — який мав бути проданий за К 38.— Союз обтяжено ціною нетто К 29.— і сю квоту вписано в колюмну „продано за“ а в слідуючій колюмні вписано відтяження брутта К 9.—. (Гл. взір товарової книги.)

Дневник торгів.

		25. грудня 1913.	К	с	К	с
					48	30
					7	50
		Кружок Сільськ. Господаря, Задвіре			201	40
		5% опуст від К 212 за насіння <u>К 10-60</u>			16	50

Система Рочдель.

В торговельних спілках ведених після системи Рочдель дається членам опустити по замкненню рахунків спілки, коли вже знаний чистий зиск. З него призначається відповідну квоту на звороти залежно від того, кількох кождий член дав за рік уторгувати. Коли загальні збори призначають на звороти пр. квоту К 300— а сума торгів за цілий рік виносила К 10.000— то звороти виносять 3% і член, що дав спілці вторгувати за рік пр. К. 280— одержить К 8.40 яко зворот.

Щоби обчислити за кількох кождий член з окрема купив в спілці, ведеться таку маніпуляцію: Квіток, відорваний від юксти касієр записує до дневника торгів а взявши від купуючого належну квоту віддає йому квіток. Що кварталу члени приносять всі квітки, їх счислюється і видається членови посвідку знова з юкстів на яку квоту разом він віддав квітків. Щоби не було непорозумінь всі квітки і юксти значиться печаткою, на котрій є біжуче число і місяць, в котрім їх видавано при продажі товару.

Если в спілці нема окремого касієра, лише сам крамар, що рівночасно і товар видає і гроші бере, то система Рочдель дає дуже добру контролю, чи крамар совісно віддає гроші з торгів до каси. Квітки принесені членами порівнюються з юкстами і дневником торгів і якби було надужитя то воно сейчас вийде на верх, бо на квітку буде иньша квота, чим на юксті. Притім і самі члени пильнують, щоби крамар не вписував менших квот, чим побрав, бо через те вони одержалиби меншу квоту звороту.

Докладне поучення, як вести спілки для торгівлі після системи Рочдель написав Іван Петрушевич і воно вийшло друком накладом Народної Торговлі у Львові, ринок ч. 36 і там його можна купити.

Продаж товару на кредит.

Управитель skleпу не повинен мати права давати товар на кредит. Це є річ управи спілки, котра має управителеви skleпу подавати до відомости, кому рішено дати товар на кредит і на яку квоту. На підставі уповаження управи, звичайно в формі письменної диспозиції, видає управитель skleпу товар і записує до дневника торгів адресу відборця і товар а в першій грошовій колюмні квоту належну за него. Треба уважати, щоби в цю саму колюмну не записувати готівки з торгу і від довжників.

Вечером при замкненню skleпу вписує управитель суму всіх виданих на кредит товарів яко одну позицію до товарової книги по правій стороні в колюмні „продано за“ пишучи в тексті слово „довжники.“ В той спосіб товарова книга виказує цілий розхід товару чи то за готівку чи на кредит.

При продажі товару на кредит мусить бути безумовно кожда продаж на кредит переведена через книги окремою асигнатою. Так управитель skleпу як і цей, хто записує до асигнат, мусить добре уважати на це, чи адреса довжника є точна і чи записано дійсно цю квоту, яку він завинив. Коли приймавання грошей від довжників на задатки чи на сплату давних довгів є відділене від продажі за готівку то управитель skleпу мусить у власнім інтересі записати яко довг цю квоту, за яку якраз видав товар, бо інакше повставби в него брак товару, за котрий він є відвічальний; если сего поділу нема то при записках треба глядіти, щоби довжника обтяжити якраз цією вартістю, за яку він в даній хвилі одержав товар.

Асигната на примір, поданий в дневнику торгів буде звучати:
Взір VI.

Арт. 642.

Снятин, 29. грудня 1913.

За 1 сіварку на рати по 100 К пл. 1/4 і 1/7 1914.

Семен Малярчук, Шнирів.

		Винен		Мас		
		Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси			—	—	—	—
„	товарів	16			300	—
„	довжників	31	300	—		
	Разом		300	—	300	—

(Задаток зложений 27/12 в квоті К 100 — не впливає на квоту асигнати, бо його побрано на рахунок довжника а не на рахунок товарів; через те довжника обтяжується цілою квотою за сіварку, то є К 300 —).

Асигнату записується до ліквідаційної книги і до книги довжників. В дневнику торгів записується в перших двох рубриках фоліо книги довжників і число асигнати на доказ, що довжника обтяжено побраним товаром.

Деякі спілки не допускають з засади ніяких боргів зі сторони спілки лише дозволяють управителеви склепу на невеликий кредит за кавцією. До висоти сего кредиту може управитель склепу боргувати невеличкі квоти на своє власне ризико. Тих довгів не вписується до книги довжників, лише оставляється в дневнику торгів аж до хвилі заплати і тоді записку перечеркується. Є се отже властиво особистий кредит управителя склепу і має тую добру сторону, що дає управителеви склепу можливість в конечній потребі дати декому на борг а рівночасно не допускає, щоби борги росли і спричинювали брак грошей до обороту.

Штраца довжників.

Еслиж спілка допускає боргування на більшу скалю і частійше, то в склепі треба провадити окрему штрацу довжників, в якій записується подрібно коли, кому, який товар і на яку квоту дано на кредит. До сего уживається такої самої книжки, як дневник торгів, однак в першій грошовій колюмні записується подрібну ціну кожного товару а в другій суму кожного товару з осібна.

Вечером або зараз рано слідуєчого дня виставляється на кожного довжника асигнату і записується в штраці її число та фоліо книги довжників, на котрім довг записано.

Взір І.

Штраца довжників.

			К	с	К	с
15 1	1918	Іван Мартинюк, Шнирів				
		5 кг. цвяхів	10	—	50	—
		2 гйблі	16	50	33	—
Арт. 139	Ф-о 18	1 долото	6	—	6	—
		Платне 23 1.			89	—
		разом				
		Петро Климків, Довге				
		2 дека чаю	1	50	3	—
		1 кг. мила			20	—
		30 кг. обручів до коліс	12	—	360	—
Арт. 140	Ф-о 19	разом			383	—
		а конто (юкста ч. 32)			300	—
		Платне 23 1.			83	—
		довг				
		Крамниця Просвіти, Дрогоїв				
		100 кг. цвяхів	10	—	1000	—
		500 „ обручів до коліс	12	—	6000	—
		50 рйскалів	6	—	300	—
		100 кіс 70 см.	8	50	850	—
		100 кг. конюшини	13		1300	—
		разом			9450	—
Арт. 141	Ф-о 5	5% опусту			472	50
		Має на рахунку готівку К 10'000—			8977	50
		з 10 1 1918 арт. 86.				

Книга довжників.

Книга довжників (гл. взір К.) є поділена на фолія, то є кожних дві сторони належить до одного довжника. По лівій стороні записується довги в той спосіб, що в лінійці призначеній на зміст записується назву товару і рати, якими довжник має платити, та речинець їх платности, а в грошовій колюмні суму цілого довгу. Відповідно до рат, визначених по лівій стороні, мають слідувати сплати, котрі записується по правій стороні в грошовій колюмні. Часом спілка має з довжниками иньші рахунки, тому в книзі довжників є також місце на записання дати, від котрої числяться відсотки (валюта, В-а) від гроший зложених довжником та від його довгів.

Если уживається книги з двома грошовими колюмнами, то перша грошева колюмна є призначена для записання кількох ріжних квот з одного дня, пр. коли на рахунок свого довгу довжник доставляє продуктів на певну квоту а решту платити готівкою то в першій грошовій колюмні записується окремо продукти і окремо готівку а в слідуючій колюмні цілу суму разом.

Ф-о 1.

Взір К.

Книга довжників.

Ф-о 1.

Винен

Федько Остапчук, Клекотів.

Має

Дата		Арт.	Предмет	Платн.	Довг		Звернено вексель			
К	с				ч.	дня	К	с		
12/4				1/8	60					
1913	236	за 1 борону	1913							
15/5			1/9							
1913	345	за 1 млинок решта	1913	150						
25 9			25/3							
1913	465	за 40 сотн. томасини і 80 сотн. кайніту	1914	600						
Дата		Арт.	Предмет	В-а	Сплата		Зложив вексель			
К	с				ч.	пл.	К	с		
25/7					60					
1913	360	за готівку	1913							
21/8			1/9							
1913	396	" "	1913	100						
1/9			1913	412	50					
25/9		" "	25/9							
1913	465	за задаток на навози	1913	100	11	25/3	1914	500		
			31/12 1913 р. сальдо довгу	500						
1/1				810						
1914		Сальдо з 1913 р.		500						

Ф-о 2.

Винен

Петро Мигаль, Різдявни

Ф-о 2.

Має

Дата	Арт.	Предмет	Платн.	Довг		Звернено вексель			Дата	Арт.	Предмет	В-а	Сплата		Зложив вексель		
				К	с	ч.	дня	К					с	К	с	ч.	пл.
16 9	410	за 2 сотн. томасини і 4 кайниту	26 12 1913	60						16/12 1913	601	за готівку	40				
19 3										28/12 1913	637	"	20				
				60									60				

Ф-о 31.

Винен

Семен Малагчук, Шнирів

Ф-о 31.

Має

Дата	Арт.	Предмет	Платн.	Довг			Звернено вексель			Дата	Арт.	Предмет	В-а	Сплата			Зложив вексель		
				К	с	ч.	дня	К	с					К	с	ч.	пл.	К	с
29/12 1913	642	за 1 сівачку на рати по 100 К 14 і 17		300						2/12 1913	632	задаток на 1 сівачку 31/12 1913 р. сальдо довгу		100					
														200					
														300					
1/1 1914		Сальдо з 1913 р.		200															

Ф-о 46.

Винен

Іван Никольяк, Запигів

Ф-о 46.

Має

Дата	Арт.	Предмет	Платн.	Довг			Звернено вексель			Дата	Арт.	Предмет	В-а	Сплата			Зложив вексель		
				К	с	ч.	дня	К	с					К	с	ч.	пл.	К	с
25/9 1913	467	за 1 млинок за векслем	30/12 1913	110		12	31/12 1914	110		24/12 1913	593	за готівку 31/12 1913 р. сальдо довгу		110		12	30/12 1913	110	
1/12 1913	536	за 1 парник до бараболь	1/2 1914	90										90					
				200										200					
1/1 1914		Сальдо з 1913 р.		90															

Если довжник складає на покриття довгу вексель, то це нотується по правій стороні книжки покликуючи число векся і дату платности. При звороті векся записується це по лівій стороні книжки в колюмні „звернено вексель“. Зложення векся не вирівнує довгу, тому при обчисленню решти довгу довжника відіймається від довгу лише квоти дійсно заплачені, то є записані в колюмні „сплата“ по правій стороні книжки.

В примітці записується дату і квоту заплачених відсотків від довгу, належні і заплачені кошти упімнень, дати упімнень і т. д. До книги довжників можна вписувати довжників лише тоді, коли довг переведено вже через асигнати і на відворот, всі сплати на такий довг, який вже раз вписано до книги довжників, мусять бути переведені через асигнати тому, щоби стан всіх довжників годився з ліквідаційною книгою.

Заплата товару вірителеви.

Особливу увагу належить звернути на це, як записується квоти виплачені вірителям за побрані товари, щоби не впровадити ошибок в записках. В тій цілі треба розрізняти товари котрі платиться сейчас готівкою і не вписується на рахунок вірителя, тільки від разу на рахунок товарів, — від тих, які побрано на який небудь короткий термін, хочби навіть на 24. годин, однак вписано цей товар на рахунок вірителя, а не заплачено сейчас з каси. При заplatі товару, котрий вже законтровано на рахунку вірителя, мусить бути асигната виставлена яко звичайна виплата готівки вірителеви, пр.:

Взір VII.

Арт. 61.

Снятин, 25. марта 1913.

За готівку на покриття фактури ч. 18.

Кр. Союза госп. Спілок, Львів.

		Винен			Має	
		Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси	26				680	—
„ вірителів	1	680	—			
Разом		680	—		680	—

При переведенню в книгах законтується цю квоту в книзі вірителів по лівій стороні а по правій в касовій книзі.

Про рахунок товарів в цій асигнаті не згадується, бо в даній хвилі товару не відбирається. Єго або вже перше записано на добро Союза або товар має доперва надійти і тоді його запишеться окремою асигнатою.

При заплаті готівкою фірми дуже часто дають опуст, котрий є властиво зворотом відсотків від цієї квоти, що мала бути заплачена щойно в пізнішій часі. Фірми, котрі бажать одержати скорше готівку, дають сконта, що відповідають 6—10% від даної квоти за цілий рік, пр. 2% або 3% місто тримісячного кредиту. На добро вірителя записується цілу квоту рахунку, бо віритель записав у себе таку квоту незнаючи чи спілка заплатить готівкою чи буде користати з кредиту. При відсиланню готівки обтягається призначене сконто, яким узнається рахунок відсотків а обтяжується вірителя разом за готівку і призначене сконто, пр.:

Взір VIIa.

Арт. 635.

Снятин, 27. грудня 1913.

За готівку на вирівнання Ф-а ч. 70. Кр. Союза
господарських спілок і 3% сконто

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси	165			950	60
„ відсотків				29	40
„ вірителів	5	980	—		
Разом		980	—	980	—

Заплата довгу довжником.

Пильну увагу треба звернути також на записування сплат довгу довжниками. При виставлюванню асигнати треба подивитися завжди до книги довжників, перевірити, чи дійсно довг є такий, як довжник каже, чи назвиско довжника є вірно записане на асигнаті і т. п. Особливо часто буває, що квоту, яку купуючий платить за рівночасно побраний товар, записується йому на добро рахунку в книзі довжників а за побраний товар його не обтяжується або що склепар прийме гроші на давний довг і запише до торгу, забуваючи, що це належить до книги довжників. Щоби цього уникнути, треба продаж за готівку вести в склепі а сплати на давні довги має приймати касієр товариства а не склепар, що завідує товаром.

Взір VIII.

Асигната на сплату довгу.

Арт. 637

Снятин, 28. грудня 1913.

За готівку на довг, Петро Мигаль
з Різдвян.

		Винен			Має	
		Ф-о	К	с	К	с
рахунок каси		165	20	—		
„ товарів						
„ довжників		2			20	—
Разом			20	—	20	—

Цю асигнату записується в касовій книзі по лівій стороні а в книзі довжників по правій.

Задатки на товар.

Задатками, котрі складають члени перед відбором товару обтяжується рахунок каси а узнається рахунок довжника (після взору VIII.) Вправді дана особа не є ще в цій хвилі довжником, однак її рахунок буде ведений в книзі довжників і тому задаток записується яко вплату на рахунок довжників. Пізнійше по видачі товару записується цілу вартість побраного товару так, як колиби член закупив його зозсім на кредит після асигнати взір ч. VI., то є обтяжується рахунок даної особи цілою вартістю товару. В цей спосіб задаток зложений перед тим готівкою і вже вписаний до книги довжників зменшує відповідно довг, який вписано до книги по видачі товару і рахунок даної особи виказує дійсно цю квоту, яку має ще доплатити для вирівнання цілої ціни товару. Як що купуючий платить решту ціни купна чи то сейчас при відборі товару чи опісля, то цю заплату треба вже послідовно перевести також як вплату на рахунок довжників, то є після взору асигнати VIII. Если таку доплату решти запишеться инакше або возьметься до торгу на юксти, то рахунок купуючого не буде вирівнаний а в книгах буде погана ошибка. На маніпуляцію задатками належить протезвертати дуже пильну увагу, щоби не впровадити до книг плутанини.

Деякі спілки записують задатки на окремий рахунок різних осіб а при видачі товару виплачують задаток з того рахунку і побирають до торгу на юксти. Цей спосіб записування задатків є однак можливий і практичний тоді, если купуючий платить при відборі товарів цілу решту ціни купна; еслиж він не доплатить всего, то тоді треба відчинити йому конто в книзі довжників. Так само непрактичним оказується записування задатків

на окремий рахунок різних осіб, коли тих задатків є багато або коли одна особа складає кілька разів задаток. Для цих причин ліпше переводити задатки через рахунок довжників і кожному з окрема відчиняти рахунок, бо тоді з кожним можна найточніше розчислитися.

Зовсім недопускаємим є побірання задатків до торгу перед видачею товару, бо тоді рахунок товару є зовсім невірний і виказує цю саму квоту межі уторгованими грішми і в запасі товарів.

З другої сторони спілка записує у себе також подібно задатки, виплачені фірмам на замовлений товар. Цими задатками обтяжується вірителя при виплаті задатку після взору асигнати ч. VII. а опісля по одержанню товару узнається вірителя цілою вартістю товару.

Продаж товару за векслем.

На покриття і забезпечення довгів за товарі довжники повинні виставляти спілці векслі підписані довжником і двома ручителями. Спілка не веде однак окремого рахунку векслів так, як банки, котрі займаються купном і відпродажжю векслів, — лише держить їх як забезпечення довгу членів і тому не переводить їх приходу і розходу через асигнати, лише записує в книзі довжників. Коли довжник дає вексель, то в книзі довжників по правій стороні рахунку даного довжника записується в колюмні „зложив вексель“ число вексля, день платности і квоту. По заплаті довгу записується по лівій стороні рахунку довжника коли звернено вексель, його число і квоту.

Книга векслів.

Для перегляду всіх векслів, що приходять до спілки, ведеться

Число вексля	Дата впливу	Виставлення		Виставець	На при- поручення	А к ц е п т а н т і в		Жиранти	Дата платности	Квота		Зложив довжник		Ресконт- вано		Звернено довжникові	
		місце	дата			Ім'я і назвисько	мешкання			К	с	Ім'я і на- звисько	мешкан- ня	Ф-о книга довж.	дня		у кого
11.	25/9. 1913	Снятин	25/9 1913	Петро За- церковний Клекотів	власне	Федько Остапчук Гриць Остапчук	Клекотів	Петро Зацер- ковний	25/3. 1914	500	—	Федько Остапчук	Клекотів	1	28/12. 1913	Кр. Союз кредит. Львів	
12.	30/9. 1913	"	28/9 1913	Іван Тивоняк Запитів	Спілки	Іван Никольяк Петро Кавка	Запитів	спілка	30/12. 1913	110	—	Іван Никольяк	Запитів	46	14/10. 1913	Кр. Союз госп. ст. Львів	31/12. 1913.
13.	25/12. 1913	"	25/12. 1913	Дмитро Швець Тершів	власне	Степан Жук Іван Стефанишин	Тершів	Дмитро Швець	25/6. 1914	717	10	Іван Стефани- шин	Тершів	29	27/12. 1913	"	
14.	28/12. 1913	"	26/12. 1913	Спілка	"	Семен Конечний Теодор Глечик	Сопатин	спілка	26/4. 1914	342	90	Семен Конечний	Сопатин	9	29/12. 1913	"	

Вар. Л.

Книга векслів.

книгу векслів, в котру вписується всі векслі по черзі так, як вони впливали. На кожному векслі вписується по лівій стороні на вільнім білім місці з самого краю біжуче число книги векслів і під тим числом вписується його до книги. Вона виказує біжуче число вексля, дату, коли вексель прийшов до спілки, місце виставлення, ім'я і назвисько виставця, на чие припоручення має бути заплачений, хто є акцептанти і жиранти, речинець заплати і квоту.

В дальших колюмнах записується адресу члена, від которого прийнято вексель і фолію книги довжників, на котрім записаний довг. Це є потрібне на те, щоби знати хто є властивим довжником, що побрав товар на кредит, бо часто властивий довжник є підписаний на другім або третім місці межи акцептантами. Єсли вексель реесконтеновано в иншій інституції то це треба записати зараз в слідуючій колюмні книги векслів, щоби мати перегляд, котрі векслі є ще в спілці а котрі видано і кому.

Реесконт векслів.

Спілка може уживати до двояких цілей векслів, котрі одержує від своїх довжників або сама виставляє: на покриття вже зятягненого довгу при купні товарів або на це, щоби за них одержати готівку від інституції, в котрій спілка одержала векслевий кредит. В обох случаях спілка приймає зобовязання сплати тих векслів готівкою в дни платности після постанов векселевого закона і тому ті зобовязання записується окремо на рахунку т. зв. банкового кредиту. На цім рахунку ведеться також записки що до кредиту одержаного в готівці на довжний скрипт. Для записування довгів з приводу реесконту векслів і кредиту в готівці веде спілка книгу банкових кредитів, в котрій для кожної особи або інституції, що есконтувала вексель, призначається окреме фолію.

По есконті векслів спілка одержує від акредитууючої інституції рахунк і готівку або повідомлення, на що цю готівку побрано і це треба записати в книгах спілки. Пр. спілка вислала до есконту в Кр. Союзі кред. вексель ч. 1. на К 500.— з чого Союз побрав 6% відсотки до дня платности К 7:50 а що спілка як раз приступила в члени Союзу, то крім цього побрав К 5.— на вписове і К 50.— на уділ. Решту К 437:50 одержала спілка поштою враз з рахунком. Асигната на це буде слідуюча:

Взір IX.

Арт. 638.

Снятин, 28. грудня 1913.

За рахунок Кр. Союзу кредитового, Львів
з есконту вексля ч. 1, вписове і уділ в Союзі

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси	165	437	50		
„ банк. кредиту	2			500	—
„ відсотків 6% до 12/IV. .		7	50		
„ коштів адм.		5	—		
„ льокацій	1	50	—		
Разом		500	—	500	—

Цю асигнату записується в ліквідаційну книгу і відповідні другі книги: готівку в касову книгу, уділ в книгу льокацій а вписове в адміні-страційну.

Квоту зятягненого банкового кредиту і заплачених відсотків запи-сується в книгу банкових кредитів, в котрій призначається для кожної акредитууючої інституції окреме фолію. По правій стороні цієї книги запи-сується день есконту векся, число і дату виставлення векся, адреси векслево зобов'язаних осіб, квоту і дату платности. (Гл. кн. банк. кредитів).

Коли западаючий вексель сплачується готівкою з каси, то асигнату виповняється так:

Взір X.

Арт. 628.

Снятин, 26. грудня 1913.

За готівку на сплату векся ч. 2
в Кр. Союзі господарських спілок, Львів

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси	165			110	—
„ кред. банк.	1	110	—		
Разом		110	—	110	—

Цю асигнату записується в касовій і ліквідаційній книзі а в книзі банкових кредитів записується по лівій стороні в відповідних колюмнах: дату викупу, артикул і квоту.

Часто буває, що готівку з есконту векслів відразу призначається на покриття запавших векслів так, що спілка одержує від акредитууючої інсти-туції лише рахунок і сплачені векслі. Надвижка остається також на біжучім рахунку в даній інституції або з біжучого рахунку покривається квоту, яка недостає ще до сплати запавшого векся, бо звичайно квоти запавших і свіжо есконтованих векслів не є рівні.

Вайр М.

Книга банкових кредитів.

Фе 1.

Краєвий Союз господарських спілок, Львів.

Фе 1.

Дата викупу	Арт.	Сплата	Квота вексля		Дата есконту	Арт.	Число вексля	Дата виставл.	Векслево зобов'язані	Мешкання	Платності			Квота	Примітка
			К	с							день	міс.	рік	К	с
29/12 1913	643	готівкою	200		25/8 1913	458	6	15/8 1913	Василь Колесник Гриць Воробець	Жуків	25	XII.	1913	200	
26/12 1913	628	"	110		14/10 1913	493	12	28/9 1913	Іван Никольяк Петро Кавка	Запитів	30	XII.	1913	110	
					27/12 1913	634	13	25/12 1913	Степан Жук Іван Стефанишин	Тернів	25	VI.	1914	717	10

Фе 2.

Краєвий Союз кредитовий, Львів.

Фе 2.

Дата викупу	Арт.	Сплата	Квота вексля		Дата есконту	Арт.	Число вексля	Дата виставл.	Векслево зобов'язані	Мешкання	Платності			Квота	Примітка
			К	с							день	міс.	рік	К	с
					28/12 1913	638	11	25 9 1913	Фелько Остапчук Гриць Остапчук	Клекотів	25	III.	1914	500	% К 7-50
					29/12 1913	643	14	26/12 1913	Семен Конечний Теодор Глечик	Сопатин	26	IV.	1914	342	90 % К 6 34

На пр.: Спілка вислала до Кр. Союзу кредитового у Львові до ре-есконту вексель на К 342·90 з тим, що з узисканої готівки має бути заплачений западаючий в Кр. Союзі господ. спілок вексель на К 200·— а решту задержить Кр. Союз кредитовий до розпорядимости спілки як льокацію. З рахунку Кр. Союзу кред. показалося, що відсотки винесли К 6·34 так, що на льокацію осталося К 136·56.

Тоді переводиться одержаний рахунок через асигнату так :

Взір XI.

Арт. 643.

Снятин, 29. грудня 1913.

За есконт векся ч. 14, викупно векся ч. 6 і льокацію
надвижки в Кр. Союзі кредитовім

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси		—	—	—	—
„ банк. кредиту	1, 2	200	—	342	90
„ відсотків		6	34		
„ льокацій	4	136	56		
Разом		342	90	342	90

Рахунок надвижок готівки записується на конті дотичної інституції в книзі льокацій.

В книзі банкових кредитів в увазі по правій стороні записується квоту заплачених відсотків при реесконті векся та евентуальні відсотки про-волоки, если векся на час не викуплено. Если вексель дає спілка на покриття рахунку за товар, побраний на кредит без відсотків, то від тих векслів акредитуєча інституція не стручує ніяких відсотків до дня платности фактури. (Гл. взір книги банкових кредитів.)

Вкладки ощадности.

Деякі торговельні спілки приймають вкладки ощадности а гроші уживають на купно товарів. Если це є довготермінові вкладки і малі квоти від численних вкладчиків, то спілка може мати з цього хосен. Если однак спілка закупить багато такого товару, що довго лежить непроданий, або если є багато довжників, що неправильно платять, то спілка може легко попасти в недостачу готівки на виплату вкладок. В кождім случаю господарсько торговельні спілки повинні бути дуже обережні в приниманню

вкладок, та все оглядатися на це, щоби бути в змозі їх на жадання виплатити.

Прихід готівки на вкладку ощадности записується на асигнаті так:

Взір XII.

Арт. 168.		Снятин, 25. мая 1912.				
Іван Миколайчук, Білявці						
за готівку на вкладку						
		Винен			Має	
		Фо	К	с	К	с
Рахунок каси	14	1500	—			
„ вкладок ощадности	12				1500	—
Разом		1500			1500	—

Опісля записується прихід до касової книги, вписується цілу позицію до ліквідаційної книги та до книги вкладок ощадности.

Ся книга має драбинкову форму то є, що прихід і розхід записується оден під другим і сейчас обчислюється сальдо. В другій грошовій колюмні записується відсотки належні від вкладки. Коли вкладчик складає гроші то від цієї квоти обчислюється відсотки з гори до того дня, коли їх мається додати до капіталу (капіталізувати). Від винятих квот обчислюється так само відсотки належні по день капіталізації і їх відтягається від тих, котрі попередно дописано.

В наголовку кожної вкладки є місце на вписання застереження, котре вкладчик може поставити, пр. що вкладку можна виплатити лише за поданням якогось умовленого слова (клича) і т. п. Застереження може бути рівнож зі сторони спілки, пр. що виплата може наступити лише по впливі певного часу і т. п.

В той день, коли мається дописати відсотки до капіталу на те, щоби їх також процентувати, звичайно 30. червня і 31. грудня кожного року, випикується на окремих друках інвентар всіх вкладок враз з належними того дня відсотками.

Взір Н.

Книга вкладок ощадности.

Ч: 12.		Імя: Іван		Назвисько: Миколайчук, Білявці					
Застереження:									
Рік	Місяць	День	Арт.	Вкладка або зворот	Капітал		% допи- саний або від- писаний		Замітка
					корон	с	кор.	с	
1912	мая	25	168	Вкладка	1500	—	5	—	4% від 1 6
„	червня	30	210	% допис	5	—			
				Стан	1505	—	30	10	4% до 31 12
„	жовтня	3	425	Зворот	500	—	5	—	„ „ „
				Стан	1005	—	25	10	

Взір інвентаря вкладок ощадности.

Ч. біжуче	Ч. книжки вкладкової	В К Л А Д Н И К	Сальдо капіталу	Сальдо відсотків	Сума		УВАГА
			корон с	корон с	корон с	корон с	
		З перенесення	283:45 80	71:326	290:59 06		
11	12	Іван Миколайчук	10:05—	25 10	10:30 10		
12	14	Дмитро Мулявка	20:00—	36 50	20:36 50		

Дописання відсотків.

Всі належні відсотки (сальдо відсотків) счислюється і записується одною асигнатою, пр.:

Взір XIII.

Арт. 654.

Снятин, 31. грудня 1913.

За відсотки дописані до вкладок ощадности
після інвентаря.

	Винен		Має	
Ф ^о	К	с	К	с
Рахунок каси				
„ відсотків	468	68		
„ вкладок ощадности			468	68
Разом	468	68	468	68

Опісля дописується відсотки до кожної вкладки окремо, а від одержаної суми обчислюється в книжці знов відсотки, які належалибися до дня поновної капіталізації. (Гл. взорець книги вкладок.)

Асигнати на виплату вкладок виставляється противно, чим на прихід, пр.:

Взір XIV.

Арт. 425.

Снятин, 3. жовтня 1912.

Іван Миколайчук, Білявці
за зворот вкладки

	Винен		Має		
	Фз	К	с	К	с
Рахунок каси	26			500	—
„ вкладок ощадности	12	500	—		
.					
Разом		500	—	500	—

Кожному вкладчикови виставляється вкладкову книжочку. На окладинці книжочки є виписане число вкладки згідно з книгою вкладок ощадности та фірма (печатка) спілки. Другу і третю сторону виповняється відповідно до друкованих рубрик, пр.:

— 2 —

Ч. 12

Словами: дванадцять

Імя і назвисько: Іван

Миколайчук,

Білявці

Снятин дня 25. мая 1912

стампілля і фірмові підписи:

Господарсько-торговельна Спілка
стов. зар. з обм. порукою
в Снятині.

(Підпис)

(Підпис)

— 3 —

Стопа процентова:

від дня 1. (першого)

червня 1912 року 4 % річно

(чотири від ста)

Застереження:

Виповідження:

На четвертій, п'ятій і слідуєчих сторонах вписується словами і числами зложені і виняті квоти з поданням дати і числа асигнати а в послідній рубриці потверджують вплату чи виплату члени управи або касієр своїми підписами. (Гл. взір стор. 62.)

Відсотки дописані в день капіталізації записується також в книжочці вкладковій при першій нагоді, коли вкладчик її предложить.

Записання вплати вкладки до книжочки є заразом потвердженням, тому ніяких окремих поквітовань не видається. Без предложення вкладкової книжочки не вільно виплачувати вкладок а як вкладчик загубив її, то мусить перевести судову амортизацію. Вкладкових книжочок без назвиска вкладчика, т. зв. книжочок на оказателя, господарсько торговельним спілкам та взагалі товариствам зареєстрованим з обмеженою або необмеженою порукою (кооперативам) не вільно виставляти.

Дата		Вложено або звернено	Буквами
1912 мая	25	Вкладка	Оден тисяч пятьсот кор.
1912 червня	30	% допи- саний	пять корон
			Стан
1912 жовтня	3	Зворот	пятьсот кор.
			Стан
			Стан

Числами		Число артикулу каси	Потвердження каси
корон	с		
1500	—	168	Підписи
5	—	210	"
1505	—		
500	—	425	"
1005	—		

Уміщення (льокація) готівки на біжучім рахунку.

Книга льокацій.

Коли спілка не хоче держати у себе за багато готівки або бажає мати її до розпорядимости в такій місцевості, де вона має часто платности, то складає її в других інституціях на невеликий процент, застерігаючи собі скору виплату бажаної квоти. Таке уміщення готівки записується на аси-
гнати так:

Арт. 684.

Снятин, 29. грудня 1913.

За готівку на біжучий рахунок
в Тов. „Сила“ Снятин.

Взір XV.

	Винен			Має	
	Фз	К	с	К	с
Рахунок каси	165			2000	—
„ льокацій	2	2000	—		
Разом		2000	—	2000	—

Коли виймається готівку з біжучого рахунку то записується це по-дібно але в відверненій позиції: каса винен а рахунок льокацій має.

До льокацій зачисляється також уділи зложені в других інституціях і всі гроші виплачені спілкою на т. зв. сталі льокації, якими вона не може свобідно диспонувати, пр. кавції, вінкульовані вкладки і т. п. причім однак треба в книзі льокацій для кожного рода льокації призначити окреме conto з відповідними дописками в заголовку.

Взір О.

Ф^о 1. Книга льокацій. Ф^о 1.
Винен Льокація на різні уділи. Має

Дата	Арт.	Вложено	К	с	Дата	Арт.	Винято	К	с
25/12 1913	623	Кр. Союз госп. спілок, Львів	50	—					
28/12 1913	638	Кр. Союз кре- дитовий, Львів	50	—					

Ф^о 2. Кредитове товариство „Сила“, Рогатин. Ф^о 2.
Винен Має

Дата	Арт.	Вложено	К	с	Дата	Арт.	Винято	К	с
28/10 1913	446.	готівкою	3600	—	19/11 1913	478.	готівкою	500	—
29/12 1913	648.	„	2000	—	21/11 1913	526.	за викупно вексля	120	—
31/12 1913	656.	за відсотки	37	06			31/12 1913 сальдо	5017	06
			5637	06				5637	06

Агенти за провізією.

Коли спілка має по селах своїх мужів довіря або агентів, згоджених за провізією, то провадить для кожного окремо рахунок в окремій книзі агентів. В ній записується кілька агент продав товарів або на яку квоту приєднав членів, купуючих якийсь товар, та яка провізія належить йому.

Взір П.

Книга агентів.

Іван Катериняк, Вишнівчик.

У слівя: 50 с. від 100 кг. томасини і суперф. 3% від машин, 2% від насіння.

Дата	Арт.	Виплачено			Дата	Купуючий через агента	Т о в а р	Квста за-купна		Належ-на про-візія		Примітка
			К	с				К	с	К	с	
28/12 1913	640	готівкою	55	—	20/12 1913	Петро Стефанів	5 сотн. томас. 5 " суперф.	105	—	5	—	
					20/12 1913	Громада Остриня	100 сотнарів томасини	950	—	50	—	

Належну агентови провізію записується до книги без асигнати а на асигнату записується щойно виплату готівки, належної йому яко провізія після отсего взору:

Арт. 640.

Снятин, 28. грудня 1913.

За виплачену провізію
Іванови Катериняк, Вишнівчик

Винен Має

	Фо	К	с	К	с
Рахунок каси	165			55	—
" провізий (агентів)		55	—		
Разом		55	—	55	—

Взір XVI.

Адміністраційні видатки.

Спілка повинна виказати в річнім замкненню як можна найточніше всі адміністраційні видатки з огляду на податки як також для ужитку членів. До розділення адміністраційних видатків на окремі групи як пр. платні, льокаль, податки, друки і т. п., ведеться адміністраційну книгу до якої записується всі видатки з асигнат і то наперед в головну колумну а опісля в поодинокі колумни залежно від рода видатку. О скільки спілка побирає від членів зворот коштів адміністрації, пр. за друки або кошти оплати листів і т. п. то їх записується по правій стороні книжки. Загальний розхід на кошти адміністрації після адміністраційної книги повинен бути рівний сумі сих видатків, яку виказує ліквідаційна книга а так само повинна годитися сума зворотів в обох книгах.

Асигнати на адміністраційні видатки виставляється після отсего взору:

Взір XVII.

Арт. 653.

Снятин, 31. грудня 1913.

За платні урядників після
долученого спису.

	Винен			Має	
	Ф2	К	с	К	с
Рахунок каси	165			500	
„ коштів адм.		500	—		
„					
Разом		500	—	500	—

Посередництво.

Дуже часто буває, що спілка замовляє в Союзі або від іншого доставця якийсь товар, котрий іде прямо на адресу відборця. Спілка дістає на него лише рахунок, в яким подано, на чию адресу товар вислано і як його маєтсья заплатити. Часом спілка має заплатити доперва по одержанню товару але звичайно такі посилки йдуть за готівку з гори або за посліплатою.

Така трансація складається властиво з двох частий: а) Спілка купує в Союзі, б) Спілка продає відборцеві. Відповідно до цього пишеться дві асигнати: одну після звору ч. IV., це є на закупно на кредит від вірителя (рахунок посередництва „винен“ — рахунок вірителя „має“) а другу після звору ч. VI., це є на продаж на кредит (рахунок довжника „винен“ — рахунок посередництва „має“) з тим, що для відріжнення від товарів продаваних в склепі називається цей рахунок „посередництвом“. На першій асигнаті записується ціну купна а на другій сю ціну, за яку продано товар відборцеві так, що рахунок товару є обтяжений за меньшу квоту а узнаний за більшу і та надвижка є зиском спілки.

Сі дві асигнати стягаються в одну, если рівночасно записується цілу трансацію, то є і купно і продаж товару і тоді така асигната має слідуючий вигляд:

Взір XIX.

Арт. 629.

Снятин, 29. грудня 1913.

За борону для П. Климка, Задвіре
після рах. Союза ф-а ч. 1.

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси		—	—	—	—
„ довжн.: П. Климок . . .	47	70	—		
„ посередництва	16	63	—	70	—
„ вірителів: Союз	5			63	—
Разом		133	—	133	—

В сій асигнаті обтяжується п. Климка квотою К 70— за вислану йому борону а Союз узнається за К 63— то є за квоту купна борони. Рахунок посередництва є обтяжений квотою К 63— а узнаний за К 70— різниця К 7— є заробком спілки. Асигнату записується до ліквідаційної книги в книзі вірителів на добро рахунку Союзу а в книзі довжників на довг рахунку п. Климка.

Товарова книга посередництва.

Для перегляду товарів закуплених способом посередництва ведеться окрему товарову книгу або призначається в склеповій товаровій книзі окремо відповідну скількість карток лише на товарі посередництва. Цю товарову книгу ведеться так, що кожній фактурі на куплений товар записаний по лівій стороні книжки відповідає по правій стороні записка що до продажу того самого товару. На кожний товар проданий членови в дорозі посередництва повинна спілка виставити рахунок так, що до товарової книги вписується по лівій стороні фактуру доставця для спілки а по правій фактуру спілки для члена і покликується число асигнати, якою цю перепродаж записано. (Гл. взір кн. тов. посередн.).

При посередництві належитість за товар побирається часто посліплатою, то є відборець має зложити гроші при відборі товару з залізниці чи з пошти. В тім случаю повинна спілка повідомити доставця вже при замовленню товару, яку квоту він має побрати посліплатою так, щоби і ціна купна і заробок спілки були заплачені. Если можливо то спілка повинна побирати яко задаток таку квоту, яка має бути її зарібком а тоді доставець має побрати посліплатою цілу його належитість. Если спілка припоручає доставцеви побрати посліплатою цілу ціну продажі, то заробок спілки опинюється хвилево в руках доставця. Як що спілка є в сталих зносинах з доставцем, то найліпше від члена побирати цілу ціну продажі відразу при замовленню готівкою а опісля розчислюватися з доставцем, бо тоді член не потребує оплачувати дуже високої провізії, яку побирає почта і залізниця при посліплатах.

Если при висилці доставець побрав посліплатою якусь квоту то спілка записує це в себе асигнатою після слідуячого взору:

Взір XX.

Арт. 630

Снятин, 29. грудня 1913.

За посліплату до ф-а ч. 1.

		Винен			Має	
		Ф-о	К	с	К	с
рахунок каси			—	—	—	—
"	віритель (Кр. Союз госп.)	5	70	—		
"	довжників (П. Климок, Задвіре)	4			70	—
	Разом		70	—	70	—

Відборець заплатив посліплату тому його узнається даною квотою а доставець побрав її отже його обтяжується. Сю асигнату записується рівнож на рахунках дотичних осіб в книзі віритель і довжників. В той спо-

сіб довжник, котрого передше обтяжено за товар є тепер узаний за посліплату а що посліплата була заразом повною вартостю товару то конто довжника є зовсім вирівнане. Вірителя узано ціною купна товару а обтяжено побраною посліплатою; ріжниця остається хвилево в посіданню вірителя і є в тім случаю якраз зарібком спілки.

Для кожного члена, що купує за посередництвом спілки а так само для кожного вірителя, в котрого спілка замовляє товарі треба відчинити окремий рахунок, щоби мати перегляд чи всі замовлені товарі вислані і чи всі заплачені відборцями, бо інакше ціла перепродаж усунеться з під контролі.

Розділ чистого зиску.

По замкненню рахунків спілка виказує звичайно певний чистий зиск, який загальні збори рішають розділити відповідно до постанов статута. Звичайно статут предвиджує, що з зиску мається обовязково приділити якийсь процент до резервового фонду а про решту рішають свобідно загальні збори і призначують квоту потрібну на дівіденду від уділів, творять особливі резерви страт на товарах і т. п. призначують відповідні квоти на народні культурні і добродійні цілі і т. д.

В головній книзі квота зиску є записана на рахунку зиску з минувшого року по стороні „має“. По ухвалі загальних зборів виставляється одну асигнату, якою відразу цілий зиск переноситься на відповідні рахунки або dokonується виплати квот, які мають бути з него готівкою виплачені.

В нашім примірі замкнення рахунків зиск з 1912 р. в квоті К 4.272'47 розділено так, що до резервового фонду приділено К 2.000'— на дівіденду (відповідно до скількості уділів по 6% від 100) К 1.468'40 а на добродійні цілі призначено К 804'07 і виплачено готівкою.

Взір XXI.

Арт. 136.

Снятин, 25. лютого 1913.

За розділ чистого зиску з 1912 р. після
ухвали загальних зборів з 24. II. 1912.

	Ф ^о	Винен		Має	
		К	с	К	с
Рахунок каси	3			804	07
„ дівіденди				1468	40
„ резервового фонду				2000	—
„ зиску		4272	47		
Разом		4272	47	4272	47

Товарів звороти.

В спілках ведених після системи Рочдель мусить управа виготовити ще перед загальними зборами спис, за кілько котрий член купив товарів від спілки за час ділового року, як це подано попередно в уступі про торги за готівку. Відповідно до цього, кілько було всего торгу і який був зиск призначають Загальні збори часть зиску на звороти. Колиби зиск в нашім примірі в квоті К 4.272·47 розділено так: до резервового фонду К 1,000·—, на дівіденду від уділів К 1.468·40, на добродійні ціли готівкою зараз К 500·— а на товарів звороти К 1.304·07 то асигната на цей розділ чистого зиску буде така:

Взір XXI а.

Арт. 136.

Снятин, 25. лютого 1913.

За розділ чистого зиску з 1912 р. після ухвали загальних зборів з 24/2 1913.

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси	3			500	—
„ дівіденди				1468	40
„ зворотів				1304	07
„ резервового фонду				1000	—
„ зиску за 1912 р.		4272	47		
Разом		4272	47	4272	47

Через це повстане в головній книзі новий рахунок „зворотів“ узаний квотою К 1.304·07. По загальних зборах члени будуть побирати належні їм звороти і на кожду таку виплату виставиться асигнату в котрій обтяжується рахунок зворотів а узнається касу. Виплату звороту нотується на аркуші, на котрім обчислено суму зворотів для кожного члена окремо. Можна також всі звороти виплатити одною асигнатою та дати в переховання управителеви склепу або касієрови, щоби звертав членам належний зворот при нагоді нового купна товару.

Дівіденда від уділів.

Управа спілки обчисляє при замкненню рахунків кожного року, як висока є квота уділів, що після статута є управнені до дівіденди. Коли порівняється цю квоту з чистим зиском то покажеться яку найвище стопу дівіденди можна предложити загальним зборам до ухвалення так, щоби також інші фонди одержали відповідні квоти. Коли вже дівіденду ухвалено і перенесено асигнатою з рахунку зиску на рахунок дівіденди, обчислюється на інвентарі уді-

Ф-о 47.

Винен

Книга довжників.
Різдвяни

Петро Мигаль

Дата	Арт.	Предмет	Платн.	Довг		Звернено вексель			
				К	с	Ч.	дня	К	с
29/12 1913	629	за 1 борону з Кр. Союзу госп. спілок		70	—				
				70	—				

Ф-о 47.

Має

Дата	Арт.	Предмет	В-а	Сплата		Зложив вексель			
				К	с	Ч.	пл.	К	с
29/12 1913	629	за посліплату		70	—				
				70	—				

Ф-о 16.

Товарова книга

Дата	Артикул	Ч. факт.	ПРЕДМЕТ	Ціна товару і перевіз		Заробок назначений		До узискання при продажі	
				К	с	К	с	К	с
			перенесено з ф-о 15.	40.000	62	2.277	80	42.278	42
16/12	629	41	Краєв. Союз госп. спілок, Львів						
			1 борона	63	—	7	—	70	—
30/12	650	42	Тов. Монтан, Дрогобич						
			2 бочки нафти	520	—	80	—	600	—
30/12	651	43	Кр. Союз госп. спілок, Львів						
			за 100 сотиарів каїніту	677	30	39	20	716	50
			Зиск	2.404	—				
				43.664	92	2.404	20	43.664	92

посередництва. 1913 р.

Ф-о 16.

Дата	Артикул	Ч. факт.	ПРЕДМЕТ	Продано за		Опусти і відтяження		Разом	
				К	с	К	с	К	с
			перенесено з ф-о 15	42.278	42			42.278	42
26/12	629		Петро Климок, Задвіре						
			за 1 борону	70	—			70	—
30/12	650		Крамниця Просвіти, Корсів						
			1 бочка нафти	300	—			300	—
"	"	67	Торговельна спілка, Билиці						
		68	1 бочка нафти	300	—			300	—
30/12	651		Кружок Сільск. Госп., Княже						
			100 сотн. каїніту	716	50			716	50
				43.664	92			43.664	92

лів належну від кожного уділу дивіденду після ухваленної процентової стопи і виплачується членам відповідно до постанов статута а виплату записується на інвентарі. Прим.:

Взір XXII.

Арт. 647.

Снятин, 29. грудня 1913.

За готівку на дивіденду члена
ч. 36. Михайла Демчишин, Туря

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок каси	165			5	60
„ дивіденди	36	5	60		
Разом		5	60	5	60

Дивіденду не підняту до певного часу або від неповних уділів звичайно після постанов статута дописується до уділів в книзі уділів і переводиться асигнатою після отсего взору:

Взір XXIII.

Арт. 148.

Снятин, 27. лютого 1913.

За дивіденду дописану до уділів після спису
на інвентарі

	Винен			Має	
	Ф-о	К	с	К	с
Рахунок дивіденди		219	36		
„ уділів				219	36
Разом		219	36	219	36

Зворот товару або опаккування доставцеви.

Если спілка з якоїсь причини звертає доставцеви товар або опаккування товару, то записання сего на асигнату залежить зовсім від услівій на яких це діється. При звороті товару спілка мусить умовитися з доставцем, чи він прийме його по фактуровій ціні та хто покриває кошти перевозу. Спілка може обтяжити доставця лише за таку квоту з приводу звороту товару, на яку він добровільно годиться або яку спілка має намір евентуально судово упоминатися. Звичайно буде це що найбільше квота фактури і перевозу до Спілки та назад. На пр.: Спілка заплатила і одержала від І. Вайнфельда в Кракові 10 січкарень ручних, зовсім не здатних до ужитку місто кератових.

Рахунок виносить по К 300.— за штуку разом К 3.000.—
фрахт і доставка до Спілки і назад на залізницю „ 460.—
Разом К 3.460.—

По відосланню товару Спілка виставляє асигнату, котрою обтяжує доставця за відослані товари, як що він вже був узнений попередно за них. В противнім случаю треба рівночасно записати йому на добро присланий товар після взору ч. IV. а обтяжити за зворот враз з коштами, як слідує:

Взір XXIV.

Арт. 236.

Снятин, 25. лютого 1912.

За звернені І. Вайнфельдови, Краків
10 січкарень К 3000.— і кошти доставки К 460.—

		Винен		Має	
	Ф ^о	К	с	К	с
Рахунок вірителів	18	3460	—		
„ товарів	3			3460	—
Разом		3460		3460	—

В товарову книгу вписується ця усигнату так, якби товар був проданий, то є в колюмні „продано за“. Если його передше вписано до книги товарової і назначено брутто ціну, то різницю межи назначеною ціною а узисканою через зворот доставцеви треба вписати в колюмні опустити і відтяження.

Так само записується зворот опаккування (ембалажу), если доставець почислив його в рахунку та згодився прийняти назад по певній означеній ціні. В тім случаю вже при калькуляції ціни продажі треба ціну опаккування

відчислити від суми рахунку в цій висоті, в якій доставець згоджується прийняти його а по звороті опакowania зворот узисканий за него доповнить заробок спілки.

Колиби опакowania не було вчислене доставцем до ціни товару, лише визичене, то до ціни продажі товару треба дочислити кошти звороту опакowania. Опісля при звороті треба виставити асигнату, якою обтяжується товар тими коштами після взору ч. III. З причини великої ріжнородности случаїв звороту товарів доставцеви та звороту опакowania треба при записуванню їх докладно розглянути на яку квоту звертається товар або опакowania, як пōчислив їх доставець в своїм рахунку та хто має поносити кошти перевозу та щойно по провіренню всіх сих умов виставити асигнату згідну з фактичним станом справи.

П Р И М І Р И

з діяльности спілки вписані до ліквідаційної книги.

Грудень 1913.

25. XII. Приступає в члени Іван Наконечний з Видиньова, виплачує вписове К 1.— і два уділи по корон 10.—, разом К 21.—.

622. Асигната:	Винен	Має
рах. каси	К 21.—	
„ резерв. фонду		К 1.—
„ уділів		„ 20.—
разом	К 21.—	К 21.—

„ Вислано до Краєвого Союзу господарських спілок у Львові вписове К 5.— і уділ К 50.—.

623. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 55.—
„ льокацій	К 50.—	
„ коштів адмін.	„ 5.—	
разом	К 55.—	К 55.—

„ Відібрано з залізниці вагон 100 метр. сōтн. каїніту за посліплатою К 198.— кошти перевозу і доставки до магазину К 70·80. Брутто по К 3.— за 100 кг. то є разом К 300.—.

624. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 268·80
„ товарів	К 268·80	
разом	К 268·80	К 268·80

„ Уторговано в дрібній продажі після дневника торгів разом К 846·80.

625. Асигната:	Винен	Має
рах. каси	К 846 80	
„ товарів		К 846·80
разом	К 846·80	К 846·80

26. XII. Відібрано з залізниці 1 вагон 100 метр. сотн. томасини від Кр. Союзу госп. спілок з млина томасини в Вишковицях. Рахунок Союзу виносить К 717·10 платний за 6 місяців за векслем або готівкою до 30 днів з 3⁰/₀ сконто. Кошти перевозу виплачено К 119·60.

626. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 119·60
„ вірителів		„ 717·10
„ товарів	К 836·70	
разом	<u>К 836·70</u>	<u>К 836·70</u>

- „ Відібрано 1 вагон 100 метр. сотн. суперфосфату прямо з фабрики диспонуваній Кр. Союзом господ. спілок у Львові. Кошти перевозу заплачено К 116·80; рахунок за товар ще не прийшов.

627. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 116·80
„ товарів	К 116·80	
разом	<u>К 116·80</u>	<u>К 116·80</u>

- „ Вислано до Кр. Союзу госп. спілок у Львові готівку К 110·— на заплату вексля платного дня 30. грудня т. р.

628. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 110·—
„ банк. кред.	К 110·—	
разом	<u>К 110·—</u>	<u>К 110·—</u>

- „ Одержано рахунок Кр. Союзу госп. спілок за ланцюхову борону на К 63·— яку вислано після замовлення прямо на адрес Петра Климка в Задвірю за посліплатою К 70·— котра вплинула до Союзу.

629. Асигната:	Винен	Має
рах. вірителів		К 63·—
„ посередництва	К 63·—	„ 70·—
„ довжників	„ 70·—	
разом	<u>К 133·—</u>	<u>К 133·—</u>

630. Асигната:	Винен	Має
рах. вірителів	К 70·—	
„ довжників		К 70·—
разом	<u>К 70·—</u>	<u>К 70·—</u>

- „ Вплинула до каси з дневного торгу квота К 439·64.

631. Асигната:	Винен	Має
рах. каси	К 439·64	
„ товарів		К 439·64
разом	<u>К 439·64</u>	<u>К 439·64</u>

27. XII. Семен Малярчук зі Шнирова замовляє 5-рядкову сівачку за К 300.— і дає задаток К 100.—. Решту К 200.— заплатить в двох ратах по К 100.— платних 1. квітня і 1. липня слідуєчого року. Сівачку відбере пізніше.

632. Асигната :	Винен	Має
рах. каси	К 100.—	
„ довжників		К 100.—
разом	<u>К 100.—</u>	<u>К 100.—</u>

„ Петро Григорчук з Клекотова складає К 500.— на вкладку ощадности.

633. Асигната :	Винен	Має
рах. каси	К 500.—	
„ вкладок ощад.		К 500.—
разом	<u>К 500.—</u>	<u>К 500.—</u>

„ Вислано Кр. Союзови госп. спілок у Львові вексель ч. 13. за томасину на К 717·10 пл. 25/6 1914.

634. Асигната :	Винен	Має
рах. вірителів	К 717·10	
„ банк. кредиту		К 717·10
разом	<u>К 717·10</u>	<u>К 717·10</u>

„ Вислано Кр. Союзови госп. спілок у Львові на вирівнання рахунку за суперфосфат до ф-а 70. готівкою К 950·60 потручуючи з квоти рахунку 3⁰/₀ сконто К 29·40.

636. Асигната :	Винен	Має
рах. каси		К 950·60
„ відсотків		„ 29·40
„ вірителів	К 980.—	
разом	<u>К 980.—</u>	<u>К 980.—</u>

„ З торгу вплинула до каси квота К 368·56.

636. Асигната :	Винен	Має
рах. каси	К 368·56	
„ товарів		К 368·56
разом	<u>К 368·56</u>	<u>К 368·56</u>

28. XII. Петро Мигаль з Різдвян платить решту довгу К 20.—.

637. Асигната :	Винен	Має
рах. каси	К 20.—	
„ довжників		К 20.—
разом	<u>К 20.—</u>	<u>К 20.—</u>

28. XII. Приходить рахунок Краєвого Союзу Кредит. у Львові з есконту поданого спілкою вексля ч. 11. на К 500.—, відсотки К 7·50, вписове К 5.— і уділ К 50.—, побрав Союз з валюти — решту К 437·50 одержує спілка переказом.

638. Асигната:	Винен	Має
рах. каси	К 437·50	
„ відсотків	„ 7·50	
„ льокацій	„ 50.—	
„ коштів адмін.	„ 5.—	
„ банк кредиту		К 500.—
разом	<u>К 500.—</u>	<u>К 500.—</u>

- „ Михайло Семенюк виймає зі своєї вкладки ощадности ч. 18. квоту К 210.—.

639. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 210.—
„ вклад. ощадн.	К 210.—	
разом	<u>К 210.—</u>	<u>К 210.—</u>

- „ Іванови Катеринякови, агентови в Вишнівчику виплачено провізю К 55.—.

640. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 55.—
„ провізій	К 55.—	
разом	<u>К 55.—</u>	<u>К 55.—</u>

- „ З денного торгу вплинула до каси квота К 539·18.

641. Асигната:	Винен	Має
рах. каси	К 539·10	
„ товарів		К 539·18
разом	<u>К 539·18</u>	<u>К 539·18</u>

29. XII. Семен Мальярчук забирає закуплену на рати сівачку за К 300.—.

642. Асигната:	Винен	Має
рах. довжників	К 300.—	
„ товарів		К 300.—
разом	<u>К 300.—</u>	<u>К 300.—</u>

- „ Кр. Союз кредитовий присилає рахунок на прийнятий до есконту вексель ч. 14. на К 342·90. Відсотки стягнуто К 6·34, а з валюти заплачено вексель в Кр. Союзі госп. спілок на К 200.— і решту К 136·56 вписано на біжучий рахунок спілки.

643. Асигната:	Винен	Має
рах. банк. кред.	К 200.—	К 342·90
„ відсотків	„ 6·34	
„ льокацій	„ 136·56	
разом	<u>К 342·90</u>	<u>К 342·90</u>

29. XII. Спілка звертає Кр. Союзови госп. спілок у Львові 1 коловороток присланий в коміс за К 29.—.

644. Асигната:	Винен	Має
рах. вірителів	К 29.—	
„ товарів		К 29.—
разом	К 29.—	К 29.—

„ Виплачено кошти оголошення зміни статута К 15·90.

645. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 15·90
„ коштів адмін.	К 15·90	
разом	К 15·90	К 15·90

„ Закуплено вагу до листів і машинку до діркування за К 30·16.

646. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 30·16
„ движимостий	К 30·16	
разом	К 30·16	К 30·16

„ Михайло Демчишин з Туря, підіймає від уділу ч. 36. дивіденду за минувший рік К 5·60.

647. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 5·60
„ дивіденди	К 5·60	
разом	К 5·60	К 5·60

„ Зложено на біжучий рахунок в кредитовім товаристві „Сила“ в Снятині квоту К 2000.—.

648. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 2000.—
„ льокацій	К 2000.—	
разом	К 2000.—	К 2000.—

„ З денного торгу вплинуло К 656·30.

649. Асигната:	Винен	Має
рах. каси	К 656·30	
„ товарів		К 656·30
разом	К 656·30	К 656·30

30. XII. Одержано рахунок Тов. Монтан з Дрогобича на 2 бочки нафти, вислані до крамниці Просвіти в Корсові і Торговельної спілки в Білинцях. Ціна 1 бочки нафти К 260.— разом К 520.— продано по К 300.—.

650. Асигната:	Винен	Має
рах. 2 довжників а К 300.—		
(як вище)	К 600.—	
„ посередництва	„ 520.—	К 600.—
„ вірителів		„ 520.—
разом	К 1120.—	К 1120.—

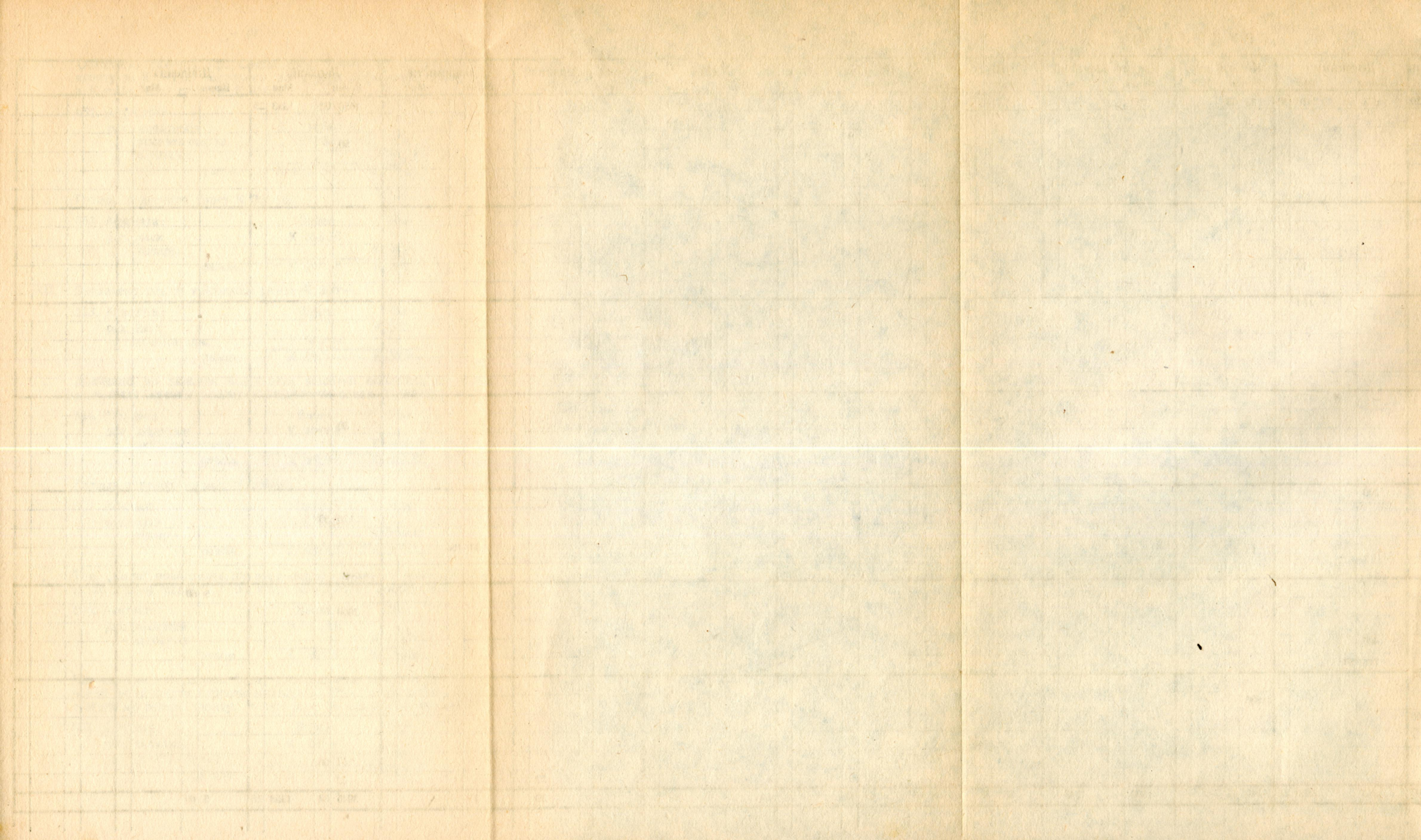
КНИГА ЛІКВІДАЦІЙНА.

Дата	Арт.	З М І С Т	Оборот		К а с а		Т о в а р і		Посередництво		Вірителі		Вкладки ощадності		Довжники											
					Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має										
		з перенесення	22593	36	5821	09	8900	19	8997	36	5082	16			4353	30	4381	07			39	39	673	50	24	
25	622	І. Наконечний, Видинів, уділ і впис	21		21																					
"	623	Уділ і вписове в Кр. Союзі госп. сп.	55				55																			
"	624	100 сотн. метр. каїніту Ф-а 71	268	80			268	80	268	80																
"	625	денний торг	846	80	846	80					846	80														
26	626	100 сотн. метр. томасини і перевіз	836	70			119	60	836	70							717	10								
"	627	перевіз суперфосфату Ф-а 70	116	80			116	80	116	80																
"	628	Кр. Союз госп. сп. на викуп векся	110				110																			
"	629	П. Климок за борону від Союзу	133							63	70				63									70		
"	630	" " " посліплата	70											70												
"	631	денний торг	439	64	439	64					439	64														
27	632	С. Малярчук, задаток на сівачку	100		100																					
"	633	П. Григорчук, Клектів, вкладка	500		500																		500			
"	634	Кр. Союз госп. сп., за вексель ч. 13	717	10											717	10										
"	635	" " " готівка за ф-а 70	980				950	60						980												
"	636	денний торг	368	56	368	56					368	56														
28	637	П. Мигаль, Різдвяни, на довг	20		20																					
"	638	Кр. Союз кред., есконт векс. і уділ	500		437	50																				
"	639	М. Семенюк, зворот вкладки	210				210																210			
"	640	І. Катериняк, Вишнівчик, провізія	55				55																			
"	641	денний торг	539	18	539	18					539	18														
29	642	С. Малярчук, за сівачку на кредит	300								300													300		
"	643	Кр. С. кред., рах. з еск. векся ч. 14	342	90																						
"	644	Кр. Союз госп. сп., зворот товару	29								29				29											
"	645	кошти оголошення зміни статута	15	90			15	90																		
"	646	вага до листів і машинка до дірк.	30	16			30	16																		
"	647	М. Тимчишин, дівід. від уділу 36	5	60			5	60																		
"	648	льокація в Тов. „Сила“, Снятин	2000				20000																			
"	649	денний торг	656	30	656	30					656	30														
30	650	Тов. Монтан ва 2 бочки нафти	1120								520	60			520									600		
"	651	Кр. С. госп. сп., за 100 сотн. каїніту	1393	80							677	30	716	50		677	30							716	50	
"	652	денний торг	268	36	268	36					268	36														
31	653	платні урядників	500				500																			
"	654	відотки дописані до вкладок ош.	468	68																			468	68		
"	655	денний торг	339	70	339	70					339	70														
"	656	відсотки від льокації в „Силі“	37	06																						
"	657	" " " резерв. фонду	22																							
		разом в грудні	37010	40	10358	13	13337	65	10219	66	8869	70	1260	30	1386	50	6149	40	6358	47	210		1008	07	2360	20

Г Р У Д Е Н Ъ 1913.

[illegible]

30. XII. Одержано рахунок Кр. Союза госп. спілок на 100 метр. сотн. каїніту за К 677·30 висланого до кружка Сільського Господаря в Княжім. Ціна продажі К 716·50.

651. Асигната:	Винен	Має
рах. довжників	К 716·50	
„ посередництва	„ 677·30	К 716·50
„ вірителів		„ 677·30
разом	<u>К 1393·80</u>	<u>К 1393·80</u>

„ Готівка з денного торгу К 268·36.

652. Асигната:	Винен	Має
рах. каси	К 268·36	
„ товарів		К 268·36
разом	<u>К 268·36</u>	<u>К 268·36</u>

31. XII. Виплачено платні урядникам разом К 500·—.

653. Асигната:	Винен	Має
рах. каси		К 500·—
„ коштів адм.	К 500·—	
разом	<u>К 500·—</u>	<u>К 500·—</u>

„ Дописано до вкладок ощадности відсотки обчислені до кінця року після інвентаря вкладок ощадности разом К 468·68.

654. Асигната:	Винен	Має
рах. відсотків	К 468·68	
„ вкладок ошадн.		К 468·68
разом	<u>К 468·68</u>	<u>К 468·68</u>

„ Готівка з денного торгу К 339·70.

655. Асигната:	Винен	Має
рах. каси	К 339·70	
„ товарів		К 339·70
разом	<u>К 339·70</u>	<u>К 339·70</u>

„ Тов. „Сила“ повідомляє, що від льокації готівки росли відсотки за послідний піврік К 37·06, котрі записано на добро спілки.

656. Асигната:	Винен	Має
рах. льокацій	К 37·06	
„ відсотків		К 37·06
разом	<u>К 37·06</u>	<u>К 37·06</u>

„ Від вкладки в Земельнім Банку гіпотечнім на яку уміщено резервовий фонд спілки росли відсотки К 22·—, котрі відразу записується до резерв. фонду, полишаючи їх дальше на тій вкладці

657. Асигната:	Винен	Має
рах. льокацій	К 22·—	
„ резерв. фонду		К 22·—
разом	<u>К 22·—</u>	<u>К 22·—</u>

Річне замкнення книг спілки.

Замкнення касової книги.

Перед властивим замкненням книг і обчисленням зиску і білянсу треба перевести багато підготовляючих робіт, від яких головню залежить, чи білянс буде правдивий та згідний з книгами.

Передовсім обчислюється ті складові части маєтку, в котрих сейчас слідує нового дня нового року можуть зайти зміни, то є готівку і товарі. Обчислюється отже готівку в касі і порівнюється з касовою і ліквідаційною книгою, чи їх сальда є такі як готівка в касі. Єсли є ошибки, то їх треба вишукати і поправити. Найбільшою ошибкою є, єсли касієр „докладає“ з власної кишені або забирає надвижку і в той спосіб старається, щоби бути в згоді з книгами. Тим способом не допускає до вишукування ошибки, через що опісля годі погодити рахунки. Єсли покажеться, що і асигнати і касова і ліквідаційна книги годяться що до готівки а стан каси є инший. то тоді очевидно є ошибка лише в готівці на шкоду або на користь касієра а управа спілки повинна рішити, що з тим мається зробити.

Звичайно малі надвижки або недобори готівки записується через цілий рік в окремі книжочці а коли вони не вирівнюються то касієр повинен доложити. Надвижка пропадає все на користь спілки а не для касієра, щоби його не заохочувати до роблення ошибок. Коли ошибки за часто повтаряються або на великі квоти то треба змінити особу касієра. Взір замкнення касової книги поданий на стор. 12.

Інвентура товарів.

Для торговельної спілки має найбільшу вагу замкнення товарової книги, бо з рахунку товарів походить головний зиск спілки. Заки до сего приступиться треба зробити спис запасу товару, т. зв. інвентуру товарів. Передовсім треба порівняти послідні одержані фактури на товар і послідні транспорти товару з товаровою книгою. Буває, що на складі є чужі товарі або такі що їх спілка не приняла від доставця і поставила їх до диспозиції та їх зовсім не вписано до товарової книги. Часом є на складі товарі, що прийшли в послідній хвилі і спілка не маючи на них рахунку або з инших причин не вписує їх до товарової книги. Таких товарів, що не є вписані до товарової книги і тому є для спілки ще чужим товаром, не можна вчисляти до запасу товарів при інвентурі, лише треба окремо записати їх як чужий товар.

Навідворот треба провирити також, чи всі товарі, на які одержала спілка рахунок, вже прийшли. Єсли вони є ще в дорозі а рахунок вже вписаний до товарової книги, то ці товарі треба додати до запасу товарів як товар в дорозі. Так само треба додати до запасу товарів квоти видані і вписані до товарової книги на товар, котрий ще не вчислюється до запасу, пр. наперед заплачені кошти перевозу за товар, на котрий ще нема рахунку.

До інвентури треба товар приготувити, то є поскладати по можности після родів, провирити, кільки є нерозпакованого і чи він ненарушений і т. п., бо це значно улекшує роботу. Інвентуру повинні переводити члени управи або делеговані особи а ніколи ця особа, що відповідає за товар в склепі.

Всі товари списується опісля по черзі на інвентарі, котрий має отсей вигляд, пр.:

Кгр.	дкг.	штук	Предмет	Коштує по		Сума нетто		Продається		Сума бруutto	
				К	с	К	с	К	с	К	с
2300			каїніту за 100 кг.	2	70	62	10	3	—	69	—
1000			томасини	7	50	75	—	8	50	85	—
		20	січкарень ЕСС	230	—	4600	—	260	—	5200	—
		5	плугів Д 6 М	360	50	1802	50	400	—	2000	—

В деяких спілках, особливо споживчих, що мають дуже багато дрібних товарів, часто купованих по різних цінах або таких, що їх щойно сама спілка розділювала на часті (пр. вино спускане в фляшки і т. п.) годі означити що до кожного товару його дійсну ціну купна зглядно інвентура булаби за тяжка, коли рівночасно ще й торг відбувається. Тоді можна для улекшення списати товар лише по ціні продажі а від тої суми відтягнути відповідний процент, так, щоби одержати приблизно ціну нетто. В тім случаю ліпше завсігди потрутити більший процент, щоби мати певність, що товар дійсно таку квоту вартий.

Замкнення товарової книги.

Коли вже обчислено товар по ціні нетто і бруutto приступається до замкнення товарової книги. Для самого замкнення рахунків є важне лише порівняння першої колюмни по лівій стороні з першою колюмною по правій стороні товарової книги. З цього покажеться, о скільки сума торгів враз з запасом товару по ціні нетто є більша від ціни товару і перевозу (від ціни нетто) всіх закупів з цілого року. Запас товару нетто додається до торгів і одержується суму, яка звичайно є більша від тої суми, яку виказує ціна товару і перевіз по лівій стороні книги. Ріжниця є зиском на товарах і її для вирівняння обох колюмн вписується по лівій стороні з допискою „зиск“, через що обі перші колюмни викажуть рівні суми.

З черги порівнюється обі слідуючі колюмни, то є назначений заробок з опустами і відтяженнями, Опусты виказують звичайно малу квоту; решта назначеного в цілім році заробку є це 1.) чистий зиск, котрий вже обчислено в першій колюмні, 2.) заробок назначений на цім товарі, що ще є на складі, значить надвижка ціни бруutto понад ціну нетто (обтяження) запасу товарів і 3.) манко, яке повстає через природне знищення товарів, розсипку і т. п.

Товарове манко.

Коли отже до суми опустів і відтяжень додамо чистий зиск і ріжницю між ціною бруutto і нетто запасу після інвентури то одержимо суму майже так велику, як сума назначеного заробку. Для порівняння цих колюмн вписується в другу колюмну по правій стороні чистий зиск і обтяження запасу товарів а недостаючу ще квоту записується в тій самій колюмні яко „товарове манко“, так, щоби суми обох колюмн були рівні. При

[illegible]

Дата	Артикул	Ч. ф-а	ПРЕДМЕТ	Продано за		Опусти відтяження		Разом	
				К	с	К	с	К	с
			перенесено з ф-а 15	172.407	14	2.654	88	175.062	02
25/12	625		денний торг	846	80	10	60	857	40
26/12	631		" "	439	64			439	64
27/12	636		" "	368	56			368	56
28/12	641		" "	539	18	20	—	559	18
29/12	642	67	С. Малярчук, сівачка на кредит	300	—			300	—
"	644	68	зворот коловоротка Кр. Союз господарських спілок	29	—	9	—	38	—
"	649		денний торг	656	30			656	30
30/12	652		" "	268	36			268	36
31/12	655		" "	339	70			339	70
			31/12 1913 запас товарів нетто	78.943	56				
			Контроля обтяження: Обтяження запасу товарів			15.788	78		
			чистий зиск на товарах			16.891	74		
			манко товарове			1.249	76		
			Контроля брутта: Запас товару бруто					94.732	34
			манко товарове					1.249	76
				255.138	24	36.624	76	274.871	26

совісним орудуванню товаром і коли інвентура є добре обчислена товарове манко повинно бути дуже мале і залежно від товару може виносити $\frac{1}{2}$ до 2%. Если манко є вище то це є доказ, що в інвентурі є ошибка або що в магазині спілки господарка є невідповідна.

Трета колюмна по лівій стороні товарової книги виказує суму, яку мала спілка досягнути по продажі всего товару. Коли в третій колюмні по правій стороні, яка вже виказує разом торги, опусту і відтяження додамо ще запас товару по ціні брутто і товарове манко, то суми обох колюмн будуть рівні. Є це отже дальша контроля цін брутто.

Надвижка ціни брутто.

Часом буває, що всі опусту і відтяження, побільшені о дійсний зиск на товарах і обтяження запасу товару (ріжниця межи ціною нетто і брутто зінвентаризованого запасу) разом взяті виказують вищу квоту чим сума всіх назначених заробків після другої колюмни по лівій стороні товарової книги. Це є доказом, що запас товару обчислено по цінах вищих, як первісно назначено до продажі або продавано по вищих цінах в часі року, о скільки це не є ошибка в інвентурі (зле додано або почислено два рази цей сам товар і т. п.). Если надвижка походить звідси, що товар продавано по вищих цінах або решту товару почислено по вищих цінах, то тим самим значить підвищено назначений заробок і це треба записати в товаровій книзі перед її замкненням. Дотичну ріжницю означається як надвижку ціни брутто і записується по лівій стороні в колюмнах „заробок назначений“ і „до узискання при продажі“. Суми двох послідних колюмн по обох сторонах тоді вирівнюються. Так товарове манко як і надвижка ціни брутто не мають ніякого впливу на обі перші колюмни і є назначені лише для контролі запасу, бо ані ціна нетто товару ані сума торгів, котрі вплинули до каси, через це не змінилася.

Замкнення товарової книги посередництва.

Товарову книгу посередництва замикається подібно, як товарову книгу склепу. При посередництві нема однак запасу товарів, тому до вирівнювання приходить лише перша колюмна, це є ціна закупна, котра повинна бути меншою від відповідної колюмни по правій стороні, то є від ціни продажі. Ріжниця є зиском і її для зрівноваження додається по лівій стороні а тоді обі колюмни будуть рівні. (Гл. взір кн. посеред.)

Інвентарі довжників, вірителів і льокацій.

Книгу довжників і льокацій замикається в той спосіб, що обчислюється сальдо кожного рахунку окремо і кождий окремо замикається, вписуючи сальдо для зрівноваження по тій стороні котра є менша. (Гл. взори книги довжн.)

При вірителях сальдо є звичайно по стороні „має“, тому його для зрівноваження вписується по лівій стороні. Рівночасно з замиканням переносится одержані сальда на новий рік вписуючи їх на нову сторону книги або сейчас о кілька ліній нище на тім самім рахунку, однак по властивій стороні, то є сальда „винен“ по лівій стороні а сальда „має“ по правій.

Сальда всіх рахунків окремо з книги довжників, вірителів і льокацій вписується на аркушах покликуючи імя і назвиско, фолію книги та счислюється. Сі списи називаються інвентарями довжників, вірителів і льокацій а їх суми повинні бути такі самі, як сальда даних рахунків в головній книзі.

Інвентар банкових кредитів.

Книгу банкових кредитів можна замкнути так, як книгу вірителів, однак при отвиранню нового року треба на місце сальда виписати на ново всі несплачені векслі, щоби не стратити перегляду, котрі векслі ще є до заплати.

Замість сего кориснійше є для спілки не замикати книги банкових кредитів зовсім, лише на окремім папері виписати всі ще незаплачені векслі групами після того, в кого їх реескотовано а вислід порівнати з сальдом кожного дотичного рахунку, яке обчислюється провізорично олівцем.

Такий список називається інвентарем реескотованих векслів а його сума має бути рівна сумі банкових кредитів, яку виказує цей рахунок в головній книзі. Если затягнуто який кредит на довжний скрипт, то його додається до списку реескотованих векслів і тоді це є інвентар всіх банкових кредитів.

Контроля книги векслів.

Інвентар реескотованих векслів порівнюється з книгою векслів і з неї випишується всі інші векслі, котрі є в посіданню спілки. Цей список векслів є лише контролею, бо до білянсу вчисляється довги з книги довжників без огляду на це, чи вони покриті векслями чи ні. Всі векслі, котрі після книги векслів не є реескотовані ані не звернені ще довжникам повинні бути переховані в касі спілки і це треба при замкненню рахунків провірити на рівні з готівкою.

Інвентар уділів і вкладок ошадности.

Книги уділів і книги вкладок ошадности не замикається, бо вони мають драбинкову форму рахунків і тому виказують сальдо кожного часу. Для порівняння з головною книгою випишується останки всіх вкладок на окремім друку, (гл. інвентар вкладок ошадности стор. 59.) а всі уділи на інвентарі уділів після цього звору:

Число біжуче	Число уділу	Скількість заявлених уділів	Уділ вплачений		Уділ управнений до дивіденди		Дивіденда належа		Дивіденда виплачена		Дивіденда дописана		Дата виплати або дописання	Артикул	Замітка
			корон	с	корон	с	корон	с	корон	с	корон	с			
3 перенесення															

На інвентарі уділів обчислюється по ухвалі загальних зборів спілки квоту дивіденди, належну від кожного уділу а в дальших колюмнах записується виплачену дивіденду або дописану до уділу.

Інвентар невиключених провізій.

З книги агентів обчислюється кілька котрому агенту належить ще не виплаченої провізії а окремі рахунки агентів замикається подібно як в книзі вірителів. Всі залеглі провізії випишується окремо подаючи фоліо книги агентів, імя і назвиско агента та квоту належної провізії. Суму цих провізій вставляється при замкненню рахунків в пасива спілки.

Розчислення адміністраційних коштів.

З книги адміністраційних коштів випишується адміністраційні видатки після їх родів в загальних сумах і цей спис поміщується в замкненню рахунків замість загальної суми видатків, яку виказує головна книга. Як що є залеглі платні, чинші, податки і т. п. за даний рік, то їх треба виписати на окремім інвентарі, щоби поставити їх в пасива спілки. Наперед заплачені на слідуєчий рік кошти обчислюється так само окремо і їх вставляється як добро спілки в актива.

Інвентар відсотків.

Також відсотки, котрі спілка заплатила звичайно не всі є стратою спілки за цей рік, котрий замикається, тому треба виписати окремо відсотки заплачені на слідуєчий рік від банкових кредитів або вірителям. Є це відсотки наперед заплачені спілкою і вони належать до активів спілки. Так само до активів належать відсотки, яких ще спілка не одержала від своїх довжників і від її льокацій за даний рік. З цих квот можна до активів білянсу вставити звичайно лише відсотки належні спілці від льокацій, бо для торговельної спілки відсотки від довжників не все є певні а непевних позицій до білянсу вставляти годі.

З другої сторони мусить спілка обчислити дуже точно кілька вона винна ще відсотків за минувший рік своїм вірителям або від зятягнених позичок, щоби їх вставити в пасива рахунку білянсу. На цих інвентарях треба виписати фірму якій спілка виплатила наперед відсотки, зглядно льокації, від яких не піднято відсотків і кому спілка має платити; притім треба подати процентову стопу і час від якого зглядно до якого відсотки обчислено а вкінці належну квоту.

Інвентар движимостий.

Хатну обстанову і інші движимости спілки списується на інвентарі подаючи первісну ціну закупна. До білянсу не вставляється однак цієї квоти, яку виказує інвентар, лише на долі інвентаря випишується квоту видатків на движимости, потручується процент зужиття (15—20%) відповідно до знищення а остаток зачислюється як вартість движимостий в актива.

Інвентар резервового фонду.

Зріст резервового фонду спілки представляється на окремім папері в той спосіб, що до квоти, яка була минувшого року, додається окремо квоту, призначену на нього з зиску, окремо суму оплат вписових та відсотків, если резервовий фонд був окремо уміщений на вкладці в банку, пр.

Інвентар резервового фонду.

З білянсу за 1912 р. було	К 2486.—
„ зиску за 1912 р. приділено	„ 2000.—
„ вписового в 1913 р. вплинуло	„ 236.—
„ власних відсотків	„ 22.—
разом	К 4744.—

Розділення зросту резервового фонду після цих груп є важне з податкових зглядів, бо квота приділена до резервового фонду з зиску підлягає податкови разом з зиском а вписове оподатковується окремо.

Інвентар невиключеної дивіденди.

Если з року на рік остається якась квота дивіденд невіднятих членами, котрих не можна на підставі постанов статута дописати до уділів, то треба з інвентаря уділів з минулого року виписати всі квоти невіднятих дивіденд а їх суму вставляється в пасива спілки, пр.:

Інвентар невіднятої дивіденди з 31/12 1913.

Число уділу	Імя і назвико члена	Квота	
		К	с
	З перенесення	1409	26
236	Іван Наконечний, Динів	4	80
249	Петро Григорців, Ямельна	5	40
	разом	1419	46

Інвентар довжників.

Ч-о біж.	Ф-о книги довж.	Імя і назвико довжника	К	с	К	с
		з перенесення			8390	22
136	215	Петро Підлісний, Завалів			160	—
137	216	Семен Ковалишин, Мишків			565	30
138	223	Гнат Коломийців, Тершів			250	—
		разом			9365	52

Інвентар вірителів.

Ч-о біж.	Ф-о книги вірит.	Ім'я і назвисько (фірма)	К	с	К	с
1	5	Кр. Союз госп. спілок, Львів			5600	—
2	6	Народня Торговля, Львів			4255	—
3	7	Союзний Базар, Львів			1800	—
		разом			11.655	—

Інвентар льокацій.

Ч-о біж.	Ф-о книги	Назва інституції	К	с	К	с
1	1	Кр. Союз кред., Львів, уділ			50	—
2	„	Кр. Союз госп. спіл., Львів, уділ			50	—
3	2	Тов. Сила, Снятин, рах. біж.			2037	06
4	3	Кр. Союз кред., Львів, рах. біж.			11.043	20
		разом			13.180	26

Інвентар невикладених провізій агентів.

Ч-о біж.	Ф-о книги	Ім'я і назвисько агента	К	с	К	с
1	3	Максим Наконечний, Завалів			22	—
2	5	Петро Залітач, Мишків			10	—
3	12	Гриць Колісник, Тершів			40	—
4	13	Дмитро Максимів, Митниця			50	—
		разом			122	—

Інвентар банкових кредитів.

Ч-о біж.	Ч-о вексля	Акредитуюча фірма і вексель		К	с	К	с
		З перенесення: <u>Кр. Союз кред.</u>		8300	—		
10	11	Федько Остапчук, Клекотів		500	—		
11	14	Семен Конечний, Сонятин,		342	90	9142	90
		<u>Кр Союз госп. спілок, Львів</u>					
12	13	Степан Жук, Тершів				717	10
		<u>Кр. Союз кредитовий, Львів</u>					
13	—	решта скрипт. поз. з 1911 р. на 4%				12.740	—
		разом				22.600	—

Інвентар відсотків.

		<u>Відсотки належні спілці: з перен.</u>		693	13		
		Кр. Союз кред., Львів, вексель ч. 11	25/3	7	—		
		„ „ „ „ „ ч. 14	26/4	6	62	706	75
		„ „ 4% від скрипту К 12.740	до 1/4			127	40
		Разом				834	15
		<u>Відсотки довжні спілкою:</u>					
		Кр. Союз госп. спілок, Львів					
		після відпису конт. 6% до 31/12 1913				165	36
		Народня Торговля, Львів „ „				182	82
		Разом				343	18

Інвентар движимостий.

		З інвентаря 1912 р.			1560	26
25/2	1913	1 бюро	120	—		
15/6	„	2 крісла по 12 К	24	—		
10/10	„	1 праса до копіювання	64	33		
22/11	„	1 шафка	46	—		
29/12	„	1 машинка до діркування і 1 вага до листів	30	16	284	49
		разом			1844	75
		від того 10% зужиття			184	48
		Вартість на 1914 р.			1660	27

Слідуючі інвентарі: вірителів, вкладок ощадности, довжників, банкового кредиту, уділів, резервового фонду, льокацій і невиплаченої дивіденди як також готівка в касі мусять безсумнісно виказувати ті самі квоти, що сальдо дотичних рахунків в головній книзі. Если є які ріжниць, то це в наслідок ошибки, котру треба перед замкненням вишукати і поправити.

Інші інвентарі (товарів, відсотків, провізії, движимостий) виказують більші або менші квоти як дотичні рахунки в головній книзі а ріжниця є зиском або стратою спілки. Посередництво не можливо зінвентаризувати, бо це є лише рахункове представлення кілько спілка заробила цим способом. Білянс, котрий має на цілі обчислення маєтку спілки не виказує рахунку посередництва, бо заробок з него міститься вже або в готівці або в інших претенсіях спілки, це є на рахунках вірителів або довжників.

З розчислення коштів адміністрації для білянсу є важні лише ці квоти, що є довгом або претенсією спілки (залеглі або наперед заплачені кошти адміністрації) бо решта як безповоротно видані є стратою.

Інвентуральний білянс.

Если з кожного інвентаря випишемо на окремім папері наперед це, що є добром спілки та додамо готівку (для котрої не списувано інвентаря), а опісля це, що є довгом спілки включно з уділами і резервовим фондом, то одержимо білянс т. зв. і н в е н т у р а л ь н и й зовсім вірний (если нічого не пропущено) в котрім буде вказаний чистий зиск однак не буде видно з чого він повстав та не буде контролю, чи цей білянс годиться з книгами спілки.

Інвентуральний білянс.

А к т и в а :

Готівка в касі	К	5.073·20
З інвент. товарів: запас нетто	"	78.943·56
" " довжників: сума довжників	"	9.365·52
" " льокацій: льокації	"	13.180·26
" " відсотків: $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ належні спілці	"	834·15
" " движимостий: движимости	"	1.660·27
" розчислення коштів адмін.: чинш наперед заплачений	"	300·—
разом	К	109.356·96

П а с и в а :

З інвент. вірителів: вірителі	К	11.655·—
" " вкладок ощадн. сума вкладок	"	25.615·43
" " банк. кредитів: банкові довги	"	22.600·—
" " відсотків: $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ довжні спілкою	"	348·18
" " провізій: невиплачені провізії	"	122·—
" " дівіденди: " дівіденда	"	1.419·46
" " уділів: уділи членів	"	31.679·40
" " резерв. фонду: стан 31/12 1913	"	4.744·—
разом	К	98.183·47

З і с т а в л е н н я :

Сума активів:	К	109.356·96
" пасивів, включно з уділами і рез. фондом	"	98.183·47
Чистий зиск	К	11.173·49

Замкнення головної книги.

Щоби мати певність, що білянс є вірний укладається його через порівнювання кожного інвентаря по черзі з дотичним рахунком в головній книзі. Це, що в інвентарі є активом вписується на дотичний рахунок в головній книзі по правій стороні, а це що є пасивом по лівій стороні даного рахунку для вирівнання. (Гл. взір замкнення головної книги).

Деякі рахунки: каси, довжників, льокацій, вірителів, банкових кредитів, вкладок ощадности, дівіденди, уділів і резервового фонду, вирівнюються відразу — інші, як рахунок товарів, відсотків, адміністрації, посередництва, движимостий, провізії, викажуть різниці, котрі треба для вирівнання перенести на окремий рахунок страт і зисків. Если права сторона рахунку є більша то ця надвижка є зиском а если ліва то стратою і її по тій самій стороні записується на рахунку страт і зисків. Рахунок, котрий виказав різницю вирівнується вписуючи дотичну квоту по противній стороні.

Коли вже всі рахунки в той спосіб вирівнано остане ще самий рахунок страт і зисків невіриваний. Різниця mezi обома сторонами цього рахунку мусить бути така сама, як mezi активами і пасивами спілки і це є контролею, чи білянс є добре зложений. Для вирівнання вписується різницю по тій стороні котра є менша і додається. Як послідний вписується до головної книги рахунок білянсу в формі поданій в долу-

ченім взорі замкнення головної книги і всі рахунки додається і підчеркується. На новий рік відчиняється в головній книзі окреме фоліо для кожного рахунку і переписується з білянсу актива на ліву сторону а пасива на праву даного рахунку.

Щоби оминати ошибок і черкання в головній книзі треба виписати вперед суми з головної книги на окремім папері і на нім перевести замкнення після нище поданого взору. Є це так звана штраца замкнення. З неї вписується ціле замкнення до головної книги а сама штраца переписана на чисто є zarazом відписом замкнення рахунків. Если головну книгу пишеться на друках ліквідаційної тоді замкнення рахунків переводиться так, що під оборотами в кождім рахунку вписується по черзі актива і пасива та квоти, котрі переходять до рахунку страт і зисків згідно до білянсу. Є це табеляричне замкнення рахунків, котре дещо тяжче уложити але за це воно дає можливість легко порівняти суми оборотів, зисків і страт в кождій складовій части маєтку спілки.

Взір замкнення рахунків, який ту долучено, обіймає кінцеві позиції від 25. грудня 1913, так, що майже всі ті самі квоти і дані є і на взорах інвентарів і на табелях і за виїмком кількох взорів, є всі получені зі собою в одну цілість як книговодство одної спілки.

Взір річного замкнення рахунків і білянсу господарсько-торговельної спілки.

Актива		Білянс з минушого (1912) року.	Пасива	
4856	48	готівка в касі		
56348	60	товарі		
		вірителі	14215	88
		вкладки ощадности	13965	30
8346	—	довжники		
200	—	кошти адміністрації (наперед заплачені)		
		кредит банковий	16000	—
264	40	відсотки належні спілці		
		„ довжні спілкою	645	80
		провізії невиплачені	64	—
		уділи	26789	40
		резервовий фонд	2486	—
1560	26	движимости		
7612	47	льокації		
		дівіденда непіднята членами	749	36
		зиск	4272	47
79.188	21		79.188	21

Ліквідаційна книга виказує за цілий (1913) рік отсі обороти:

Назва рахунку:	Винен		Має	
рахунок каси	249.815	04	249.598	32
„ товарів	181.897	90	176.194	68
„ посередництва	41.260	92	43.664	92
„ вірителів	152.698	40	150.137	52
„ вкладок бщадности	7.150	80	18.800	93
„ довжників	29.360	68	28.341	16
„ коштів адміністраційних	6.548	93		
„ кредиту банкового	46.300	—	52.900	—
„ відсотків	1.954	45	345	64
„ провізії	689	40		
„ уділів			4.890	—
„ резервового фонду			2.258	—
„ движимостий	284	49		
„ льокацій	35.464	27	29.896	48
„ дівіденди	798	30	1.468	40
„ зиску з минулого року	4.272	47		
Разом	758.496	05	758.496	05

Інвентура товарів виказала запас по ціні закупна з доставою то є по ціні нетто за К 78.943.56
Відсотки від банкових кредитів, які спілка має ще заплатити, обчислені по день 31. грудня 1913 виносять „ 348.18
Від банкових кредитів заплачено наперед то є за час до 1. січня 1914 р. квоту „ 834.15
Заплачено наперед на 1914 р. чинш „ 300.—
Провізії належні агентам а ще не виплачені виносять „ 122.—
З движимостий відписано 10% зужиття „ 184.48
Відсотки, які мають заплатити спілці довжники виносять „ 635.94
однак сеї квоти спілка не вчисляє в актива тому, що се є не-
певна претенсія.

Готівка в касі К 5.073·20 є згідна з сальдом касової книги і рахунком каси в головній книзі. Інвентарі уділів, довжників, вірителів, вкладок ошадности, банкових кредитів і льокацій годяться з відповідними рахунками в головній книзі, то є виказують такі самі сальда. Товарова книга, в котрій до торгів додано запас товарів по ціні нетто К 78.943·56 виказує, що власні кошти спілки видані на товар протягом року є менші від суми торгів і запасу о К 16.891·74 і се є зиск на товарах. Товарова книга посередництва виказує надвижку торгу К 2.404— що також є зиском. З коштів адміністрації К 6.748·93 лише К 300— то є чинш наперед заплачений є активом спілки; решта К 6.448 93 є стратою. Так само стратою є різниця відсотків і всі виплачені та залеглі провізії агентів.

На основі сих даних замикається всі рахунки в головній книзі включно з рахунком страт і зисків за 1914 р. і рахунком білянсу за той рік.

Замкнення рахунків в головній книзі.

1. Винен. Рахунок каси. Має 1.

З рах. біл. за 1912 р.	4856	48	Січень	9348	21
Січень	6432	39	Лютий	7251	45
Лютий	8975	63	Март	29458	36
Март	28349	16	Цвітень	37261	25
Цвітень	39421	76	Май	38879	14
Май	35159	40	Червень	11749	89
Червень	12136	56	Липень	7015	28
Липень	6325	11	Серпень	10359	95
Серпень	15179	45	Вересень	26195	67
Вересень	30325	19	Жовтень	35592	18
Жовтень	32533	90	Падоліст	23149	29
Падоліст	24618	36	Грудень	13337	65
Грудень	10358	13	До рах. біл. за 1913 р.	5073	20
	254671	52		254671	52

Увага: В дальших рахунках подано оборот за цілий рік сумарично для заощадження місця. В головну книгу вписується однак суми за кожний місяць окремо.

2. Винен. Рахунок товарів. Має 2.

З рах. біл. за 1912 р.	56348	60	Січень—грудень 1913 р.	176194	68
Січень—грудень 1913 р.	181897	90	До рах. білянсу за 1913 р. запас	78943	56
До рах. страт і зисків:					
зиск	16891	74			
	255138	24		255133	24

3. Винен. Рахунок посередництва. Має 3.

Січень—грудень 1913 р.	41260	92	Січень—грудень 1913 р.	43664	92
До рах. страт і зисків:					
зиск	2404	—			
	43664	92		43664	92

4. Винен

Рахунок вірителів.

Має 4.

Січень—грудень 1913 р.	152698	40	3 рах. біл. за 1912 р.	14215	88
До рах. біл. за 1913 р.	11655	—	Січень—грудень 1913 р.	150137	52
	164353	40		164353	40

5. Винен.

Рахунок вкладок ощадности.

Має 5.

Січень—грудень 1913 р.	7150	80	3 рах. біл. за 1912 р.	13965	30
До рах. біл. за 1913 р.	25615	43	Січень—грудень 1913 р.	18800	93
	32766	23		32766	23

6. Винен

Рахунок довжників.

Має 6.

3 рах. біл. за 1912 р.	8346	—	Січень—грудень 1913 р.	28341	16
Січень—грудень 1913 р.	29360	68	До рах. біл. за 1913 р.	9365	52
	37706	68		37706	68

7. Винен

Рахунок коштів адміністрації.

Має 7.

3 рахунку білянсу за 1912 р.	200	—	До рах. біл. за 1913 р.: чинш на 1914 р.	300	—
Січень — грудень 1913 р.	6548	93	До рах. страт і зисків: страта	6448	93
	6748	93		6748	93

8. Винен

Рахунок банкових кредитів.

Має 8.

Січень—грудень 1913 р.	46300	—	3 рах. біл. за 1912 р.	16000	—
До рах. біл. за 1913 р.	22600	—	Січень—грудень 1913 р.	52900	—
	68900	—		68900	—

9. Винен

Рахунок відсотків.

Має 9.

3 рах. біл. за 1912 р.	264	40	3 рах. біл. за 1912 р.	645	80
Січень—грудень 1913 р.	1954	45	Січень—грудень 1913 р.	345	64
До рахунку білянсу за 1913 р.: довжні %%	348	18	До рахунку білянсу за 1913 р.: належні %%	834	15
	2567	03	До рах. страт і зисків: страта	741	44
				2567	03

10. Винен

Рахунок провізій (агентів).

Має 10.

Січень—грудень 1913 р.	689	40	З рах. біл. за 1912 р.	64	—
До рах. біл. за 1913 р.	122	—	До рах. страт і зисків:	747	40
	811	40	страта	811	40

11. Винен

Рахунок уділів.

Має 11.

До рах. біл. за 1913 р.	31679	40	З рах. біл. за 1912 р.	26789	40
	31679	40	Січень—грудень 1913 р.	4890	—
				31679	40

12. Винен

Рахунок резервого фонду.

Має 12.

До рах. біл. за 1913 р.	4744	—	З рах. біл. за 1912 р.	2486	—
	4744	—	Січень—грудень 1913 р.	2258	—
				4744	—

13. Винен

Рахунок движимостей.

Має 13.

З рах. біл. за 1912 р.	1560	26	До рах. страт і зисків:	184	48
Січень—грудень 1913 р.	284	49	10% зужиття	1660	27
	1844	75	До рах. біл. за 1913 р.	1844	75

14. Винен

Рахунок льокацій в банках.

Має 14.

З рах. біл. за 1912 р.	7612	47	Січень—грудень 1913 р.	29896	48
Січень—грудень 1913 р.	35464	27	До рах. біл. за 1913 р.	13180	26
	43076	74		43076	74

15. Винен

Рахунок дивіденди.

Має 15.

Січень—грудень 1913 р.	798	30	З рах. біл. за 1912 р.	749	36
До рах. біл. за 1913 р.	1419	46	Січень—грудень 1913 р.	1468	40
	2217	76		2217	76

16. Винен

Рахунок зиску з 1912 р.

Має 16.

1913							
18/3	до рах. рез. фонду	2000	—	З рах. білянсу за 1912 р.	4272	47	
"	" " дивіденди	1468	40				
"	" " каси добродій- ні ціли	804	07				
		4272	47		4272	47	

Увага: Чистий зиск з минулого року розділюється після ухвали загальних зборів; тому, що більше позицій в тім рахунку не приходить, вписується до головної книги відповідну асигнату детально для унагляднення розділу.

17. Винен (страта)

Рахунок страт і зисків.

Має (зиск) 17.

	З рах. відсотків	741	44	З рах. товарів	16.891	74	
	" коштів адм.	6448	93	" посередництва	2.404	—	
	" провізій	747	40				
	" движимостий	184	48				
	До рах. білянсу за 1913 р.: Чист. зиск	11.173	49				
		19.295	74		19.295	74	

18. Винен (актива)

Рахунок білянсу за 1913 р.

Має (пасива) 18.

	З рах. каси: готівка	5.073	20	З рах. вірителів	11.655	—	
	" товарів: запас	78.943	56	" вкладок ощад.	25.615	43	
	" довжників	9.365	52	" банкових кред.	22.600	—	
	" коштів адмін.			" відсотків:			
	наперед запл. чинш	300	—	відсотки довжні сп.	348	18	
	З рах. відсотків			З рах. провізій:			
	відсотки нал. спілці	834	15	невиплачена провіз.	122	—	
	З рах. движимостий	1.660	27	З рах. уділів	31.679	40	
	" льокації в банках	13.180	26	" резерв. фонду	4.744	—	
				" дивіденди:			
				невиплач. дивіденда	1.419	46	
				до рах. страт і зисків			
				зиск за 1913 р.	11.173	49	
		109.356	96		109.356	96	

Членам, другим товариствам і властям посилає спілка відписи замкнення рахунків і білянсу. В тих відписах подається оборот за цілий рік після ліквідаційної книги і відписи замкнення всіх рахунків головної книги, причім суми оборотів подається за цілий рік разом. В рахунку резервового фонду подається подрібно з чого складається його приріст: кільки з вписового, кільки з зиску і т. п. В рахунку коштів адміністрації вичислюється видатки після книги адміністраційних коштів а в рахунку зиску з минулого року подається його розділення після ухвали загальних зборів спілки.

ТАБЕЛЯРИЧНЕ ЗАМКНЕННЯ

Штраца

РАХУНОК	Білянс з минулого року		Оборот за рік		Р а-
	Винен	Має	Винен	Має	Винен
каси	4856 48		249815 04	249598 32	254671 52
товарів	56348 60		181897 99	176194 68	238246 50
посередництва			41260 92	43664 92	41260 92
вірителів		14215 88	152698 40	150137 52	152698 40
вкладок ощадн.		13965 30	7150 80	18800 93	7150 80
довжників	8346 —		29360 68	28341 16	37706 68
коштів адміністр.	200 —		6548 93		6748 93
кредиту банк.		16000 —	46300 —	52900 —	46300 —
відсотків	264 40	645 80	1954 45	345 64	2218 85
провізії		64 —	689 40		689 40
уділів		26789 40		4890 —	
резерв. фонду		2486 —		2258 —	
движимостий	1560 26		284 49		1844 75
льокацій	7612 47		35464 27	29896 48	43076 74
дівіденди		749 36	798 30	1468 40	798 30
зиску		4272 47	4272 47		4272 47
разом	79188 21	79188 21	758496 05	758496 05	837684 26

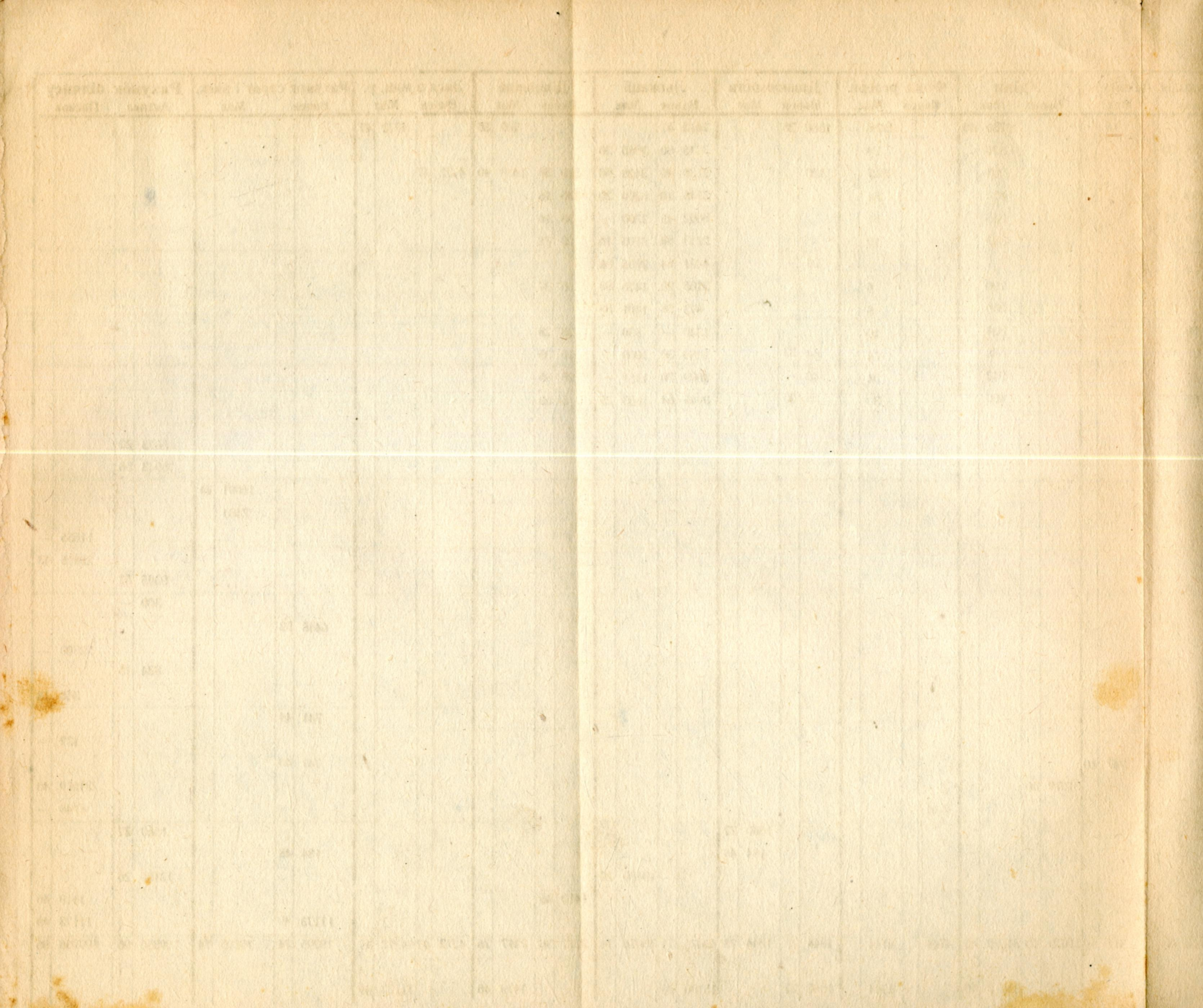
ТАБЕЛЯРИЧНЕ ЗАМКНЕННЯ РАХУНКІВ І БІЛЯНС. Головна книга писана на друках ліквідаційної.

1913.

Дата	Арт.	З М І С Т	Оборот		К а с а				Т о в а р і				Посередництво				Вірителі				Вкладки ощадности				Довжники				Кошти адм.				Кредит банк.				Відсотки				Провізія (	
			Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має								
		З рахунку білянсу за р. 1912.	79188	21	4856	48			56348	60					14215	88			13965	30	8346	—			200	—			16000		264	40	645	80								
		Січень	44653	05	6432	39	9348	21	14674	76	8432	42	1670	40	1750	48	12714	56	15199	81			1120	—	1360	80	2758	26	596	30		3800	3600	148	84	34	57	38	20			
		Лютий	73570	41	8975	63	7251	45	23242	11	18406	58	6126	38	6349	60	16023	56	21940	48	2326	—	2955	—	2718	30	2348	—	574	10		6350	7100	183	10							
		Март	112524	38	28349	16	29458	36	31177	56	38457	23	7538	40	7862	92	33135	18	17810	34	240	—	1090	—	3614	35	4712	33	824	13		4200	4200	36	44		128	30				
		Квітень	115363	78	39421	76	37261	25	17221	83	30231	74	8490	50	8936	40	30493	22	25822	73	100	—	1340	—	3716	89	2895	66	510	79		6256	6130	208	93		216	25				
		Май	74122	70	35159	40	38879	14	12164	10	15819	27	3204	16	3386	36	14809	68	5345	06	566	50	893	—	2060	30	1532	36	436	15		3120	4208	20	325	43	14	15	40	—		
		Червень	29919	13	12136	56	11749	89	2028	26	4357	52	730	20	840	60	2484	08	4555	70	230	—	1070	—	690	30	1289	56	439	85		6519	3160	165	24							
		Липень	35337	82	6325	11	7015	28	9108	18	7422	63	1536	90	1628	—	7105	18	7175	96	1360	—	2390	—	3246	35	2184	54	524	12		3920	5680	80	40	36	67	68				
		Серпень	47580	06	15179	45	10359	95	17942	26	7826	77	1326	10	1448	50	6697	67	12835	38	600	—	1100	—	2168	32	2846	58	536	28		2640	9487	16	40							
		Вересень	65100	89	30325	19	26195	67	14288	96	11645	26	2840	—	2990	—	10183	20	17166	59	642	30	1656	86	3128	26	2718	35	500	30		1715	1456	29	40	108	16	80	—			
		Жовтень	68906	70	32533	90	35592	18	17393	14	12222	55	3756	42	4136	90	6998	13	9414	78	258	—	122	—	2835	52	1185	10	520	30		3240	2960	165	26	2	19	75	05			
		Падоліст	54406	73	24618	36	23149	29	12437	08	12503	01	2781	16	2948	66	5904	54	6512	22	618	—	2456	—	1461	29	1270	12	537	08		3240	3378	78	67	52	43	46	—			
		Грудень	37010	40	10358	13	13337	65	10219	66	8869	70	1260	30	1386	50	6149	40	6358	47	210	—	1008	07	2360	—	2600	30	549	53		1300	1540	556	38	66	46	65	60			
		Замкнення рах. і білянс за 1913 р.																																								
		Готівка	5073	20			5073	20																																		
		Запас товарів	78943	56							78943	56																														
		Зиск на товарах	16891	74					16891	74																																
		„ з посередництва	2404	—								2404	—																													
		Вірителі	11655	—													11655	—																								
		Вкладки ощадности	25615	43																	25615	43																				
		Довжники	9365	52																							9365	52														
		Чинш наперед заплачений	300	—																									300	—												
		Страта на коштах адміністр.	6448	93																									6448	93												
		Позички в банках	22600	—																											22600											
		Відсотки належні спілці	834	15																															834	15						
		„ довжні спілкою	348	18																													348	18								
		Страта на відсотках	741	44																															741	44						
		Невиплачені провізії	122	—																																	122	—				
		Страта на провізіях	747	40																																						
		Удїли	31679	40																																						
		Резервовий фонд	4744	—																																						
		Движимости	1660	27																																						
		Зужиття движимостей	184	48																																						
		Льокації в банках	13180	26																																						
		Невиплачена дівіденда	1419	46																																						
		Чистий зиск за 1913 р.	11173	49																																						
		разом	1,083.816	17	254671	52	254671	52	255138	24	255138	24	43664	92	43664	92	164353	40	164353	40	32766	23	32766	23	37706	68	37706	68	6748	93	6748	93	68900	68900	2567	03	2567	03	811	40		
		1914 р.																																								
		З рахунку білянсу за 1913 р.	109.356	96	5073	20			78943	56											11655	—			25615	43	9365	52		300				22600	834	15	348	18				

Провізія (агенти)		Уділи		Фонд резерв.		Движимости		Льокації		Дівіденда		Зиск з мин. р.		Рахунок страт і зиск.		Рахунок білянсу	
Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	Актива	Пасива
	64		26789 40		2486	1560 26		7612 47			749 36		4272 47				
38 20			320		24			3216 80 2065 30									
			295		2027	120		2139 40 3428 90	519 36 1468 40 4272 47								
128 30			670		54			3145 70 8209 20	135 16								
216 25			355		31			8692 45 2360 —	35 16								
40 —			330		10			2213 80 3705 16	23 18								
						24		4471 64 2895 86									
			290		6			2165 26 1476 93	6 36								
			266		8			473 58 1401 88									
80 —			324		10			1340 — 830 —	28 28								
75 05			638		24	64 33		1050 30 1009 —	16 35								
46 —			942		34	46 —		2609 70 1161 —	28 85								
65 60			460		30	30 16		3945 64 1353 25	5 60								
																5073 20	
																78943 56	
														16891 74			
														2404			
																11655 —	
																25615 43	
																9365 52	
																300 —	
														6448 93			
																22600 —	
																834 15	
																348 18	
														741 44			
122 —																122 —	
	747 40													747 40			
		31679 40														31679 40	
				4744												4744 —	
						1660 27										1660 27	
						184 48								184 48			
								13180 26								13180 26	
									1419 46							1419 46	
														11173 49		11173 49	
811 40	811 40	31679 40	31679 40	4744	4744	1844 75	1844 75	43076 74	43076 74	2217 76	2217 76	4272 47	4272 47	19295 74	19295 74	109356 96	109356 96
	122 —		31679 40		4744	1660 27		13180 26			1419 46		11173 49				

ПЯТИСОТКА № 11777777
АН УРСР
№ И

РАХУНКІВ І БІЛЯНС.

замкнення.

з о м		С а л ь д а		Б і л я н с		Р а х у н о к с т р а т і з и с к і в							
М а є		В и н е н		М а є		А к т и в а		П а с и в а		В и н е н		М а є	
249598	32	5073	20			5073	20						
176194	68	62051	82			78943	56					16891	74
43664	92			2404	—							2404	—
164353	40			11655	—			11655	—				
32766	23			25615	43			25615	43				
28341	16	9365	52			9365	52						
		6748	93			300	—			6448	93		
68900	—			22600	—			22600	—				
991	44	1227	41			834	15	348	18	741	44		
		625	40					122	—	747	40		
31679	40			31679	40			31679	40				
4744	—			4744	—			4744	—				
		1844	75			1660	27			184	48		
29896	48	13180	26			13180	26						
2217	76			1419	46			1419	46				
4272	47							11173	49	11173	49		
837684	26	97713	29	97713	29	109356	96	109356	96	19295	74	19295	74

III. Книговодство в малих споживчих і господарсько-торговельних спілках.

Систему книговодства, про яку мова в попереднім розділі, можна завести з успіхом також в зовсім малих спілкових крамницях навіть там, де відчувається недостача осіб вправних в веденню книг.

Через те саме, що малі спілки, передовсім сільські споживчі, не ведуть деяких галузей діяльності, описаних в сім підручнику, відпадає значна кількість книг, котрі на перший погляд утруднюють необзнакомленим особам ведення книг спілки на цій системі. Коли возьмемо на увагу, що сільська споживча спілка не мусить приймати вкладок ощадности, не дає товарів на векслі і не має банкових кредитів, льокацій, агентів, то її книговодчикови нема потреби ознайомлюватися з дотичними книгами і веденням дотичних рахунків, котрі якраз причиняють найбільше труднощій для нефахових книговодців. Чинности такої спілки обмежуються до готівкових вplat і виплат, записування приходу товарів і денного торгу, розчислення з вірителями і довжниками і приймаання уділів і вplat на резервовий фонд. Виплати на кошти адміністрації, движимости і дивіденду не є так часті та не представляють ніяких труднощій при записуванню на асигнатах. Тим способом ведення книг малих спілок можна спровадити до записування кількох позицій що дня, для яких в цім підручнику є подані взори і пояснення.

Книги.

Книги, котрі кожда навіть найменша спілка мусить мати, є слі-
дуючі:

- 1) Реєстр членів
 - 2) Головна книга
 - 3) Ліквідаційна книга
 - 4) Касова книга
 - 5) Товарова книга
 - 6) Книга уділів
 - 7) Дневник торгів
 - 8) Книга на фонд резервовий і інші рахунки.
- Если спілка купує і дає товарі на кредит, то до сего приходять ще:
- 9) Книга вірителів
 - 10) Книга довжників
 - 11) Штраца довжників.

З тих книг реєстр членів не належить властиво до книговодства, книгу головну уживається лише раз на місяць, щоби переписати до неї

суми з ліквідаційної книги а позатим лише на початку року і при замкненню рахунків. Книгу уділів і резервового фонду, вірителів і довжників уживається лише досить рідко в міру приступлення членів і кредитових оборотів. Если спілка придержується системи купна і продажі за готівку, то щоденне записування до книг обмежується до ліквідаційної, товарової і касової книги та дневника торгів. З друків спілка мусить мати асигнати, заяви приступлення в члени та уділові книжочки для членів.

Розділення роботи.

В склепі спілки мусять бути що найменше дві особи: склепар, що є відвічальний за товарі і касієр (або касієрка) що відповідає за готівку. Склепар видає товар і виписує юксти до каси а касієр відбирає гроші. Коли приходить товар до склепу то оба спільно відбирають і перечислюють його. Склепар провадить товарову книгу і записує до неї ціну товарів: нетто і бруutto.

Калькуляцію цін до продажі товарів повинна переводити управа а що найменше она повинна означувати висоту зарібку на кождім товарі з окрема.

При спроваджуванню ріжного рода товарів разом калькуляція цін вимагає особливого догляду; нераз треба послуговатися чорнилом иншої краски (звичайно червоним), котрим записується ціни бруutto на самійже фактурі понад цінами нетто і побіч а часом треба в ціли калькуляції переписувати з фактури кождий рід товару окремо. (Гл. взори фактур).

Управа Спілки може уповажнити касієра склепу приймати також вплати на уділи і резервовий фонд та платити деякі видатки пр. доставу товарів, дрібні видатки на адміністрацію і т. п. В тім случаю касієр записує сі приходи і розходи прямо до підручної касової книги а коли при замкненню склепу додається ще суму торгів після дневника торгів то вийде готівка, котру касієр має мати у себе. Однак і при такім урядженню вplat і виплат мусить бути контролю і її має мати над касієром склепар. В тій ціли він записує кожду вplату і виплату поза торгом відразу на асигнатах на відворотній стороні і то на окремій асигнаті вplати на уділи, окремо кошти адміністрації і т. п. Вечером обчислюється записки на кождій асигнаті та виповнюється першу сторону асигнати так, як се має бути записано в ліквідаційній книзі. Записки, які робить склепар на асигнатах повинні годитися з впливами готівки і видатками які касієр записав у себе.

Щоденні записки до книг.

Ведення книг малої споживчої спілки буде дуже легке, если заведено поділ праці описаний в попереднім уступі а вечером що дня записується всі маєткові зміни після отсеї системи питань і відповідей, з яких опісля виготовлюється асигнати для записання в книгах:

1. Кілько виносив денний торг?

Склепар відчитує юксти з цілого дня а касієр глядить до дневника торгів і значить з боку кожду відчитану квоту. Опісля додає всі квоти торгу з того дня і записує цілу суму до касової книги в прихід. Рівночасно виповняє склепар одну асигнату на денний торг після взору ч. V.

2. Від кого і на яку квоту одержано товарів?

Склепар записує що дня одержаний товар на відворотній стороні одної асигнати подаючи назву доставця і квоту. Вечером склепар счислює

Відворотна сторона:

Відібрано товари:	
Народна Торговля, Львів	
5 бочок нафти	К 1500.—
100 кг. мила	" 2000.—
	К 3500.—
Ткацьке товариство, Радимно	
50 кг. шнурів	К 530.—
20 пар посторонків	" 140.—
	" 670.—
Зінгер і Ска, Відень	
різні залізні товари	" 2356.—
разом	К 6526.—

Перша сторона асигнати:

Арт. 112.	Снятин 15. січня 1914.	
За товари одержані після спису від доставців		
	Винен	Має
	К	с
Рах. товарів	6526	—
" вірителів (як спи.)		6526
		—
		—
разом .	6526	—
		6526

суму одержаного товару і виповняє першу сторону сеї асигнати після взору побіч (так, як взір ч. IV.)

3. Кілько заплачено за перевіз товарів?

Так само як товар записує склепар на одній асигнаті на відворотній стороні всі видатки на перевіз незалежно від сего, що касієр записує в касовій книзі. Вечером счислює всі видатки разом, порівнює з касовою книгою, на котрій зазначає число асигнати і виповнює першу сторону асигнати після взору ч. III.

4. Кілько виплачено доставцям?

Подібно як видатки на перевіз записує склепар на одній асигнаті всі виплати для доставців, виповнює сумою асигнату після взору ч. VII. і порівнює з касовою книгою.

Буває, що доставець почислив до ціни товару опаккування (ембалаж) але приймає його назад за якусь меньшу квоту і спілка відсилає його. Відослане опаккування обчислюється по тій ціні, за яку доставець має його приймати а обчислену квоту записується так, якби відослано товар. (Взір XXIV). Звичайно кошти відсилки поносять спілка тому їх виплачується готівкою з каси і записується на довг рахунку товарів (так як фрахт) та береться до калькуляції ціни продажу.

Як що опаккування було лише позичене спілці, то по відсилці вірителя (доставця) за се не обтяжується.

5. Які були адміністраційні видатки?

Склепар, без котрого відомости касієр не може виплачувати гроший, записує у себе на асигнаті адміністраційні видатки по черзі а вечером виповняє на їх суму першу сторону дотичної асигнати після взору ч. XVII.

6. Вилати на уділи і резервовий фонд.

Склепар нотує на відворотній стороні асигнати кожного члена і записує побіч його імени квоту зложену на уділ і на резервовий фонд.

По порівнянню записок з касовою книгою виповняє склепар першу сторону асигнати після взору ч. I.

7. Видатки на движимости записується подібно як взір ч. XVII. та:

8. Виплату дивіденди після взору ч. XXII.

В той спосіб позиції, які в малій спілці звичайно частійше приходять, є зібрані що дня на 5—8 асигнатах, котрі опісля перед замкненням склепу записується до ліквідаційної книги. Поза тим треба записати прихід товарів з асигнат під 2) і 3) і денний торг до товарової книги а уділи до книги уділів. Адміністраційні і інші видатки не приходять часто, тому можна обмежитися до записання їх на асигнату і в ліквідаційну книгу а при місячнім або річнім замкненню вписати їх всіх до окремої книги після вказівок в сім підручнику.

Остається одна з найважніших справ: розчислення з доставцями, яке звичайно в малих спілках причинює найбільше трудностей. Спілка купує з разу товар за готівку і тому часто не веде книги вірителів виходячи з того założення, що вистарчить зазначити на фактурі, що товар є заплачений. По деякім часі спілка завинить то сему то тому доставцеви ріжні квоти, котрі склепар на разі „пам'ятає“. Коли однак доставець не дасть на який небудь товар рахунку, коли склепар забуде у себе записати довг а при частих закупках він затратить певність що до розчислення з кожним доставцем з окрема, то спілка є зовсім зависима від сего, що доставець записав або не записав в своїх книгах. При кінці року з сего виходять для спілки необчислимі прикрости а навіть страти, бо до запасу товарів зачислиться цілу скількість товару в склепі а склепар не буде в стані з пам'яті подиктувати, кілько спілка має довгів за ті товари і у кого, так, що білянс спілки буде зовсім невірний.

Если спілка платить за всі товари сейчас готівкою, то порівняння асигнати під 2) з асигнатою під 4) повинно виказати що дня, що весь одержаний товар є заплачений. Але сего звичайно не буває, бо з дня на день остають все якісь нерозчислені доставки: або ще нема рахунку на одержаний товар або дано задаток на якийсь товар і т. п. Тому кожда спілка повинна вести книгу вірителів навіть тоді, коли всьо платить готівкою. Для сталих доставців треба відчинити окремі рахунки в тій книзі а для принагідних доставців можна провадити оден спільний рахунок і записувати по правій стороні одержаний товар а зараз по лівій стороні в тій самій лінійці заплату. (Гл. взір стр. 109).

Если спілка дає членам товар на кредит, то що дня вечером приходить з конечности ще два питання:

9. Кому і кілько дано товару на кредит?

Протягом дня нема часу записувати покредитованих квот відразу до книги довжників тому склепар записує їх по черзі на відворотній стороні асигнати вичисляючи докладно скількість, якість і ціну товару, а рівночасно касієр записує те саме в першу колюмну дневника торгів. При замкненню склепу порівнується записки склепаря з дневником торгів і виповняється першу сторону асигнати після взору ч. VI. Поодинокі квоти довгів треба з асигнати переписати опісля до книги довжників на відповідні конта тих осіб. Если борговане товарів в спілці частійше повторяється, чого не повинно бути, если спілка хоче розвинути, то треба вести в склепі окрему підручну книжку, т. зв. штрацу довжників, в яку записується по черзі товар даний довжникам на кредит, виписуючи імя і назвиско, місце замешкання, дату і товар взятий на кредит з вичисленням скількості, якості і ціни. Вечером виставляється на побрані на борг товарі асигнати після взору ч. VI. і записується до книг довжників, товарової і ліквідаційної.

Взір рахунку сталого доставця.

Народна Торговля, Львів

Дата	Арт.	Предмет	К	с	Дата	Арт.	Предмет	Ч. ф.	К	с
3/1 1914	8	готівкою	2000	—	2/1 1914	6	100 кг. мила	1	2000	—
10/1	19	посліплата	1500	—	10/1	16	5 кг. чаю за посл.	4	500	—
15/1	24	готівка	640	—	15/1	23	2 бочки нафти	7	640	—
18/1	36	задаток на товарі	2500	—	28/1	56	ріжні товарі	10	2735	60
28/1	57	решта до ф-а 10.	235	60	1/2	60	500 кг. свічок	15	1834	50
10/2	78	а конто	5000	—	5/2	64	300 „ мила	18	6000	—
15/2	94	„ „	3000	—	10/2	75	10 „ кави	23	760	—
					12/2	86	500 „ цукру	30	3638	50

Взір рахунку ріжних доставців.

Ріжні доставці.

3/1 1914	10	І. Борис, Перемишль посліплата	568	30	3/1 1914	9	І. Борис, Перемишль за фарби	3	568	30
12/1	20	Ткацьке тов. Радим- но, за готівку	1236	50	12/1	14	Ткацьке тов. Радим- но, за посторонки	6	1236	50
15/1	24	Гончарська школа в Коломиї, за готівку	735	80	13/1	21	Гончарська школа в Коломиї, за горшки	9	735	80
10/2	78	І. Климків, Задвіре готівка на конюшину	800	—	10/2	75	І. Климків, Задвіре 100 кг. конюшини	22	800	—
*)		*)			12/2	86	П. Григорчук, тут 120 кг. конюшини	23	960	—
13/2	93	Вінтер, Відень посліплата	36	—	13/2	92	Вінтер, Відень 100 пачок каганців	32	36	—

*) УВАГА: П. Григорчукові не заплачено за конюшину того самого дня, тому аж до заплати відповідна лінійка по лівій стороні стоїть порожня.

10. Кілько заплатили довжники на довг?

Гроші, котрі платять довжники на давні довги повинен побрати прямо касієр спілки а не склеповий касієр, щоби не помішав одержаних гроший з торгом. Если однак склеповий касієр є уповажненим приймати заплати на довг, то такі вплати має записувати сейчас до касової книги

а не до дневника торгів. Рівночасно склепар повинен записувати те саме у себе на приготованій на сю ціль асигнаті на відворотній стороні а до каси виставляти юксти з окремої книжочки відмінної краски так, щоби опісля можна було перевірити, які квоти вплинули від довжників. При обчисленню каси має порівняти свої записки з касовою книгою і на загальну суму влат на довги виповнити асигнату після взору ч. VIII. З записок на відворотній стороні асигнати треба опісля всі сплати переписати до книги довжників після вказівок і взорів поданих в сім підручнику що до ведення книги довжників.

Если спілка переведе яку небудь иншу трансакцію, котра не містить ся в рамках сих питань що до щоденного склепового обороту то мусить також розширити відповідно своє книговодство і ознакомитися зі способом ведення дотичних книг. Пр. если спілка зачне приймати вкладки ощадности то мусить запровадити у себе книгу вкладок ощадности і відповідно переводити записки в касовій і ліквідаційній книзі. При уживанню системи книговодства описаної в сім підручнику такий перехід від упрощеного книговодства до обнимаючого більше галузей діяльності не представляє трудностей для книговодчика, котрий принайменше короткий час працював при звичайних товарових оборотах.

Річне замкнення книг хочби й дуже малої спілки мусить бути згідне з основами книговодства. В часі року книговодчик спілки має що місяця переписувати суми з ліквідаційної книги на відповідні конта в головній книзі і поробити до білянсу всі підготовні роботи, описані в уступі про замкнення рахунків, то є перевірити записки в книгах, чи они є згідні та списати всі інвентарі: товарів, уділів, вірителів, довжників і т. д.

Для самого уложення річного замкнення рахунків і білянсу видав Краєвий Союз ревізійний друки так уложені, що навіть нефаховий книговодчик може зладити білянс, вставляючи в відповідні рубрики квоти з головної книги і інвентарів, як що, — розуміється, — вони є правдиві і точні. Єслиж в замкненню показуються незгідности, то спілка повинна зажадати помочи свого Союзу, котра буде однак тоді лише успішна, коли книговодчик спілки в часі року держався одної системи і не поповив проти неї ніяких значніших промахів.

Поазбучний список.

Агенти за провізію 63,
адміністративні видатки 65, їх розчислення 104, 108
актива, дефініція 4
асигнати замість пріманоти 14, взори 76 до 81
асигнати на різні маєткові зміни гл. відповідний уступ
Банкові кредити 54, інвентар банкових кредитів 93
біжучі рахунки 62
білянс, назва і спосіб складання 5, інвентуральний 95, сирий 22, рахунок білянсу 23, 103
Векслева книга 53, реесконт векслів 54, контролю книги векслів 87,
відчинення книг на новий рік 26, товарової 88
відтяження і опуси 44,
відсотків дописання до вкладок 60, інвентар 90
вірительні книги 41, заплата 50, 108, інвентар 86, 92
вірительні розчислення в малих спілках 143, 101а
видатки адміністрації 65, їх розчислення 104, 108
„винен“ — „має“, пояснення значіння 9, виступлення члена 33
взори книг і асигнат, гл. відповідний уступ
вкладки ошадности 57, дописання відсотків 60
вкладки ошад. книжочки на вкладки 61, власний маєток спілки 4
вписового вплата 30
Головна книга 15, 102а, її замкнення 25, 98
гстівка, її уміщення на біжучім рахунку 62
готівкове купно товару 34, продаж 42
Движимости 66, 109, інвентар 94
денний торг 43, в малих спілках 106
дівіденда від уділів 71, товарів 45, інвентар 91
дизник торгів 43
дожників штраца 46, 109, книга 47, заплата дову довжникам 51, в малих спілках 110, інвентар 86, 91

доставці гл. вірителі
драбинкова форма книг 7

Задатки на товар 52
замкнення касової книги 12, 82, головної книги 25, 98, товарової 83, місячне 21, річне 23, 82, 96, сталих, вислідних і мішаних рахунків 23, табеляричне замкнення рахунків 26, 102
заяви приступлення в члени 29
збірник 16
зворот товару, або опаккування доставки 75
звороти товарів 45, 71
зміни маєтків 6, їх роди 10
зиск чистий, розділ 70

Інтентура 23, товарів 82
інвентуральний білянс 95
інвентар вкладок ошадности 59, довжників, вірителів, льокацій 86, 91, 92, банкових кредитів 87, 93, уділів 87, дівіденд 91, провізій 92, відсотків, движимостей 90, 93, 94, резервового фонду, несплаченої дівіденди 91

Насова книга гл. книги
книги: зверхній вигляд 7, переховування 3, стемпльовання 4, пагіновані, фоліовані, драбинкові 7, контролю 21, замкнення книг 23—26, 82, відчинення на новий рік 26, побічні 20
книга касова 10, її замкнення 12, 82
„ головна 15 25, 98
„ входячих фактур ” 36
„ товарова, опис 36, взір 35, посередництва 69, замкнення 85, 86, відчинення 88
„ магазинова 36, 39
„ векслів 53, її контролю 87
„ вірителів 41
„ довжників 47
„ банкових кредитів 56
„ вкладок ошадности 59
„ льокацій 63
„ агентів 64
книговодство в середно-великих спілках 28, в малих 105
книжкові позиції 9

конта (рахунки) дефініція і роди 8
контроля книг 21, книги векслів 87
користи подвійного книговодства 1
кошти адміністрації, гл. адмін. видатки
кредит банковий 54, інвентар банкового
кредиту 87, 93, товаровий 40
купно товару за готівку 34, на кредит 40

Ліквідаційна книга 17, 19, 81a
льокації 62, інвентар 86, 92

Магазинова книга 36, 39
„має“ — „винен“, пояснення значіння 9
маєток (майно) спілки 4
маєткові зміни 6, їх роди 10
манко товарове 83
місячне замкнення рахунків 21

Надвижка ціни брутто 86

Опусти і відтяження 44
ощадности, книга вкладок 59, інвентар 59
„ відсотки дописані 60
ошибки 21

Пагіновані книги 7
пасива (дефініція) 4
переховування книг 3
побічні книги 20,
поділ роботи в малих спілках 106,
позиції книжкові 9
посередництво 68, замкнення книги посе-
редництва 69
приміри з діяльності спілки 76—81
приняття членів 28
пріманота 13
провізія агентів 63, інвентар 92
продаж товару за готівку 42, на кредит 43
„ „ за векслем 53

Рахунки (конта) дефініція і роди 8
„ вислідні, сталі і мішані 23, їх за-
микання 25
„ табеляричне замкнення 26, 102,
102a

резервовий фонд 31, інвентар 90
реєсконт векслів 54
реєстр членів 30
річне змкнення книг 23, 82—96
розділ чистого зиску 70
Рочдельська система 45

Сальда конті 18
сирий білвнс 22
система Рочдель 45
стемпльовання книг 4,
сторна 21

Табеляричне замкнення рахунків 26, 102,
102a

товар, купно за готівку 34, на кредит 40
„ продаж за готівку 42, на кредит 45
заплата товару вірителеви 50, 108,
задатки на товар 52, продаж за
векслем 53, посередництво 68, ін-
вентура товарів 82
товарова книга, гл. книга товарома
товарові звороти 45, 71, манка 83, над-
вижка 86
торг денний 43, 106

Уділи, виплата 30, 108, книга уділів 6, уді-
лові книжочки 32, виплата уділів 33,
дівіденда 71, інвентар 87

Фактури 37, книга входячих фактур 36,
впис фактур до товарової книги 35,
фоліованих книг вигляд 7,
фонд резервовий 31, 108, інвентар 91

Штраци довжників 46, 109

Членські заяви 29
членів приняття 28, реєстр 30, виступлен-
ня 33
чистий зиск, розділ 70

Юкста 42.

В краєвім Союзі ревізійнім

у Львові, вул. Домініканська ч. 11.

можна набути крім сего підручника ще отсі книжки і друки :

СТАТУТИ для спілок
ПОДАННЯ до суду о зареєстровання
ЗАЯВИ приступлення в члени
УДІЛОВІ книжочки
ВКЛАДКОВІ книжочки
АСИЇНАТИ
МІСЯЧНІ замкнення рахунків
РІЧНІ замкнення рахунків
ПРОТОКОЛИ контрольної комісії
ІНВЕНТАРІ
КАРТКИ упімнення

ДОВЖНІ СКРИПТИ
ЗАПИСИ заставу
УДІЛОВА КНИГА
КНИГА ВКЛАДОК
ЛІКВІДАЦІЙНА КНИГА
ГОЛОВНА КИГА
КНИГА довжників
РЕЄСТР членів
КНИГА реесконту векслів
„ процесова
„ адміністраційна
„ кредитів банкових
ТЕРМІНАР сплат
ПЛЯН сплати

ПІДРУЧНИК Д-ра Кормоша для заробково-господарських стоваришень (закони, статuti, регуляміни і пояснення що до ведення діл спілок) брошурований і оправлений.

Про спілкові крамниці системи Рочдель
нап. Іван Петрушевич.

Правила діловодства краєвого Союза — — —
— — — — — ревізійного у Львові.

Річники часописів „Економіст“
і „Самопоміч“.

47.302

3043

ПІДРУЧНИК
ДО
ВЕДЕННЯ КНИГ
В КООПЕРАТИВНИХ ГОСПОДАРЬКО-
ТОРГОВЕЛЬНИХ І СПОЖИВЧИХ СПІЛКАХ

З ПРИМІРАМИ І ВЗОРАМИ

УЛОЖИВ
СИЛЬВЕСТЕР ГЕРАСИМОВИЧ.

ЛЬВІВ 1920.
НАКЛАДОМ М. ЗАЯЧКІВСЬКОГО.

2005